Sigmund Freud

AMATÖR PSİKANALİZİ

Türkçesi: Kâmuran Şipal

cem
psikoloji

SIGMUND FREUD

AMATÖR PSİKANALİZİ 1926

Türkçesi:
Kâmuran Şipal

cem yayınevi

GİRİŞ

Bu küçük yazının başlığı öyle hemen anlaşılacak gibi değil. Dolayısıyla açıklamam gerekiyor: Amatörlerle anlatılmak istenen, hekim olmayanlardır, sorun da hekim olmayanların psikanalitik tedavide bulunmalarına izin verilip verilmemesi sorunudur. İlgili sorun hem zamansal, hem yerel bir nedenden kaynaklanıyor. Zamansal bir nedenden kaynaklanıyor, çünkü **kimin** psikanaliz uygulamasında bulunacağım şimdiye dek kendine dert edinen çıkmış değil. Evet, böyle bir sorun hiç mi hiç umarsanmamış, ancak bir tek istekte birleşilmiştir, o da **kimsenin** böyle bir uygulamada bulunmaması. Söz konusu istek için de türlü nedenler öne sürülmüş ve bütün nedenlerin temelinde psikanalize karşı aynı soğukluk yatmıştır. Bu bakımdan, yalnızca hekimlerin psikanaliz uygulamasında bulunmasını istemek, psikanalize karşı takınılan değişik bir tutumun sonucudur. Eskisinden daha dostça bir tutum; öncekinin sadece biraz değişik biçimi olduğu kuşkusundan yakasını kurtarabilirse elbet. Belli koşullarda psikanalitik tedaviye başvurulması gereği kabul edilmekte, ancak bunu hasta üzerinde uygulayacak kişinin ille hekimlikten anlaması üzerinde diretilmektedir. Yerel nedene gelince, bu da sorunun değişik ülkelerde değişik önem taşımasından

ileri geliyor. Almanya ve Amerika'da akademik tartışmalara konu olmaktan öte bir değer içermiyor örneğin, çünkü adı geçen ülkelerde her hasta dilediği kimseye gidip, dilediği gibi tedavi ettirebilir kendini; yine bu ülkelerde her isteyen «şarlatan hekim olarak» dilediği hastayı tedavi edebilir; yeter ki davranışının sorumluluğunu üstlensin. Hasta tedaviden bir zarar görüp tazminat istemiyle yetkili makamlara başvurmadıkça, yasalar işe el koymaz. Bu yazıyı kaleme aldığım yer ve kendisi için kaleme aldığım ülke Avusturya'da ise yasalar önleyici nitelik taşır, hekim olmayanların hasta tedavisini yasaklar, tedavinin sonucunu bekleme gereksinimini duymaz*.

Kısaca bu ülkede amatörlerin, yani hekim olmayanların psikanaliz yöntemiyle hasta tedavilerine izin verilip verilmemesi sorunu pratik bir amaç taşır. Ancak ortaya atılacak böyle bir sorun, Avusturya'da yasaların sözel içeriği (lafzı) tarafından kesinlikle çözüme kavuşturulmuş gibidir: Nevrozlular hasta, amatörler hekimlikten anlamayan kimselerdir, psikanaliz ise nevrotik rahatsızlıklarda bir şifa ya da bir düzelme sağlama yöntemidir; dolayısıyla, bu tür tedaviler hekimlerin yetki alanı içine girer, amatörlerin nevrozlular üzerinde psikanalitik (ruhçözümsel) tedavi uygulamasına izin yoktur, buna aykırı davrananlar cezaya çarptırılır. Yasal durum işte böylesine açık nitelik taşıdıktan sonra, amatör psikanalizi sorunu üzerine eğilmeyi doğrusu pek göze alamıyor insan. Gelgelelim, ortada bazı karmaşık durumlar var ki, yasalar bunları pek umursamamakta, dolayısıyla üzerlerinde durmayı gerekli görmemektedir. Bu konuda yapılacak bir araştırma, belki nevrozluların başka hastalara benzemediğini, amatörlere gerçekten amatör denemeyeceğini, hekimlerinse kendilerinde özellikle aranan ve isteklerini haklı gösterecek olan

---

* Fransa'da durum başka türlü değildir.

telikten yoksun sayılacağını ortaya koyacaktır. Böyle bir şeyin doğruluğu kanıtlanabilirse, ilgili yasanın hiçbir değişiklikten geçirilmeksizin amatör psikanalizi konusunda uygulanmamasının haklı olarak istenebileceği anlaşılacaktır.

I

Böyle bir isteğin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, psikanalitik tedavinin özelliklerini tanımak gibi bir yükümlülük taşımayan kişilere bağlıdır. Bize düşen ödev, ele aldığımız konuda henüz bir bilgisi yok gözüyle baktığımız bu tarafsız kişileri bilgilendirmektir. Keşke elden gelse de onları bir psikanalitik tedavinin tanıkları yapabilsek! Ne yazık ki, «psikanalitik tedavi uygulamasında» bir üçüncü kişinin varlığına yer yoktur. Öte yandan, psikanaliz tedavisindeki oturumlar taşıdıkları önem ve değer bakımından birbirine eşdeğer değildir, rasgele bir oturuma dinleyici kimliğiyle katılacak böyle yetkisiz bir kişi çokluk kırık dökük bir izlenim edinecek, psikanalistle hasta arasında geçen konuşmaları anlamamak gibi bir durumla karşı karşıya kalacak ya da sıkılacaktır. Dolayısıyla, bizim şimdi elden geldiği kadar güvenilecek gibi kaleme alıp kendisine sunacağımız bilgilerle iyi kötü yetinmesi gerekiyor.

Diyelim bir hasta var da ruh durumu bir türlü önüne geçemediği dalgalanmalar göstermekte, o da bir yılgınlık ve ürkeklik içinde yaşamaktadır, elinden doğru dürüst hiçbir iş gelmeyeceğine inandığı için kendini kolu kanadı kırık durumda hissetmekte, ya da yabancılar arasında korkuyla kan-

şık bir sıkılganlığa kapılmaktadır; günlerden bir gün her zamanki işinin öyle eskisi gibi değil, ancak zar zor üstesinden geldiğini nedenini anlamaksızın fark etmiş, ayrıca önemli bir karar vermekte, herhangi bir girişimde bulunmakta güçlük çektiğini görmüştür. Yine tutalım ki, aynı hasta günün birinde nereden çıktığı bilinmeyen tatsız bir korku nöbeti geçirmiş, o vakitten beri kendini zorlamadan ne sokağa çıkabilmekte, ne trene binip bir yerden bir yere gidebilmektedir ya da her ikisini de yapmaktan çaresiz büsbütün el çekmiştir. Tutalım ki üzerine pek tuhaf bir hal gelmiş, düşünceleri ayrı baş çekmeye, istencinin (irade) yöneticiliğini tanımamaya başlamış, gerçekte kendisini hiç ilgilendirmeyen, ama ellerinden yakasını bir türlü kurtaramadığı sorunların çevresinde dönüp durmaya başlamıştır. Ayrıca, hastamız evlerin ön cephelerindeki pencereleri saymak gibi son derece gülünç eylemlere kalkışmaktan kendini alamamakta, diyelim mektup kutusuna mektup atmak, bir gaz ocağımn musluğunu kapamak gibi sıradan işler gördü, bir an sonra söz konusu işi gerçekten yapıp yapmadığı konusunda kuşkuya düşmektedir. Belki sadece tatsız, insanın keyfini kaçıran şeylerdir bunlar; ancak, bir çocuğu bir arabanın altına itelediği, tanımadığı bir kimseyi köprüden suya yuvarladığı gibi bir düşünce ansızın içinde belirir de bunu kafasından bir türlü kovamaz ya da polisçe daha o gün ortaya çıkarılan bir cinayetin acaba faili ben miyim diye kendi kendine sormadan edemezse, işte durum o vakit katlanılmaz bir havaya bürünür. Evet, açıkça saçma bir sorudur hastamızın aklına gelen, bunu kendisi de bilir, kimseye bir kötülükte bulunmamıştır çünkü; bulunmamıştır ama, aranılan katil gerçekten kendisi olsa, içinde belirecek duygu –suçluluk duygusu– bundan da güçlü nitelik taşıyamaz. Ya da diyelim hastamız –bu kez bir kadını alalım ele– bir başka konuda, bir başka sıkıntı içindedir: Piyanisttir ken-

disi; gelgelelim, piyano başına oturdu nu parmakları kasılıp kalmakta, kendisinden bekleneni yapmaya yanaşmamaktadır. Kalkıp bir yere gitmek, insan arasına karışmak istemesin, hemen tuvalete yollanma gereksinimini duymakta, bunu da bulunduğu yerin havasıyla bağdaşmaz görmektedir. Dolayısıyla, toplantıların, baloların, tiyatroların, konserlerin semtine uğramaktan vazgeçmiştir. En uygunsuz zamanda şiddetli başağrılarına yakalanmakta ya da daha başka acı ve ıstıraplar içinde kıvranmaktadır. Tutalım yediği her şeyi de kusarak çıkarmaktadır içinden ve bu durum sürüp giderse tehlikeli sonuçlar doğuracaktır. Ve nihayet üzücü bir başka nokta, sinirlenmeye hiç gelmemesidir; ama ne yaparsınız ki, hayatta da sinirlenmeden olmamaktadır. Sinir nöbetlerinde baygınlıklar geçirmekte, çok vakit kaslarında tehlikeli hastalıkları anımsatan kasılmalar görülmektedir.

Kimi hastalar da vardır ki, organizması duygusal yaşamının kendisine yönelttiği beklentileri karşılamakta yetersiz kalır. Erkek olarak kadınlara karşı duydukları en sevecen duyguları bedensel bir dışavuruma bir türlü kavuşturamaz, oysa pek sevmedikleri objelere karşı bedensel tepkilerin dışavurumunda hiçbir güçlükle karşılaşmazlar. Ya da şehvet duyguları onları götürüp nefret ettikleri, yakayı sıyırmaya çalıştıkları kişilerin kucağına atar. Yine aynı duygular yerine getirilmesi kendileri için iğrenç birtakım koşullar çıkarır önlerine. Kadın olarak cinsel yaşamın gereklerine ne vakit uymak isteseler, korku, tiksinti ya da bilinmeyen tutukluklardan bir duvarla yüz yüze gelirler; kendilerini sevginin kollarına bırakmaya görsünler, doğa'nın böylesine bir teslimiyetin ödülü olarak belirlediği hazzı bir türlü tadamaz, bu hazdan yoksun kalırlar.

Bütün bu saydığımız kimseler kendilerini hasta görüp hekime başvurur; ne de olsa böylesi nevrotik rahatsızlıkları şifa-

ya kavuşturmak hekimlerin işi diye bilinir. Ayrıca, hekimlerin elinde söz konusu rahatsızlıkların yerleştirilebileceği kategoriler bulunmaktadır; hekimler rahatsızlıkların her birine kendi açılarından bir teşhis kor, kimine nevrasteni, kimine psikasteni, kimine fobi, kimine saplantı nevrozu, kimine de isteri derler. Belirtilerin (semptom) rastlandığı organları, kalbi, mideyi, bağırsağı, cinsel organları muayeneden geçirirlerse de hiçbirinde bir bozukluk saptamazlar. Hastalarına o zaman kadar sürdürdükleri yaşam biçiminden bir süre el çekip dinlemelerini öğütler, organizmalarını güçlendirici kürler ve ilâçlar salık verir, bu yoldan durumda bazen geçici hafiflemeler sağlar, bazen de hiçbir başarı elde edemezler. Derken hastalar özellikle bu tür rahatsızlıkların tedavisiyle uğraşan hekimlerin varlığını işitir ve onlara gidip kendilerini psikanalizden geçirtirler.

Bu konuşmada hazır bulunduğunu tasarladığım tarafsız dinleyicimiz, ben nevrozluların hastalık belirtilerini sayıp dökerken sabırsızlık belirtileri gösterdi. Şimdi dikkatini vererek, merakla kulak kabartıyor ve kendi kendine şöyle diyor: «Eh, hekimlerin yardım elini uzatamadığı hasta üzerinde psikanalistlerin nasıl bir tedavi uyguladığını öğreneceğiz demek.»

Hasta ile psikanalist arasında geçen, karşılıklı bir söyleşiden başka bir şey değildir. Psikanalistin hastayı muayenede kullandığı bir aleti bile yoktur; ayrıca, bir ilaç falan da yazmaz hastasına. Hatta mümkünse tedavi boyunca hastayı yaşadığı çevre ve koşullardan ayırmamaya bakar. Ancak, psikanalitik tedavinin bir ön koşulu diye öne sürülemez bu, her vakit böyle bir yol izlenemediği de karşılaşılan durumlardandır. Psikanalist günün belli bir saatinde hastayı muayenehanesine çağırır, onu konuşturur, anlattıklarını dinler, sonra kendisi konuşmaya başlar ve konuştuklarını hastaya dinletir.

Bu sözler üzerine tarafsız dinleyicimizin yüzünde açıkça bir rahatlama ifadesi belirir gibi oluyor, ama öte yandan bir küçümseme belirgin olarak açığa vuruyor kendini. Sanki tarafsız dinleyicimiz içinden şunları geçirir gibidir: «Hepsi bu kadarcık mı? Danimarka Prensi Hamlet'in söylediği gibi laf, laf, hep laf!» Mephisto'nun* ağzından çıkan ve hiç bir Alman'ın unutamayacağı şu alaylı sözü de anımsamadan duramıyordur kuşkusuz: «Bu sözlerle ne de güzel yapıtlar kurulabilir.»

Ve tarafsız dinleyicimiz diyor ki: «Yani bir çeşit büyüdür yapılan; konuşuyor, konuşmakla hastanın dertlerini üfürüp uzaklaştırıyorsunuz üzerinden.»

Yalan da değil hani; etkisi daha çabuk görülse, bir büyü olarak pekâlâ nitelenebilirdi bu tedavi. Çünkü büyüde çabukluk gerekir, daha yerinde bir söyleyişle bir an önce başarıya ulaşılması zorunludur. Gelgelelim, psikanalitik tedavi ayları, hatta yılları kapsar; etkisini bu kadar yavaş gösteren bir büyü de olağanüstülük karakterini yitirir. Beri yandan **söz** ögesini de hiç küçümsemeyelim; çünkü güçlü bir nesnedir söz, birbirimize duygularımızı açıklamada başvurduğumuz bir araçtır; başkalarını etkilemek istiyorsak, izlememiz gereken bir yoldur. Sözler dile gelmez rahatlıklar salar insanın içine, beri yandan korkunç yaralar açar. Başlangıçta eylem vardı,** ona kuşku yok, söz sonradan geldi, eylemin yumuşayıp söze dönüşmesi bazı koşullar altında uygarlığın sağladığı bir başarıdır. Ama yine de söz başlangıçta bir büyü, majik (sihirsel) bir eylemdi, hâlâ da bu gücünü geniş ölçüde koruyor.

---

* Alman ozanı Goethe'nin ünlü **Faust** dramının kişilerinden; dramda şeytan rolünü oynar. (Ç.N.)

** Goethe, **Faust**, I. bölüm, 3. sahne. (Ç.N.)

Bizim tarafsız dinleyicimiz sürdürüyor konuşmasını: «Diyelim ki, hasta psikanalitik tedaviyi anlama bakımından şimdi benim gibi hazırlıksızdır. Bu konuda, sözün ya da konuşmanın, kendisini rahatsızlığından kurtaracak büyüsel etkiyi içerdiğine nasıl inandıracaksınız onu?»

Kuşkusuz ilgili konuda hazırlayıcı bilgiler sunulacaktır hastaya; bunun için de izlenecek basit bir yol vardır. Hastadan, tedavisini üstlenen psikanalist karşısında tamamen açıkyürekli davranması, aklına gelen hiçbir şeyi saklayıp söylemezlik yapmaması, ayrıca kimi düşünce ve anımsamaların dışavurumunu önleyen **bütün** engelleri aşıp geçmesi istenir. Her insan bilir ki, kendisinde öyle gönülden başkalarına açıklayamayacağı ya da açıklamaya asla yanaşmayacağı kimi şeyler vardır. Bunlar, onun «mahremiyetleridir». Psikolojik öztanı'da büyük bir ilerleme sayılacak bir sezgiyle yine herkes bilir ki insanın **kendi kendisine bile** itiraftan kaçındığı, kendi kendisinden bile saklayıp gizlediği, dolayısıyla tüm karşı çabalara direnecek bilinç düzeyinde boy gösterir gibi olunca yarı yoldan geriye çevirdiği ve kafasından kovup uzaklaştırmaya çalıştığı birtakım düşünceler vardır. Belki kendi kafasında uyanan bir düşünceyi kendisinden gizli tutmak zorunda kalmasının pek garip bir psikolojik sorunun başlangıç noktasını oluşturduğunu fark eder böyle biri; her vakit sandığı gibi, bir birlik ve bütünlük içinde bulunmadığı izlenimine kapılabilir; adeta kendi kendisine karşı başkaldıran bir nesne saklıdır ruhunda. Benliği ve geniş anlamda ruhsal yaşamı arasında bir karşıtlığın varlığına ilişkin belli belirsiz bir sezgi ruhunda baş gösterir. Bu durumdaki bir kimse psikanalizin hiçbir şeyi saklamayıp söyleme gereğini benimsedi mi, böylesine alışılmamış koşullar altında sürdürülecek düşünce alışverişinin kendine özgü birtakım sonuçlara yol açacağını da kolaylıkla tasarlayabilecektir.

«Anlıyorum,» diyor bizim tarafsız dinleyici. «Size göre, her nevrozluda kendisini sıkan bir şey vardır, bir sır bulunmaktadır içinde ve siz konuşturarak bu sırrı açığa vurmasını sağlıyor, sırrın baskısından hastayı kurtarıp onu rahatlatıyorsunuz. Nihayet bu, insanların ruh dünyasını kesinlikle egemenliği altına almak için Katolik kilisesinin öteden beri yararlandığı günah çıkarma işleminden başka bir şey değil.»

Bunu hem evet, hem hayır diye yanıtlamak gerekiyor. Günah çıkarma işlemine psikanalizde yer verilir, doğru; söz konusu işlem, psikanalitik tedavi sürecinin adeta ilk halkasını oluşturur. Ama psikanalitik tedavinin özü ve etki gücüyle günah çıkarma eylemi arasında dağlar kadar fark vardır. Günah çıkarmada günah çıkartan günah çıkarana ne biliyorsa onu söyler; psikanalitik tedavide ise bir nevrozlu bildiğinden daha fazlasını söylemek zorundadır. Ayrıca, günah çıkarmanın hastalık belirtilerini ortadan kaldırabildiğini gösteren bir vakadan da doğrusu habersiz bulunmaktayız.

Tarafsız dinleyicimiz: «O zaman sizi anlamamışım», diye yanıtlıyor. «Nevrozlu bildiğinden fazlasını söylemek zorundadır sözüyle ne kastediyorsunuz? Kabul, psikanalist olarak hastanız üzerinde, günah çıkaran bir rahibin günah çıkartan üzerindeki etkisini aşan bir etki gücü gösterebiliyorsunuz; değil mi ki, hastanızla çok daha uzun süre, çok daha yoğun ve daha kişisel biçimde uğraşıyor, ileri bir ölçüye varan etkileme gücünüzden yararlanarak onu sayrısal (hastalıklı) düşüncelerin elinden çekip alıyor, konuşmalarınızla içindeki korkuları uzaklaştırıyorsunuz. Ancak, bu yoldan kusma, ishal, kramp gibi salt bedensel belirtilerin de denetim altına alınabilmesi pek ilginç doğrusu! Ne var ki, ipnoz durumuna sokulan kimse üzerinde söz konusu etkilemelerin pekâlâ mümkün olduğunu bilmiyor değilim. Belki de tedavi çalışmalarınızda böyle ipnotik bir ilişkinin doğmasını sağlıyor,

hastanızı telkin yoluyla kendinize bağlıyorsunuz; ama siz böyle bir şeyi amaçlamıyormuşsunuz, böyle bir şey kendiliğinden ortaya çıkıyormuş, ne fark eder. Bu durumda da sizin tedavinin mucizevî sonuçlarına, ipnotik telkinin başarılarından ayrı bir gözle bakılamaz. Oysa benim bildiğim kadarıyla ipnotik tedavi, kendi ağzınızla belirttiğiniz gibi, sizin aylar ve yıllar süren psikanaliz tedavisinden çok daha hızlı bir tempoyla çalışır.»

Bizim tarafsız dinleyicimiz başlangıçta sandığımız gibi, ne o kadar bilgisiz, ne de öyle çaresiz biridir. Eski bildiklerinden yararlanarak psikanalizi kavramaya çaba harcadığı, psikanalizi kendisi tarafından bilinen bir başka şeye bağlamak istediği açık seçik görülmektedir. Bu durumda söz konusu çabasının başarı sağlayamayacağını, psikanalizin bir **sui generis** * yöntem niteliği taşıdığım, kendine özgü yeni bir yol olduğunu ve ancak yeni bilgilerin ya da başka bir deyişle yeni varsayımların yardımıyla kavranabileceğini tarafsız dinleyicimize anlatmak gibi çetin bir ödev bizi beklemekte, beri yandan onun son söylediklerine bir yanıt vermemiz gerekmektedir.

Psikanalistin özellikle kişisel etkisi konusunda söyledikleriniz elbet pek dikkate alınmaya değer şeyler. Böyle bir etki gerçekten söz konusudur ve psikanalitik tedavide önemli rol oynar. Ancak, bu rol ipnotizmadakinin aynı değildir. İpnotizmayla psikanalizdeki durumların birbirinden enikonu değişikliğini size kanıtlayabileceğimi sanıyorum. Bunun için, sözünü ettiğimiz kişisel etkiden, yani«telkinsel» ögeden ipnotik telkindeki gibi hastalık belirtilerini yoketmede yararlanmadığımızı belirtmek yetecektir. Beri yandan, ilgili ögeye psikanalitik tedavinin belkemiği ve motor gücü gözüyle bakılması gerektiğini sanmak da yanılgıya düşmektir. Başlan-

* Kendi özüne uygun. (Ç.N.)

gıçta öyledir gerçi ve bu da bizi en geniş ölçüde karşı önlemler almaya zorlar. Beri yandan, hastanın dikkatini hastalık belirtilerinden başka yana çekmenin ve bir hastalığı falan bulunmadığına onu sözle inandırmanın psikanaliz tekniğine ne denli uzak düştüğünü bir örnek üzerinde açıklamak isterim. Diyelim hastamız bir suçluluk duygusuyla kıvranmakta, kendisine cinayet işlemiş biri gözüyle bakmaktadır. Böyle bir durumda üzerine basa basa suçsuzluğunu belirtip, duyduğu vicdan azabını yüreğinden çıkarıp atmasını salık veremeyiz; çünkü zaten hastamızın deneyip başaramadığı bir iştir bu. Bizim yapacağımız şey, ondaki süreklilik taşıyan böylesine güçlü bir duygunun kesinlikle bir nedene dayanacağını ve bu nedeni de belki ele geçirebileceğimizi kendisine açıklamaktır.

Tarafsız dinleyicimiz: «Böyle onaylayıcı bir tutuma başvurarak hastanızdaki suçluluk duygusunda bir yatışma sağlayabiliyorsanız, şaşarım doğrusu», diye yanıtlıyor. «Ama önce, şu sizin psikanalizle ne gibi amaçlar güttüğünüzü ve hastaları tedavide nasıl bir yol izlediğinizi öğrensem, daha iyi olacak sanırım.»

II

Size anlaşılır bir şey söylemem gerekiyorsa, psikanalistler dışında bilinmeyen ya da takdir görmeyen ruhbilimsel öğretiden biraz bir şeyler açıklamaksızın bunu yapamayacağım kuşkusuz. Hastadan ne istediğimiz ve istediğimiz şeyi ne yoldan elde ettiğimiz, şimdi ele alacağımız ruhbilimsel kuramdan kolaylıkla çıkarılabilecektir. Bu kuramı eksiksiz bir yapı gibi dogmatik biçimde sunacağım size. Ama sözünü edeceğim öğretinin filozofik bir sistem gibi bir anda doğup çıktığını sanmayınız. Pek yavaş geliştirebildik bu öğretiyi, her küçük parçası için uzun boylu savaştık, çaba harcadık, gözlemle sürekli ilişki içinde kalarak aralıksız değişikliklere başvurduk, sonunda güttüğümüz amaçlara yanıt verebilecek bir biçim kazanana kadar sürdürdük çalışmamızı. Birkaç yıl önce olsaydı, aynı öğretiyi size değişik dışavurumlarla sunardım. Hani bugünkü dışavurum biçimini de kesin bir gözle görmek gerekeceği konusunda elbet bir güvence veremem. Bilimin vahiy karakteri taşımadığı ortadadır; bir bilim, ilk adımların atılmasından çok sonrasına kadar insan düşüncesinin alabildiğine büyük bir özlem duyduğu açıklık, değişmezlik ve şaşmazlık niteliğinden yoksun kalabilir. Ama bir bilim

ne durumda ise, bize düşen, ona o durumuyla sahip çıkmaktır, bundan öte yapabileceğimiz bir şey yoktur. Şunu da unutmayınız ki, üzerine eğildiğimiz bilim dalı henüz pek körpedir, yaşı yüzyılımızın yaşı kadardır ancak; ayrıca, insandaki araştırı etkinliğinin önüne çıkarılabilecek en çetin bir konuyla uğraşmaktadır; bunları düşündünüz mü, size anlatacaklarım karşısında doğru bir tutum takınmanız kolaylaşacaktır. Ancak ne zaman anlattıklarımı izleyemez duruma gelir ya da benden daha çok açıklamada bulunmamı isterseniz, sözümü kesebilirsiniz.

«Madem öyle, siz konuşmaya başlamadan sözünüzü keseyim. Dediniz ki, bana yeni bir psikolojiden bahsedeceksiniz. Ama sanıyorum, psikoloji yeni bir bilim değildir. Şimdiye kadar pek çok psikolog yetişmiş; psikolojiyle hayli uğraşılmıştır. Okulda öğretmenlerimiz bu alanda büyük başarılar elde edildiğini söylemişti.»

Evet, böyle olduğunu yadsımak aklımın ucundan geçmez. Ancak, konu üzerine daha bir dikkatle eğilirseniz, sözünü ettiğiniz büyük başarıların daha çok duyu fizyolojisini ilgilendirdiğini görürsünüz. Ruhsal yaşam öğretisi, çetin bir yadsıma engeliyle karşılaştığı için gelişip serpilememiştir. Okullarda öğretilen biçimiyle günümüzde neyi kapsamaktadır bu bilim? Duyu fizyolojisi kapsamına giren değerli bilgileri saymazsak, ruhsal olaylara ilişkin, dil aracılığıyla bütün aydınların ortak malı durumuna gelmiş bir yığın sınıflama ve tanımlamayı. Ruhsal yaşam konusunda bir görüşe ulaşabilmek için besbelli bu kadarı yetmemektedir. Her filozofun, ozanın, tarihçinin ve yaşamöykücünün (biyograf) kendisine gereken psikolojiyi bizzat kendisinin kotardığını, ruhsal olayların içyüzü ve amaçları bakımından kendi kişisel varsayımlarını ileri sürdüğünü, bütün bu psikoloji ve varsayımların da az çok sevimli bir karakter taşıdığını, ama hepsinin de

güvenilirlikten yoksun olduğunu fark etmediniz mi? Anlaşılan ortak bir temelin eksikliği duyulmaktadır bu konuda. Ruhbilim alanında adeta bir saygı ve otorite havasının esmeyişi de yine aynı nedene dayanmaktadır. Herkes canı istediği gibi «at koşturabiliyor» söz konusu alanda. Ortaya fizik ya da kimya bilimini ilgilendiren bir soru atılsa, bu «uzmanlık alanlarında» bilgisi olmayan bir kimse susar. Ama ruhbilimsel bir savı öne sürmeye görün, herkesin bu sava ilişkin birtakım yargılara varmasına ve itirazlar yöneltmesine hazırlıklı bulunmanız gerekecektir. Galiba bu alanda «uzmanlık bilgileri» diye bir şey söz konusu değil. Herkesin bir ruh yaşamı var, dolayısıyla herkes kendine psikolog gözüyle bakmakta; ancak gereği gibi hak edilmiş bir ünvana benzemiyor bu. Anlatıldığına göre, bir yerde «dadılık» arayan bir kadına, çocukların dilinden anlıyor musun, diye sormuşlar. «Elbette!» diye yanıtlamış kadın. «Ben de bir vakit küçük bir çocuktum.»

«Yani siz, ruhsal yaşamın bütün psikologların gözünden kaçan bu **ortak temelini** hastalar üzerindeki gözlemleriniz sonucu mu ele geçirdiniz?»

Kanımca, kaynağının şu ya da bu oluşu bulgularımızı asla değerden düşürmez. Örneğin, doğuştan anomalileri gereği gibi açıklama gücünü gösteremeseydi, dölütbilim (embriyoloji) kendisine karşı bir güven beslenilmesini sağlayamazdı. Ama ben size düşünceleri ayrı baş çekmiş giden, dolayısıyla kendilerini hç mi hiç ilgilendirmez sorunlar üzerinde kafa yorup duran kişilerin varlığından söz açtım. Şimdiye kadar klasik psikolojinin böyle bir anormalliğin açıklanmasına en ufak bir katkıda bulunduğunu sanıyor musunuz? Ve nihayet hepimizin başına gelen bir olaydır, geceleyin düşüncelerimiz ayrı baş çeker ve öyle şeyler yaratıp ortaya kor ki, bunları anlayamayız, bunlar yadırgatır bizi ve sayrısal (patolojik) ürünleri anımsatarak tasalara gömer. Yani uykuda gördüğü-

müz düşleri söylemek istiyorum. Düşlerin bir anlam, bir önem taşıdığı, bir şeyleri dile getirdiği inancına halk her vakit bağlı kalmıştır. Klasik psikoloji ise düşlerin ne anlam taşıdığını bir türlü ortaya koyamamış, düşler karşısında nasıl bir tutum takınılacağını bir türlü kestirememiştir; düşleri duyusal uyarılar ve beyindeki çeşitli bölgelerin birbirinden değişik uyku derinliğiyle açıklama girişimleri vb. çabalar, ruhbilimsel nitelikten yoksun kalmıştır hep. Düş olayını açıklayabilmekten uzak bir psikolojinin de normal ruh yaşamının anlaşılmasında işe yaramayıp ve kendisine bir bilim adının asla yakıştırılamayacağını söyleyebiliriz.

«Bakıyorum, saldırgan bir tutum takındınız; beri yandan, nazik bir noktaya değindiniz kuşkusuz. Ben de psikanalizde düşlere büyük önem verildiğini, düşlerin yorumlanıp arka planlarında gerçekten olup bitmiş olaylara ilişkin anıların ele geçirilmeye çalışıldığını, ama düşleri yorumlarken izlenecek yolun psikanalistin keyfine kaldığını ve düşlerin nasıl yorumlanacağı, düşlerden sonuçlar çıkarmanın uygun bir davranış görülüp görülemeyeceğine ilişkin tartışmaların psikanalistlerin kendi aralarında da çözüme kavuşturulamayıp bir uzlaşma sağlanamadığım vb. işitmedim değil. Böyle olunca, psikanalizin klasik psikolojiye göre ele geçirdiği üstünlüğü pek de abartmanız uygun sayılmaz doğrusu.»

Gerçekten çok yerinde sözler söylediniz. Psikanalizin hem kuramı, hem de pratiği bakımından düş yorumunun eşsiz bir önem kazandığı doğrudur. Eğer üzerinizde saldırgan biri izlenimi bırakıyorsam, yalnızca kendimi savunmak istediğim içindir. Ama bazı psikanalistlerin düş yorumunda kalkıştığı densizlikleri düşününce, cesaretimi yitirmemem ve büyük yergi üstadımız Nestroy'un* şu karamsar sözlerine hak ver-

---

* Nestroy, Johann (1801-1862); Avusturya'lı oyuncu ve oyun yazarı; yergi ve ironi alanında çeşitli yapıtlar verdi. (Ç.N.)

memem olacak gibi değil: **Her ilerleme, başlangıçta göründüğünün ancak yarı büyüklüğündedir.** Ama soranım size, insanlar ellerine geçirdikleri bir şeyi ne zaman içinden çıkılmaz, ne zaman eciş bücüş duruma sokmamıştır?

Biraz dikkatli davranır, kendimizi biraz disiplin altına alırsak, düş yorumunda içine düşülen yanlışlıkların çoğunluğundan sakınabiliriz. Ancak, dikkatimizin başka konular tarafından böyle çelinmesiyle size söyleyeceklerimi bir türlü söyleme fırsatı bulamayacağım kanısında değil misiniz?

«Evet, yanlış anlamadımsa, yeni ruhbilimin temel varsayımından konuşacaktınız.»

Açıklamalarıma bununla başlamak istemem. Niyetim, psikanalitik inceleme ve araştırmalarda bulunurken ruhsal aygıtın yapısına ilişkin nasıl bir görüşe vardığımızı size bildirmektir.

«Ruhsal aygıt diye neye diyorsunuz? Bu aygıt neden yapılmıştır, sorabilir miyim acaba?»

Ruhsal aygıtın içyüzünü az sonra öğreneceksiniz. Nasıl bir malzemeden yapıldığını ise lütfen sormayınız, psikolojik bakımdan ilginç bir soru değil çünkü; bir dürbünün cidarlarının metalden mi, yoksa kartondan mı yapıldığı sorusu optik için ilginçlikten ne kadar yoksunsa, sizin sorunuz da psikoloji için öyle. Biz **malzeme** konusunu kısaca bir kenara bırakacak, **mekân** açısından duruma bakacağız. Sizin anlayacağınız, ruhsal etkinliklerin gerçekleşmesine hizmet eden o bilinmedik aygıtı kafamızda gerçekten bir araç gibi tasarlamaktayız; öyle bir araç ki, bizim mekanizma adını verdiğimiz birden çok parçadan kurulmuştur. Bu mekanizmalardan her biri özel bir işlev görür ve bütün mekanizmalar arasında değişmeyen mekânsal bir ilişki vardır; yani «ön» ve «arka», «yüzeysel» ve «derin» gibi sözcüklerle anlatılan mekânsal ilişki, bizim için en başta işlevlerin düzenli olarak birbirini

izleyişini betimleme açısından önem taşır. Bilmem hâlâ beni izleyebiliyor musunuz?

«Pek değil. Belki ilerde daha iyi anlarım söylediklerinizi. Ama yaptığınız şeyin, doğabilimcilerde artık hiç rastlanmayan tuhaf bir ruh anatomisi niteliği taşıdığını kuşkusuz ileri sürebilirim.»

Başka ne bekliyordunuz ki! Benimkisi de bilimin çeşitli dallarında karşılaşılan pek çok benzeri gibi yardımcı bir tasarımdır. İlk tasarımlar her vakit enikonu kaba bir nitelik taşımıştır. Bunlar için **open to revision** * sözünü söyleyebiliriz. Ben o popülerlik kazanmış **Als ob**'a (sanki) yaslanmayı gereksiz buluyorum. Filozof Vaihinger'in** «fiksiyon» diye niteleyeceği böyle bir tasarımın değeri, onunla başarabileceğimiz işlerin azlığına ve çokluğuna bağlıdır.

Ama biz yine sürdürelim konuşmamızı: Bir kez harcıâlem bilgilerin çerçevesi içinde düşünerek insanda bir yanda duyusal uyarılarla bedensel gereksinimler, öte yanda devinimsel (motorik) eylemler arasında yerleşmiş bulunan ve her ikisi arasında belli bir amaçla aracılık yapan ruhsal bir örgütün varlığını benimsiyor, bu örgüte de **Ben** adını veriyoruz. Bu bir yenilik değildir hani, filozof olmayanlarımızın tümü böyle bir varsayımı benimser, hatta filozof olanlarımızdan bazıları da ilgili varsayımı yadsımaz. Ancak bununla ruhsal aygıtın eksiksiz bir tanımını yaptığımızı sanmıyoruz. Varlığını kabul ettiğimiz bu Ben'den daha geniş kapsamlı, daha görkemli ve daha karanlık bir başka ruhsal bölge var ki, buna da **Es** (O) demekteyiz. Bu iki örgüt arasındaki ilişki, bizim en başta üzerinde duracağımız konuyu oluşturacaktır.

---

* Revizyona açık. (Ç.N.)

** Hans Vaihinger (1852-1933) Alman filozofu; idealist-pozitivist bir fiksiyonalizm (illüzyonizm) öğretisini savundu. En ünlü yapıtı **Die Philosophie des Als-Ob** (Sanki felsefesi)'tur. (Ç.N.)

Ruhumuzdaki bu iki mekanizma ya da bölgeyi anlatmak için basit zamirler seçmemize, akustik bakımdan kulak dolduran sözcüklere başvurmamıza belki kusur bulacaksınız. Ne var ki, psikanalizde harcıâlem düşünce biçimiyle bağlantı içinde kalmaktan hoşlanmakta, bu düşünce biçiminin deyimlerini hor görmeyip onlara bilimsel işlerlik kazandırmayı yeğlemekteyiz. Bunu bir üstünlük saymak doğru değildir, öğretilerimizi çok vakit pek zeki, ama bazen aydın olmayabilen hastalarımıza anlatabilmek için ister istemez böyle davranmak zorundayız. Kişisellikten uzak **Es**, normal insanın kimi dışavurumlarında doğrudan karşımıza çıkar. «Birden bir ürperti yalayıp geçti içimi» deriz. Sonra şöyle söyleriz bazen: «O anda Ben'den daha güçlü bir şey vardı içimde.» *C'était plus fort que moi.*»

Ruhbilimde ancak benzeti yoluyla tanımlamalar yapabilmekteyiz. Bu pek yadırganacak bir şey sayılmamalıdır, bilimin öbür kollarında da başka türlü davranılıyor değildir. Ancak, biz, söz konusu benzetileri sık sık değiştirme zorunluğunu duyarız: çünkü hiçbiri yeteri kadar uzun süre dayanmaz bizde. Yani Ben'le Es arasındaki ilişkiyi bir açıklığa kavuşturmam isteniyorsa, sizden lütfen Ben'i Es'in bir çeşit ön cephesi, bir ön planı, Es'in adeta bir dış, adeta bir kabuk katmam olarak tasarlamanızı rica edeceğim. Bu son benzetmeye sadık kalıp onun gösterdiği doğrultuda ilerleyebiliriz. Biliyoruz ki, kabuk katmanları taşıdıkları özellikleri karşı karşıya bulundukları dış çevrenin değiştirici (modifiye edici) etkisine borçludur. Böylece Ben'i ruhsal aygıtın bir katmanı, dış dünyanın etkisiyle Es'in değişime uğramış bir biçimi diye kafamızda canlandırabiliriz. Psikanalizde mekânsal tasarımları ne denli ciddiye aldığımızı siz de görüyorsunuz. **Ben** bizim için gerçekten de yüzeysel, Es ise daha derindeki katma-

nı oluşturur; kuşkusuz dıştan bakıldığında böyledir bu. **Ben**, realiteyle asıl ruhsal'ı temsil eden **Es** arasında yer alır.

«Bütün bunları nerden bildiğinizi henüz soracak değilim. Ancak, bana şimdilik bir **Ben**'le bir **Es** ayrımından ne yarar sağladığınızı, böyle bir ayrıma sizi ne gibi bir nedenin zorladığını açıklar mısınız?»

Sorunuz, konuşmamı gerektiği gibi sürdürmemi sağlıyor: Diyeceğim, bilinmesi önem ve değer taşıyan şey, Ben'le Es'in pek çok noktada birbirinden enikonu sapma gösterdiğidir; ruhsal olayların akışı bakımından Ben'de Es'tekinden daha değişik kurallar egemendir, Ben'in güttüğü amaçlar Es'inkilerden başkadır ve Es'inkilerden değişik araçlarla bunlara ulaşmaya çalışır. İlgili konuda çok şey söylenebilir; dolayısıyla yeni bir benzetme ve bir örnekle yetinmek istersiniz sanırım! Son savaşta ön cepheyle cephe gerisi arasındaki ayrımı düşününüz. Hani cephede bazı olayların cephe gerisindekinden başka türlü olup bittiğini, cephede yasaklanması gereken pek çok eyleme cephe gerisinde izin verildiğini görmüş de şaşmamıştık. Cephede böyle olmasını belirleyen etken, düşmanın yakında bulunuşuydu kuşkusuz; ruhsal yaşam içinse aynı etken, dış dünyanın yakınlığıdır. **Dışarda-yabancı-düşman** sözcükleri bir vakit birbiriyle özdeşti. Şimdi de yukarıda vereceğimi söylediğim örneğe gelelim: Es'te çatışma diye bir şey yoktur; çelişkiler, karşıtlıklar hiç istiflerini bozmadan yan yana varlıklarını sürdürür, çok vakit uzlaşma ürünleri oluşturarak birbirlerine uyum sağlarlar. Oysa, aynı durumlarda **Ben** bir çatışmaya sürüklenir ve bu çatışmada bir karara varmak zorunda görür kendini, varılacak karar da belli bir eğilimin tarafını tutup karşıt eğilimden el çekme biçiminde gerçekleşir. **Ben** bütünsellik, tutarlılık ve bireşim (sentez) konusunda pek belirgin bir yatkınlıkla donatılmış bir örgüttür; oysa **Es** böyle bir karakterden yok-

sundur, adeta bir tutarsızlık, savrukluk içindedir; Es'teki ayrı ayrı eğilimler, birbirlerinden bağımsız ve birbirlerini umursamaksızın, güttükleri amaçları gerçekleştirmeye çalışır.

«Peki, madem ruhsal yaşamın böylesine önemli ruhsal bir arka cephesi var, bunun psikanalize gelinceye kadar gözden kaçmasını nasıl açıklayabilirsiniz?»

Böylece yine önceki sorularınızdan birine döndük. Ruhbilim bugüne kadar hayli akla yakın, ama gerçekte sağlamlıktan yoksun bir varsayıma bağlanıp kalarak Es bölgesine açılan kapıyı kendi eliyle kapamıştı. İlgili varsayım da şuydu: Bütün ruhsal eylemlerimiz bizim için bilinçlidir, bilinçlilik ruhsal'ın belirleyici özelliğidir; beynimizde bilinçsiz olaylar gerçekleşiyorsa, bunlar ruhsal adına layık değildir ve ruhbilimi ilgilendirmez.

«Sanırım bu da pek doğal bir şey.»

Evet, psikologlar da tıpkı sizin gibi düşünüyor; ama bu düşüncenin yanlışlığını, yani söz konusu ayrımın hiç de yerinde bir ayrım sayılamayacağını kanıtlamak güç değildir. En rahatından başvurulacak bir kendini gözlem, daha önceden hazırlıksız doğması düşünülemeyecek bazı düşüncelerin aklımıza gelebileceğini ortaya koyacaktır. Ancak, içinizde uyanan ve gerçekte ruhsal karakter taşıyan düşüncenizi hazırlayıcı ön evreler konusunda sizin hiçbir bilginiz bulunmaz, söz konusu düşünce bilincinize bir son ürün niteliğiyle ayak atar. Ama bazen hazırlık niteliğindeki bu basamakları **sonradan** bir diriltim (rekonstrüksiyon) eylemine başvurarak kendiniz için bilinçli duruma getirebilirsiniz.

«Belki o anda insanın dikkati bir başka tarafa çekildiğinden söz konusu ön hazırlıkların farkına varılamamıştır.»

Bahane bunların hepsi. Böylesi kaçamak sözlerle içinizde

ruhsal nitelikli, çokluk pek karmaşık olaylar geçebileceği ve bilincinizin bunlardan düpedüz habersiz kalabileceği, sizin bunlara ilişkin hiç bir bilgi edinemeyeceğiniz gerçeğini yadsıyamazsınız. Yoksa ruhsal olmayan eylemi ruhsal bir eyleme dönüştürmek için «dikkatinizden» az ya da çok bir miktarın yeteceği kanısında mısınız? Hem ne diye tartışıyoruz bu konuda? İpnotizma deneyleri vardır, merak eden herkes için bilinçsiz düşüncelerin varlığım yadsınmaz biçimde gözler önüne serer.

«Ne yalan söyleyeyim, sizi anlamaya başladım sonunda. **Ben** dediğiniz şey bilinç olacak, **Es** dediğiniz şey de şimdilerde pek çok sözü edilen bilinçaltı. İyi ama, yeni isimlerle bu maskaralık niçin?»

Maskaralık falan değil, öbür isimler işe yaramaktan uzak çünkü. Hem benim karşıma bilim dururken edebiyatı çıkarmayınız lütfen. Birinin ağzından bilinçaltı sözcüğünü işittim mi, bunun yersel (topik) anlamda mı kullandığını, yani ruhta bilinçaltındaki bir nesneyi mi anlatmak istediğini, yoksa niteliksel anlamda kullanıp bir başka bilinci, adeta yer altındaki bir bilinci mi kastettiğini bilemiyorum. Belki o kimsenin kendisi de asla bir açıklığa varmış değildir bu konuda. Sözü edilebilecek tek karşıtlık varsa, bilinçli ile bilinçsiz arasındaki karşıtlıktır. Ne varki, ilgili karşıtlığın Ben ve Es ayrılığıyla çakıştığına inanmak ciddi sonuçlara yol açacak bir yanılgıdır. İş bu kadar basit olsa şahane bir şey olur, bizim kuramın işi pek kolaylaşırdı; ama ne yaparsınız ki böyle bir durum söz konusu değil. Doğru bir şey varsa. Es'te herşeyin bilinçsiz nitelik taşıması ve öyle kalması, ancak Ben'de geçen olayların, yalnızca bunların bilinçli nitelik **taşıyabilmesidir.** Ama Ben'deki bütün olaylar için de aynı şeyi söyleyemiyoruz, bu olayların hepsi her zaman zorunlu olarak bilinçli ni-

telik taşıyacaktır diye bir şey yoktur, Ben'in büyücek parçaları bilincimizden sürekli uzak kalabilir.

Ruhsal bir olayın bilincine varılması karmaşık bir iştir. Bizim bu konuda ne düşündüğümüzü, yine dogmatik biçimde size aktarmadan geçemeyeceğim. Anımsayacaksınız hani, Ben, Es'in en dış katmanını oluşturmaktaydı. Şimdi bizim inancımıza göre, bu Ben'in en dış yüzeyinde doğrudan dış dünyaya dönük bir merci, bir sistem, bir organ yer almakta, ancak söz konusu organın uyarılmasıyladır ki bilinçlilik dediğimiz şey gerçekleşmektedir. Bu organ dışarıdan uyarılabildiği, yani dış dünyadan gelen uyarıları duyularımız aracılığıyla kabul edebildiği gibi içeriden de uyarılabilmekte, dolayısıyla ilkin Es'teki içtepilerin, daha sonra Ben'de olup bitenlerin bilincine varabilmektedir.

«İş giderek çetrefil bir durum alıp anlayamayacağım bir alana kayıyor. Öyle ya, beni, amatörlerin, yani hekim olmayanların ruhçözümsel (psikanalitik) tedavi uygulamasının doğru olup olmayacağı konusunda bir söyleşiye çağırdınız. Böyle olunca, haklılığına beni nasıl olsa inandıramayacağınız bu karanlık, bu atak kuramlara ilişkin açıklamalar neye bilmem?»

Sizi inandıramayacağımı biliyorum. Böyle bir şeyin olanağı yok, dolayısıyla benim amacımın da dışında bulunuyor. Öğrencilerimize psikanalizin kuramsal yönüne ilişkin bilgi aktarırken, kendilerini ne kadar az etkileyebildiğimizi görür, yaşarız hep. Şimdiye kadar kafalarına sokulan öbür soyut bilgiler gibi, psikanalizin öğretilerini de aynı soğuklukla karşılarlar. Belki bazıları söylediklerimize inanmayı ister gerçekten, ama inanmak bir türlü ellerinden gelmez. Öğrencilerimize başkaları üzerinde psikanaliz uygulanmasında bulunmadan ilkin kendilerinin analizden geçmesi gerektiğini söy-

ler ve onlardan isteriz bunu. Ancak, yanlış bir nitelemeyle bu «özanaliz» sırasında psikanalitik gerçekleri kendi organizmaları, daha doğrusu kendi ruhları üzerinde yaşadıktan sonradır ki, ilerde psikanalist olarak çalışmalarında kendilerine yol gösterecek inancı edinirler. Dolayısıyla, kendisine ilgili kuramlar üstüne yetersiz, kısa, açıklıktan yoksun bilgi verebildiğim, ayrıca bu bilgiyi kendi üzerinde yaşayacağı ruhçözümsel olaylarla pekiştiremediğim siz tarafsız kişiyi, nasıl söz konusu kuramların doğruluğuna inandırmayı düşünebilirim?

Benim amacım başka. Analizin akıllıca mı, yoksa saçma bir şey mi sayılacağı, savlarında haklı mı olduğu, yoksa büyük yanılgılara mı düştüğü gibi bir sorunu tartışmıyoruz sizinle. Kuramlarımızı önünüze serip döküyorsam, psikanalizin nasıl bir düşünce içeriğine sahip olduğunu, hastaların tedavisinde hangi varsayımlardan yola çıktığını ve nasıl bir rota izlediğini en iyi biçimde anlatabilmek içindir. Bu da amatör psikanalizi sorununun belli bir açıklığa kavuşturulmasını sağlayacaktır. Sonra, telaşlanmayın, buraya kadar beni izleyebildinizse, işin en zor yanını geride bıraktınız demektir, bundan sonra anlatacaklarımı kavramanız güç sayılmayacaktır. Ancak şimdi izin verin de biraz soluklanayım.

III

«Bir nevrotik rahatsızlığın oluşumunu nasıl tasarlamak gerektiği konusunda psikanaliz kuramlarına dayanarak bir açıklama yapmanızı bekliyorum sizden.»

Ben de böyle bir açıklamada bulunmaya çalışacağım. Ancak bunun için Ben'imizi ve Es'imizi yeni bir bakış açısı olan **dinamik** açıdan, yani söz konusu ruhsal mekanizmaların kendi içlerinde ve birbirleri arasında etkinlik gösteren güçleri göz önünde tutarak ele almamız gerekiyor. Daha önce ruhsal aygıtı tanımlamakla yetinmiştik biliyorsunuz.

«Gene öyle akıl erdirilemeyecek gibi bir açıklama olmasın da.»

Sanmam. Çok geçmeden konuya aşinalık kazanacaksınız. Evet, bizim varsayımımıza göre, ruhsal aygıtı çalışmaya iten güçler, büyük bedensel gereksinimlerin dışavurumu kimliğiyle organlarda üretilir. Şair filozofumuzun «Açlık ve Sevi» sözünü anımsayacaksınız. Hani enikonu saygıya değer bir çift güç. Biz, bu organsal gereksinimlere ruhsal etkinliğin uyarıcıları olmaları dolayısıyla **içgüdü** adını vermekte, kendilerinde bulunmadığı için pek çok modern dilin hayıflandığı bir sözcükle nitelemekteyiz. İşte söz konusu içgüdüler Es'i

doldurmaktadır; sözü uzatmadan, Es'teki bütün enerjinin bu içgüdülerden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Öte yandan, Ben'-deki güçlerin de çıkıp geldiği yer yine aynı kaynaktır, Ben'deki güçler de Es'teki güçlerden doğmuştur. Peki, nedir içgüdülerin amacı? Doyumdur, yani organik gereksinimlerin giderilebileceği koşulları yaratmaktır. Organsal gereksinim gerginliğindeki azalma bilincimiz tarafından haz, artma ise hemen elem niteliğiyle algılanır. Bu dalgalanmalar da haz ve elem duygularından bir dizinin ortaya çıkmasını ve ruhsal aygıt söz konusu diziyi dikkate alarak etkinliğini düzenler. Bu bağlamda bir **haz ilkesinin egemenliği**'nden söz açmaktayız.

Es'in içgüdüsel istekleri doyuma kavuşmadı mı, birey için katlanılmaz durumlar başgösterir. Söz konusu doyumların ancak dış dünyanın yardımıyla gerçekleşebileceğini deneyimlerimiz hemen gözler önüne serer. Böylece Es'in dış dünyaya dönük parçası, yani Ben mekanizması çalışmaya başlar. Diyelim aracı yerinden oynatan itici güç Es tarafından karşılanıyorsa, Ben de direksiyon görevini üstlenir, yönetir aracı; böyle bir görevin yerine getirilemeyişi ise, bilindiği gibi, amaca varılmasını önler. Es'teki içgüdüler ne pahasına olursa olsun kendilerine hemen bir doyum sağlamaya bakar, bu yüzden de ya hiç bir şey ele geçiremez ya da girişimlerinden enikonu zararlı çıkarlar. Dolayısıyla, böyle bir başarısızlığı önlemek, Es'le reel dış dünyanın gerekleri arasında aracılık yapmak işlevini Ben üstlenir. İki ayrı yönde etkinlik gösterir Ben. Bir yandan kendi duyu organının, yani bilinç sisteminin yardımıyla dış dünyayı gözlemleyerek riske yer vermeyen bir doyum için en uygun anı kollar; öte yandan Es'i etkileyip ondaki «tutkuları» dizginler, içgüdülerin doyumlarının ertelenmesini, hatta gerekirse amaçlarında değişikliğe başvurulmasını ya da yerdeş doyum karşılığında

söz konusu amaçlardan el çekilmesini sağlar. Ben, Es'ten gelen içtepileri bu yoldan denetim altında tutarak daha önce tek başına egemen olan haz ilkesinin yerine **gerçeklik ilkesi**'ni geçirir; gerçeklik ilkesi de haz ilkesinin güttüğü en son amaçları güder, ama bunu yaparken dış dünya gerçeğinin bireyin karşısına çıkardığı koşulları dikkate alır. İleride ise, dış dünyaya **uyum**'dan ayrı olarak içgüdüsel doyumların kesinlikle ele geçirilmesinde bir başka yolun daha varlığını öğrenir; değiştirici bir tutumla dış dünyaya müdahalede bulunarak doyumların gerçekleşmesini sağlayacak koşulları bilinçli yoldan yaratmaya çalışır. Sonradan bu etkinlik Ben'in en yüce işlevine dönüşür; tutkuları dizginleyip realite karşısında boyun eğmenin mi, yoksa tutkulardan yana çıkıp dış dünyaya karşı kendini savunmanın mı daha yerinde olacağı konusunda alınacak kararlar, yaşam bilgeliğinin dışavurumlarını oluşturur.

«İyi ama, sizi doğru anladımsa, Es'in kendisi Ben'den daha güçlü; bu durumda nasıl Ben'in egemenliğine rıza gösterebilir?»

Evet, Ben gereği gibi örgütlenip işlevsel gücüne kavuşur ve Es'in bütün parçalarına ulaşabilir de bunları etki altında tutabilirse, duruma diyecek yoktur. Nihayet Ben ile Es arasında doğal bir düşmanlık söz konusu değildir, her ikisi bir bütün oluşturur ve bireyin sağlıklı zamanında pratik bakımdan birbirinden ayrılmaz.

«Bütün bunlar iyi güzel, ama böyle ideal bir ilişkide o bozguncu hastalık olayının nereye yerleştirilebileceğini anlamıyorum.»

Haklısınız; Ben ve Ben'in Es'le ilişkileri bu ideal durumun gereklerine yanıt verdiği süre, nevrotik bir bozukluktan da söz açılamaz. Hastalık organizmaya hiç umulmadık bir yerden sızar; ama özellikle en önemli gelişim ve farklılaşmala-

nın hastalık ve fonksiyonel yetersizlik tohumlarını da içlerinde taşıdığını görmek, genel sayrıbilimden (patoloji) anlayanları şaşırtmayacaktır.

«Pek bilgiç bir dil kullanmaya başladınız, sizi anlamıyorum doğrusu.»

Sözü biraz uzaklardan alıp getirmem gerekiyor o zaman. Küçük bir yaratık düşünelim; bu yaratık, yokedici etkilerle dolup taşan alabildiğine güçlü dış dünya karşısında pek zavallı, elinden birşey gelmeyen bir canlıdır, öyle değil mi? Gerektiği gibi bensel bir örgüt geliştirememiş böyle bir ilkel canlı da bütün «travmalara» açıktır; içgüdüsel isteklerine «körü körüne» doyum sağlamaya yöneliktir yaşamı ve bu uğurda pek sık yok olup gider. Bir Ben'in farklılaşıp ortaya çıkışı, her şeyden önce özyaşamı sürdürmeye yönelik ileri bir adımdır. Yokolup gidişten bir şey öğrenilemez; ama bir travmanın başarıyla üstesinden gelindi mi, karşılaşılabilecek benzeri durumlara dikkat edilir ve önceki travmatik yaşantıların kısa yoldan yinelenmesi, yani bir korku duygusu'nun içte uyanması tehlikeyi haber verir. Tehlikenin algılanmasına karşı gösterilecek böyle bir tepkiyi bir kaçış eylemi izler, bu eyleme uzun süre yaşam için kurtarıcı önlem diye başvurulur; ta ki söz konusu canlı dış dünyanın karşısına çıkardığı tehlikeyi daha etkin biçimde, hatta belki saldırıyla karşılayacak kadar güçlenmiş olsun.

«Bütün bu anlattıklarımız, anlatacağınıza söz verdiğinizin çok ötesinde şeyler.»

Sözümü yerine getirmeme ne denli yaklaştığımı sezmiyorsunuz, sanırım. İleride doğru dürüst işlev görebilecek bir bensel örgütü geliştiren yaratıklarda da Ben, yaşamın ilk yıllarında güçsüzdür ve Es'ten pek farklılaşıp ayrılmış değildir. Şimdi Es tarafından bu güçsüz Ben karşısına, doyurulması-

nın bir tehlikeye yol açıp travmatik bir durum doğuracağını, dış dünyayla kendisini çatışmaya sürükleyeceğini ve henüz yeterli güce sahip olmadığından çatışmayı denetim altına alamayacağını sezdiği, dolayısıyla karşı koymaya kalktığı bir isteğin yöneltildiğini düşünelim. Bu durumda Ben, içgüdüsel tehlike karşısında bir dış tehlikeymiş gibi davranarak bir kaçış denemesine başvuracak, Es'teki bu parçadan kendini çekip geriye alacak, genellikle içgüdüsel isteklerden yardımını esirgeyip söz konusu istekleri kendi kaderiyle baş başa bırakacaktır. Biz, bunu içgüdüsel isteklerin **baskılanması** diye nitelemekteyiz. Ben'in böyle davranması o an için tehlikeyi savuşturmak gibi bir başarı sağlarsa da, iç'le dış'ı birbirine karıştırması cezasız kalmaz. Kendi kendinden kaçamaz insan. Baskılamada Ben, normalde düzeltim işlemine konu yaptığı haz ilkesine uyar, ancak bunun ceremesini de çeker. Bu cereme de, kendi egemenlik alanını sürekli daraltmak zorunda kalmasıdır.

Bilinçdışına itilmiş içgüdüsel istek artık yalıtılmış, kendi başına bırakılmıştır; yamna varılamayıp, denetim altında tutulamaz duruma sokulmuştur; bundan böyle kendi bildiği gibi bir yol izler. Ben ileride güçlense de, söz konusu baskılamayı çok vakit ortadan kaldıramaz; birlik ve bütünlüğü bozulmuş, Es'in bir parçası kendisi için yasak bölgeye dönüşmüştür. Beri yandan, yalıtılmış istek de eli boş durmaz, normal bir doyumdan yoksun bırakılmanın acısını çıkarmasını bilir, kendisini temsil edecek ruhsal ürünler yaratıp koyar ortaya, başka yaşantılarla bağlantı kurar, bunları da etkileyerek Ben'den koparıp alır ve sonunda tanınmayacak gibi kılık değiştirip yerdeş ürün kılığında Ben'den içeri ayak atar, bilinçten içeri sızar, hastalık belirtisi (semptom) denen nesneyi doğurur. Nevrotik bir bozukluğun içyüzünü böylece gözümüzün önünde canlandırmış oluyoruz: Bir Ben vardır ortada,

bütünlüğü sarsılmıştır; Es'in çeşitli parçaları üzerindeki etkisini yitirmiş, bilinçdışına ittiği nesneyle yeniden bir çatışma durumuna girmekten sakınmak için kendi etkinliğinden bir bölümünü gözden çıkarmak zorunda kalmış, bilinçdışına itilmiş içgüdüsel isteklerin sürgünleri olan belirtilere karşı çokluk başarısız savunu eylemleriyle bitkin düşmüştür; öte yanda ise bir Es bulunmaktadır, kapsamındaki içgüdüsel istekler bağımsız duruma gelmiş, bireyin tüm çıkarlarını umursamaksızın kendi amaçları peşinde koşmakta, bundan böyle Es'in derin katmanlarında egemen ilkel psikoloji yasalarından başka bir şey tanımamaktadır. Durumu topluca gözden geçirirsek, bir nevrozun doğuşu için şu yalın formülü saptayabiliriz: Ben, Es'teki bazı parçaları uygunsuz biçimde bastırma denemesine girişmiş, deneme başarısızlığa uğramış, Es de davranışından ötürü Ben'den öç almıştır. Buna göre, nevroz, Ben ile Es arasındaki bir çatışmanın sonucudur; Ben, derinlemesine bir incelemenin ortaya koyacağı gibi, reel dış dünya karşısındaki uysallığına sıkı sıkıya sarılıp bundan vazgeçmek istemediğinden söz konusu çatışmaya sürüklenmiştir. Karşıtlık dış dünyayla Es arasındadır, Ben öz varlığına sadık kalarak dış dünyanın tarafını tuttuğu için, Es'le böyle bir çatışma durumuna girmiştir. Ama lütfen dikkat buyurunuz! Hastalığı doğuran, böyle bir çatışmanın varlığı değildir; çünkü realiteyle Es arasındaki bu gibi çatışmalardan kaçınılamaz ve Ben'in sürekli ödevlerinden biri bunlar arasında aracılık yapmaktır; hastalığa yol açan, Ben'in çatışma durumunu ortadan kaldırmak için yetersiz bir önleme, yani bilinçdışına itim'e başvurmasıdır. Ama bunun da nedeni, çatışmayı giderme ödevi karşısında kaldığı zaman, Ben'in henüz gelişmemiş ve güçsüz durumda olmasıdır. Zaten bu yüzden değil midir ki, kesin önem taşıyan bütün bilinçdışına itimlere ilk çocukluk yıllarında başvurulduğu görülür.

«Bu ne garip bir durum! Öğüdünüze uyarak eleştiri yoluna sapmıyorum; çünkü amacınız, nevrozların oluşumu konusunda psikanalizin ne düşündüğünü, dolayısıyla nevrozlarla savaşmada nasıl bir yöntem izlediğini bana anlatmaktı yalnız. Sorulacak çok soru var, bunlardan bir kaçını da ilerde tarafınıza yönelteceğim. Ama en başta içimdeki bir arzuya uyacak, düşüncelerinizin kapsamını genişletip bundan bir kuram çıkarmaya yelteneceğim. Siz konuşmanızda dış dünya-Ben-Es ilişkisini geliştirip Ben'in dış dünyaya bağımlılık içinde Es'e karşı sürdürdüğü savaşı nevrozların oluşumunun önkoşulu diye ortaya koydunuz. Peki, böyle bir çatışma sonucu Ben'in kendini Es'in akıntısına kaptırıp dış dünyayı önemsemekten vazgeçmesi gibi bir diğer durumun da başgösterebileceği akla gelemez mi? Peki, o zaman ne olacaktır? Benim gibi hekimlikten uzak birinin akıl ve ruh hastalıklarının ortaya çıkışına ilişkin düşüncesine göre, Ben'in böyle bir davranışı hastalığın koşulunu yaratabilir; çünkü realiteden yüz çeviriş, akıl ve ruh hastalıklarının başlıca nedeni gibi gözükmektedir.»

Evet, bunu ben de düşünmedim değil; hatta her ne kadar doğruluğunun kanıtlanması pek çapraşık birtakım durumların irdelenmesini gerektiriyorsa da, böyle bir görüşü yerinde bulmaktayım. Nevrozlarla psikozlar sanırım içten akraba birbirine, ama yine de çok önemli bir noktada birbirlerinden ayrılıyor. Söz konusu nokta da, Ben'in böyle bir çatışmada tuttuğu taraftır sanırım. Es'e gelince, gerek nevrozlarda, gerek psikozlarda o amansız tutumunu elden bırakmamaktadır.

«Peki, devam edin konuşmanıza. Sizin psikanaliz kuramı nevrozların tedavisi için neler öneriyor bakalım?»

Tedavide güttüğümüz amacı bundan böyle kolaylıkla belirleyebiliriz. Bu amaç, Ben'i yeniden güçlendirip kendisini çevreleyen sınırlamaların pençesinden kurtarmak, ona gerilerde

kalmış bilinçdışına itimler dolayısıyla Es üzerinde çaresiz elden çıkardığı egemenliği yeniden ele geçirmesine yardımcı olmaktır. Ancak bu amaca ulaşmak için psikanalizden yararlanmaktayız, uyguladığımız bütün teknik bu amaca yöneliktir. Bu teknikte bizi bekleyen ödev, hastanın ruhundaki bilinçdışına itimleri arayıp bulmak ve yardımımızla hastanın Ben'inin söz konusu bilinçdışına itimlerde düzeltmelere gitmesini, çatışmalardan kaçmak yerine daha uygun yollara başvurarak onları ortadan kaldırmasını sağlamaktır. Bilinçdışına itimler ise çocukluğun pek erken yıllarında kaldığından, psikanaliz çalışmaları bizi bu erken yaşam dönemine çekip götürür. Hastanın belleğinde canlandırmak istediğimiz unutulmuş çatışma durumlarını ele geçirmek için izleyeceğimiz yolu ise hastadaki semptomlar (belirtiler), hastanın düşleri ve serbest çağrışımları bize gösterir; ancak belirti, düş ve serbest çağrışımlar Es'in etkisiyle algılama gücümüzün karşısına yabancı bir kılıkta çıktığından bunları önce yorumlar, bir çeviri işleminden geçiririz. Hastanın ancak bir iç direnişi yendikten sonra bize açıklayabildiği çağrışımların, düşüncelerin ve anımsamaların bilinçdışına itilmiş nesneyle herhangi bir yoldan ilişkisi bulunduğu ya da bu nesneden kaynaklanan ürünler niteliği taşıdığı sonucuna varırız. Hastanın bize açıklamalarda bulunurken içinde baş gösterecek direnişleri alt etmesine ön ayak olur, kaçışlara eğilimini yenecek ve bilinçdışına itilmiş nesnenin yanına sokulmayı göze alacak gibi hastanın Ben'ini eğitmeye çalışırız.

Sonunda bilinçdışına itim olayını belleğinde canlandırabildik mi, hastanın psikanaliz kurallarına uygun davranışı parlak bir biçimde ödüllendirilir. Bilinçdışına itimin gerçekleştirildiği zamanla içinde yaşanılan zaman arasındaki uzaklık hastanın lehine çalışır ve bir vakit çocuksal Ben'in dehşete kapılarak kendisinden kaçtığı tehlikeyle başa çıkmayı erişkin ve güçlenmiş Ben, çok vakit bir çocuk oyunu gibi görür.

IV

«Bana şimdiye kadar anlattıklarınızın hepsi psikolojik şeylerdi. Yadırgatıcı, yavan, karanlık bir izlenim bırakan bilgilerdi çokluk; ama deyim yerindeyse hepsinde de temiz bir taraf vardı. Şimdiye kadar sizin şu psikanaliz konusunda fazla bir bilgi edinemedimse de, bu bilimin daha çok psikanaliz adıyla hiç bağdaşmayan konuları ele aldığı söylentisi kulaklarıma gelmedi değil. Konuşmanızın buraya kadarki bölümünde benzer bir noktaya değinmemeniz, kasıtlı bir saklayıp gizleme gibi göründü bana. Öte yandan, içimde uyanmış bir başka kuşkuyu da dile getirmeden edemeyeceğim. Sizin de belirttiğiniz gibi, nevrozlar ruhsal yaşama ilişkin bozukluklardır, öyle değil mi? Peki ama, ahlakımız, vicdanımız, ülkülerimiz gibi o pek önemli şeyler bu geniş çaptaki bozukluklarda hiç rol oynamıyor mu?»

Yani şimdiye kadarki konuşmalarımızda alabildiğine bayağı nesnelerle alabildiğine yüce nesnelerin dikkate alınmadığını söylemek istiyorsunuz. Ama bu, ruhsal yaşama ilişkin konulara henüz pek değinmediğimizden ileri geliyor. İzin verirseniz, bir kez de ben kendim söyleyişi yarıda keseyim, söyleşinin akışını durduran bir kimse rolünü oynayayım. Psikolojiden böyle uzun boylu söz açtımsa, psikanaliz çalışmasının

uygulamalı psikolojinin bir parçası, hem de psikanaliz dışında bilinmeyen bir psikolojinin parçası olduğu izlenimini sizde uyandırmak içindi. Yani bir psikanalist her şeyden önce bu psikolojiyi, yani derinlik psikolojisini ya da bir başka deyişle bilinçdışı psikolojisini, hiç değilse günümüzde bilindiği kadarını öğrenmek zorundadır. Bu nokta, ilerde çıkaracağımız sonuçlar için gerekecek bize. Ama şimdi siz, demin o «temiz» sözcüğüyle neyi ima etmek istediğinizi açıklar mısınız?

«Ha evet, genellikle söylenildiğine göre, psikanaliz oturumlarında cinsel yaşama ilişkin en mahrem ve sevimsiz konular tüm ayrıntılarıyla ele alınıyormuş. Eğer durum böyleyse – doğrusu psikolojik irdelemelerinizden böyle olması gerektiği gibi bir sonuç çıkaramadım–, bu çeşit tedavileri yalnız hekimlere bırakmanın zorunluluğunu gösterecek güçlü bir kanıt ele geçirilmiş demektir. Öyle ya, sır saklayacaklarına kesinlikle güvenilmeyen, karakterlerinin sağlamlığına ilişkin ortada bir güvence bulunmayan kişilerin ellerine bu denli tehlikeli bir davranış özgürlüğünü nasıl teslim edersiniz?»

Doğru, bir hekim cinsellik konusunda bazı ayrıcalıklarla donatılmıştır; genital organları da (tenasül organları) muayeneden geçirebilir. Gerçi Ortadoğu'da bu yetki hekimlerden esirgenmiştir; ayrıca bazı idealist devrimciler –kimleri kastettiğimi biliyorsunuz*– hekimlere böyle bir ayrıcalığın tanınmış olmasına, bu ayrıcalıklara karşı çıkmıştır. Ama siz önce psikanalizde durum böyle midir, değil midir, böyleyse neden böyledir, bunu öğrenmek istiyordunuz sanırım? Evet, böyledir. Ancak, böyle de olması gerekmektedir; çünkü, bir kez psikanaliz genellikle tam bir dürüstlük ilkesi üzerine kurulmuştur. Örneğin, psikanalitik (ruhçözümsel) tedavide

* Tolstoy ve yandaşları kastedilmekte. (Ç.N.)

hastanın maddî durumu da içtenlikle ve uzun uzadıya ele alınır, hasta iş hayatında rakibi ya da vergi memuru olmasa bile yine de başkalarından saklı tutup söylemeyeceği şeyleri açığa vurur. Hastanın üstleneceği bu açıkyüreklilik yükümlülüğünün psikanalisti ağır bir manevi sorumluluk altına soktuğunu yadsımayacak, tersine ısrarla belirteceğim. Bunun bir başka nedeni de, nevrotik hastalıkların oluşumunda cinsel yaşama ilişkin nedenlerin son derece önemli, alabildiğine büyük, hatta belki belirleyici rol oynamasıdır. Ruhçözümsel (psikanalitik) tedavi de kendi materyaline, yani hastanın sunduğu malzemeye bağlı kalmayıp ne yapacaktır? Psikanalist asla hastayı kandırıp cinsel konulara sürüklemez, oturumlarda cinsel yaşamınızın mahremiyetleri ele alınacaktır diye önceden bir şey söylemez kendisine. Açıklamalarına canı istediği yerden başlamasına izin verir, hiç sabırsızlanmadan hastanın kendisinin cinsel konulara değinmesini bekler. Ben, öğrencilerime hep şu uyarmada bulunmuşumdur: Bize karşı olanlar, cinsel faktörün hiç rol oynamadığı vakalarla da karşılaşılacağını ileri sürmüşlerdir; onun için, psikanaliz tedavisinde bu faktöre kendiniz değinmekten sakının da ileri sürdükleri gibi bir vakayı ele geçirme şansından kendimizi yoksun bırakmayalım. Gelin görün ki, içimizden hiçbiri şimdiye kadar böyle bir vakayla karşılaşmak mutluluğuna erişmiş değil.

Cinselliğe verdiğimiz önemin, bazı kimselerde açık ya da kapalı psikanaliz düşmanlığının en güçlü nedenini oluşturduğunu bilmiyor değilim elbet. Ama bu bizi yanıltabilir mi? Bize tüm uygarlık yaşamımızın alabildiğine nevrotik karakter taşıdığım, çünkü sözde normallerin de nevrozlulardan çok daha başka türlü davranmadığını gösterir, o kadar. Almanya'daki bilim adamlarının psikanalizi resmen masaya yatırıldığı günlerde –bugün enikonu yatışmıştır durum– konuşmacılardan biri özel bir otoritenin sahibi gösterdi kendini,

buna neden olarak hastaların kendilerini de konuşturduğunu açıkladı. Besbelli bir tanı koymak ve psikanalistlerin savlarının doğruluğunu sınamak için yapıyordu bunu. Aynı konuşmacı: «Ama», diye ekledi, «hastalar cinsel konulardan söz açmaya başlar başlamaz, ağızlarını kapıyorum hemen.» Psikanaliz aleyhinde öne sürülen bu gibi kanıtlardan ne beklersiniz? Bilginler topluluğu konuşmacı adına yerin dibine geçecekken ona alkış tuttu, bravolarla karşıladı söylediklerini. Şimdi söz konusu konuşmacının mantık denen şeyi umursamayışını açıklayacak bir neden varsa, ortak önyargılara sahip bulunduklarını bilmenin insanlara sağladığı o zafer havası taşan güvendir. Bundan birkaç yıl sonra da öğrencilerimden birkaçı, sözde psikanalizin kendisine vurmak istediği cinsellik boyunduruğundan insan toplumunu kurtarmak gereksinimine karşı duramadı. İçlerinden biri cinsel'in hiç de cinsellik anlamına gelmediğini, tersine başka bir nitelik taşıdığını, soyut ve gizemsel (mistik) bir nesne olduğunu açıkladı; hatta bir başka öğrencim daha da ileri giderek cinsel yaşama, insanın güç ve egemenlik gereksinimine doyum sağlamaya çalıştığı etkinlik alanlarından biri gözüyle bakmak gerektiğini ileri sürdü. İkisi de bol bol alkışlandılar, hiç değilse ilk zamanlar bu alkış kendilerinden esirgenmedi.

«Bakın, bu noktada sizin tarafınızı hiç çekinmeden tutabilirim sanıyorum: Cinselliğe canlı yaratıkların doğal ve ilksel bir gereksinimi değil de bir başka gereksinimin dışavurumu gözüyle bakılacağını ileri sürmek, bana pek atak bir sav gibi görünüyor. Yalnızca hayvanları örnek almak, yeteri kadar açıklık getirecektir bu konuya.»

Kime anlatırsın. Ne denli saçma olursa olsun, toplumun gönül rızasıyla içmeyeceği hiçbir ilaç yoktur; yeter ki, cinselliğin o korkulan üstün gücüne karşı ilacın panzehir niteliği taşıdığı açıklansın.

Ayrıca belirteyim ki, nevrozların oluşumunda cinsel etkenin pek büyük rol oynadığı tezine yadsımayla karşı çıkmanız, üstlendiğiniz tarafsız gözlemci konumuyla pek bağdaşmaz görünüyor. Böyle bir antipatinin adil bir yargıya varmanızı köstekleyeceğinden korkmuyor musunuz?

«Bunu söylemenize üzüldüm doğrusu. Bana olan güveniniz sarsılmışa benziyor. Peki ama, ne diye o zaman başka birini tarafsız gözlemci seçmediniz?»

Bu başkası da sizden değişik biçimde düşünmezdi, onun için. Ama tutalım ki daha işin başında, cinsel yaşamın önemini benimsemeye eğilimli bir kimsedir bu gözlemci; o vakit bütün dünya şöyle bağırırdı: Bu seçtiğiniz kimse tarafsız değil, sizin yandaşlarınızdan biri... Yo hayır, görüşlerinizi etkileyebilme umudundan asla vazgeçmiş değilim. Ancak, şimdi ele aldığımız konu, demin üzerinde durduğumuzdan bir başka nitelik taşıyor. Ruhbilime ilişkin konuşmalarda söylediklerime inanmışsımz, inanmamışsınız, benim için fark etmezdi nihayet; salt ruhbilimsel sorunların ele alındığı izlenimini sizde uyandırmak yeterdi benim için. Ama şimdi cinsellik sorununda, sözlerime itirazda dayandığınız en güçlü nedenin, psikanalize karşı içinizde yaşayıp sizin gibi pek çok kimsede psikanalize karşı beslenen düşmanlıktan başka şey olmadığını bilmenizi isterim.

«Size bu konuda öylesine sarsılmaz güven sağlayan deneyimler yok bende, ne yapayım.»

Güzel, şimdi konuşmamı sürdürebilirim. Cinselliğin yalnızca bir haz kaynağı değil, aynı zamanda bilimsel bir sorundur. Bu soruna ilişkin öğrendiğimiz bir sürü yeni şey, açıklayacağımız bir sürü acayip durum olmuştur. Ruhçözümsel araştırmaların çocukluğun ilk yıllarına kadar uzanması gerektiğini, çünkü kesin önem taşıyan bilinçdışına itimlere

Ben'in henüz gereken güçle donatılmadığı ilk çocukluk yıllarında başvurulduğunu daha önce söylemiştim. Peki ama, çocuklukta bir cinsellikten söz açılabilir mi? Cinsel yaşam ancak buluğla başlamaz mı? Hayır, bizim bulgularımıza göre cinsel dürtüler daha doğumdan başlayarak yaşama eşlik eder ve özellikle bu dürtülere karşı kendini savunmak için, çocuksal Ben bilinçdışına itimlere el atar. Cinselliğin gücüne karşı küçük çocuktaki bu direnişle, daha önce kendisinden söz açtığım bilgin konuşmacının, ayrıca cinsellik konusunda bizzat kuramlar ortaya koyan benim kendi öğrencilerimin aynı davranışa başvurması arasında dikkate değer bir paralellik var, öyle değil mi? Peki, nedendir bu? Uygarlığımızın bütünüyle cinsellikten verilen ödünler üzerine kurulduğu gibi pek genel bir yanıt verilebilir bu soruya; ancak, ilgili konuda söyleyeceğimiz çok daha başka şeyler bulunmaktadır.

Çocuk cinselliği, ele geçirildiği için utanılması gereken bulgulardan sayılır. Öyle görülüyor ki, bazı çocuk hekimleri bunu hep böyle bilmiş, bazı çocuk bakıcıları da bu konuda onlardan geri kalmamıştır. Kendilerine çocuk psikoloğu denen aklı başında kimseler de, suçlamalı bir edayla «çocuk masumiyetinin yok edildiğinden» söz açmışlardır. Yani kanıtlar yerine hep duygusal savlar öne sürülmüştür. Bizim politik çevrelerde bu tür olaylar her gün rastlanan şeylerdir: Tutup muhalefetten biri ayağa kalkar, ordu içinde, yönetim mekanizmasında, hukuk işlerinde vb. bir bozuk düzenin varlığı savını atar ortaya. Bunun üzerine bir başkası çıkar, en çok da iktidar çevresinden biridir bu, ileri sürülen aksaklık iddialarının devletin, ordunun, hanedan soyunun onurunu ayaklar altına aldığı, hatta millî duyguları rencide ettiği yanıtını verir, yani eleştirilerin hiç de gerçeğe uymadığını açıklar. Söz konusu duygular incitilmeye gelmez çünkü.

Çocuğun cinselliği, bir erişkinin cinsel yaşamından kuşkusuz farklıdır. Cinsel işlev, başından başlayıp bizim bildiğimiz son aşamasına ulaşana dek karmaşık bir gelişim sürecini geride bırakır. Çok sayıdaki parça içgüdülerin birleşmesiyle ortaya çıkar, tam bir örgütlenme durumuna erişebilmek için çeşitli evrelerden geçer, sonunda üreme fonksiyonunun hizmetine girer. Tek tek içgüdü parçalarının hepsi, cinselliğin son aşamasında kendilerinden bütünüyle yararlanılmaya elverişli değildir, dolayısıyla bir bölümü amaçlarından saptırılır. Bu kadar uzun boylu bir gelişim süreci her vakit kusursuz biçimde gerçekleşmez, birtakım tutukluklar, önceki gelişim evrelerinde kısmî takılıp kalmalar (fiksasyon) çıkabilir ortaya; böylesi durumların ilerde cinsel işlevin karşısına engel kılığında dikildiği görülür; cinsel eğilim, bizim deyimimizle libido böylesi engellerle karşılaştıkça çokluk gerileyerek bu takılma (fiksasyon) noktalarına döner. Çocuk cinselliğiyle bu cinselliğin olgun duruma erişinceye dek geçirdiği evrimin incelenmesi, şimdiye kadar kendilerinden tam bir tiksintiyle söz açılan, ama nasıl oluştuğu bir türlü açıklanamayan cinsel sapıklıkları anlamamızı sağlayacak bir anahtarı da elimize tutuşturur. Sapıklıklar tümüyle ilginç bir konudur; ama size bu konuda daha fazla bir şey söylemem, söyleşimizde güttüğümüz amaç bakımından pek bir anlam taşımayacaktır.

Böyle bir konuda doğru yoldan şaşmamak için hiç kuşkusuz anatomi ve fizyoloji bilgileri gereklidir; ne yazık ki bunların hepsi tıp fakültelerinde edinilememektedir. Beri yandan, uygarlık tarihi ve mitolojiden anlamak da yine zorunludur bunun için.

«Siz o kadar anlattınız ama, ben yine de çocuk cinselliği konusunda doğru dürüst bir fikir edinemedim.»

O zaman üzerinde biraz daha durmam gerekiyor; zaten ken-

dimi öyle kolay koparıp alamayacağım bir konu bu. Bakın! Çocuğun cinsel yaşamında bana en ilginç gelen şey, bu cinselliğin pek uzun gelişim sürecini ilk beş yaş içinde geride bırakmasıdır; beş yaşından buluğa kadar olan sürede uyuklama evresi denen evre yer alır; bu evrede, normal olarak, cinselliğin hiçbir ilerleme kaydetmediği gibi, cinsel eğilim ve isteklerin güçlerinde azalma görülür, cinsellik konusunda çocuğun daha önce edindiği bilgilerden çoğu elden çıkarılır ya da unutmalara konu yapılır. Cinsel yaşamda açan ilk çiçeklerin solup sararmasını izleyen söz konusu dönemde cinsel objeler karşısında utanç, tiksinti, ahlaksallık gibi bensel tutumlar gelişip ortaya çıkar. Bunların ödevi, ilerde varlığında esecek buluğ fırtınası karşısında bireyin ayakta kalmasını sağlamak ve yeniden içte uyanacak cinsel isteklere izlemeleri gereken yolu göstermektir. **Cinsel yaşamın başlamasındaki iki zamanlılık**'la nevrozların oluşumu arasında hayli benzerlik vardır. Bu iki zamanlı canlı yaratıklar arasında yalnız insana özgü gibi görülmektedir, belki de insandaki nevroza yakalanma ayrıcalığının bir ön koşuludur. Bilinçli yaşamın arka planı gibi, cinsel yaşamın geçmişi de psikanalizden önce ele alınmamış, üzerinde durulmadan geçilmiştir. Sözü edilen iki durum arasında sıkı bir ilişkinin varlığını haklı olarak tahmin edeceksiniz.

Bu erken dönemdeki cinselliğin içerikleri, dışa vurumları ve gördüğü işlev üstüne sizin beklemeyeceğiniz daha pek çok şey anlatılabilir. Örneğin, oğlanlarda pek sık rastlanan korkulardan birinin, babaları tarafından yenilip yutulmak olduğunu işitmek elbet şaşırtacaktır sizi. ayrıca, bu korkuyu cinsel yaşamın dışavurumları arasına katmamı da yine hayretle karşılayacaksınız, öyle değil mi? Ama okul yıllarından belki aklınızda kalmış bir söylenceyi anımsatmak isterim: hani Tanrı Kronos kendi çocuklarını yiyip yutar. Bu mitolojik

söylenceyi ilk işittiğiniz zaman ne tuhaf bulmuşsunuzdur, kimbilir. Ama öyle sanıyorum, hepimiz okul çağında üzerinde pek kafa yormadan okuyup geçtik ilgili söylenceyi. Bugün kurt gibi insan yiyen bir canavarın rol oynadığı kimi masalları da anımsayabilir, kurda kılık değiştirmiş baba gözüyle bakabiliriz. Bu fırsatla size şunu kesinlikle söyleyeyim ki, mitoloji ve masal dünyası ancak ve ancak çocuk cinselliğini kavramakla anlaşılabilir. Bu, ruhçözümsel (psikanalitik) araştırmaların bize sağladığı bir yan kazançtır.

Oğlan çocuklarının, babaları tarafından penislerinin zorla koparılıp alınarak penisten yoksun bırakılacakları korkusu içinde yaşadığının, bu iğdiş korkusunun da onların karakter gelişimleriyle cinsel yaşamlarının ilerde izleyeceği doğrultuyu alabildiğine güçlü şekilde etkilediğini işitmek, sizi önce söylediklerimden daha az şaşırtmayacaktır sanırım. Yine burada da psikanalizin bulgulamalarına inanmanız için mitoloji sizi yüreklendirecektir. Çocuklarını yutan Tanrı Kronos babası Uranos'u da iğdiş etmiş, yaptığının cezasını ise karısının hileye başvurup elinden kurtardığı oğlu Zeus tarafından iğdiş edilerek ödemiştir*. Çocuklardaki erken cinsellik konu-

---

* Kykloplar'ı ve Hekatoncheir'leri yeraltı ülkesi Tartaros'a attığı için kocasına içerleyen Gaia, en küçük oğlu Kronos'u kandırıp kocası Uranos'la savaşmaya razı eder ve oğlunun eline keskin ağızlı bir orak tutuşturur. Uranos geceleyin karısı Gaia ile cinsel birleşmede bulunmak isterken oğlu Kronos gelir, elindeki orakla babası Uranos'un erkeklik organını keser ve dünya egemenliğini elinden alır. Kendisinin babasına yaptığını, oğullarının kendisine yapacağından korkarak Rheia'dan olan çocukları Hestia'yı, Demeter'i, Hera'yı, Hades'i ve Poseidon'u birer birer yutar. Ancak Rheia bir aldatmacaya başvurur, en küçük oğlu Zeus'un yerine beleklere sarılmış bir taşı Kronos'a yutturur; Zeus'u perilere verip Kıbrıs'taki Dikte dağının bir mağarasında bakılıp büyütülmesini sağlar. Zeus büyüyünce babasıyla savaşa tutuşur ve onu bir zaman yuttuğu kardeşlerini yine içinden kusup çıkarmaya, dünya üzerindeki egemenliğinden el çekmeye zorlar. (Ç.N.)

sunda psikanalizin ele geçirdiği bulgulamaların, psikanalistlerdeki başı boş hayal gücünden doğduğunu benimsemeye eğilimliyseniz, hiç değilse şunu itiraf etmelisiniz ki, aynı hayal gücü ilkel insanların mitler ve masallar gibi ürünlerini yaratmıştır. Bu konuda daha sempatik ve belki daha yerinde bir görüş de şudur: Uygarlığın ilk çağlarında genellikle egemenliğini sürdüren arkaik özleri, bugün bile çocukların ruh yaşamında saptamaktayız. Çocuk, ruhsal gelişim sürecinde soyyaşamsal tarihi kısa yoldan yineler; bunun gerçekliğini, dölütbilim (embriyoloji) bedensel gelişim bakımından çoktan kanıtlamıştır.

Erken çocuk cinselliğinin bir başka belirleyici özelliği de, kızlarda (cinsel) genital organın bu dönemde henüz bir rol oynamayışı, cinsel organın kız çocukları tarafından henüz keşfedilmeyişidir. İlk cinsellikle bütün ağırlık oğlanların erkeklik organı üzerinde toplanmakta, çocukların bütün ilgisi böyle bir organın varlığı ya da yokluğu üzerinde odaklaştırmaktadır. Küçük kızlardaki cinsel yaşam konusunda oğlanlarınkine göre daha az bilgimiz vardır. Ama bu yüzden utanç duymamız yersizdir, nihayet erişkin kadınların cinsel yaşamı da ruhbilim için bir **dark continent*** oluşturur. Ama öğrendiğimiz bir şey var ki, o da kızların oğlanlarınkine eşdeğer bir cinsel organdan yoksunluğun ezikliğini kolay kolay üzerlerinden atamayarak bir aşağılık duygusuna kapılmaları, içlerinde yaşattıkları **penis kıskançlığı**'nın bir dizi karakteristik tepkilere kaynaklık etmesidir.

Ayrıca çocuğa özgü bir durum da, küçük ve büyük aptest gibi her iki çıkartı eyleminin kendisine cinsel haz sağlamasıdır. Ancak sonraları çocuğun eğitilmesiyle çıkartı eylemleri cinsel ilgi konusu olma özelliğini yitirir, ama bu ilgi günlük

---

* Karanlık bölge, (Ç.N).

yaşamın nüktelerinde yeniden karşımıza çıkar. Bu, pek iştah açıcı bir durum görünmeyebilir bize; ne var ki, bildiğimiz gibi, tiksinti duygusunun çocuğun ruhuna yerleşmesi için aradan epey bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Genellikle çocuklarda meleksi bir saflık ve temizliğin varlığı tezini savunanlar bile bunu yadsımamaktadır.

Gelgelelim, cinsel isteklerini çocuğun her vakit kendisine en yakın kişiler, yani ilk planda anne ve baba, daha sonra kardeşler üzerine yöneltmesi kadar çocuk cinselliği konusunda dikkate değer bir başka şey yoktur. **Çiftcinsellik** yatkınlığı karşıt davranışa da elverişli zemin hazırlamadığı süre, oğlan için ilk sevi objesi anne, kız için babadır. Oğlan tarafından baba, kız tarafından anne bozguncu rakip gözüyle görülür ve kendilerine çokluk aşırı düşmanlık beslenir. Beni yanlış anlamayınız lütfen! Söylemek istediğim, çocuğun kendisine daha çok yöneldiği anne ya da babasından beklediği sevecenlik, biz yetişkinlerin anne-baba ve çocuk ilişkisinin özü diye baktığımız bir sevecenlik değildir. Hayır! Psikanaliz, çocuğun bu sevecenlik ötesinde, kuşkusuz kendi tasarım gücünün elverdiği kadar, bizim şehevî doyumdan anladığımız şeyi ele geçirmeyi amaçladığını açık seçik göstermektedir. Çocuğun cinsel birleşmenin içyüzünü asla sezemeyeceği ortadadır; bu birleşmeyi kendi yaşantılarından ve duyumsamalarından gelen tasarımlarla donatır, genellikle bir bebek doğurmak ya da belirsiz bir yoldan bir bebek dünyaya getirmek ereğinde doruğuna ulaşır istekleri. Ancak, buna nasıl ulaşacağı konusunda henüz bir fikri yoktur. Bebek doğurma isteğini kendi bilmezlikleri içinde oğlanlar da duyar. Çocuklardaki bu ruhsal yapıyı ünlü Yunan söylencesine* daya-

* Yunan mitolojisindeki bir anlatıma göre, karısı İokaste'den çocuğu olmayan Teb kralı Laios, Pelops'un oğlunu kaçırmış, bunun cezası da kâhinlerin ağzından kendisine bildirilmiştir: Kral Laios'un lokaste'den bir oğlu olacak, oğlan babası Laios'u öldürüp annesi lokaste'yle evle-

narak **Ödipus kompleksi** diye nitelemekteyiz. Genellikle söz konusu kompleksin erken cinsellik döneminin kapanmasıyla geride bırakılması, tümüyle bir yıkım ve değiştirim işleminden geçirilmesi gerekmekte, bu değişimin sonuçlarına ise çocuğun ilerdeki ruhsal yaşamında büyük görevler düşmektedir. Gelgelelim, söz konusu işlem çokluk yeterince köklü biçimde gerçekleştirilemez; buluğ dönemi gelip çattığında ilgili komplekste yeniden canlanmalar görülebilir, bu da bazen tehlikeli durumlarla bireyi karşı karşıya bırakır.

Hâlâ susmanıza şaşıyorum doğrusu. Bu, hiç de bana hak

---

necektir. Günün birinde kehânet gerçekleşip, Laios'un bir oğlu dünyaya gelir; çocuk ileride başına geleceklerden korkan babası Laios tarafından saraydan uzaklaştırılarak dağlık bir yere bırakılır. Bir çoban Ödipus adındaki oğlanı bulur ve götürüp Kral Polybos'a verir, Polybos da Ödipus'u kendi öz evladı gibi bakıp büyütür. Polybos'u öz babası ve Merope'yi de öz annesi sanan Ödipus zamanla büyür, yetişkin bir insan olur, soyunu sopunu merak ettiğinden bir gün evden gizlice uzaklaşır ve kâhinlere vararak durumu sorar onlardan, öz babasını öldürüp öz annesiyle evleneceğini öğrenir. Kehânetin gerçekleşeceği korkusundan eve dönmeye cesaret edemez. Yolda giderken karşıdan bir araba gelir. Arabadakilerle Ödipus arasında bir kavga çıkar, kavgada Ödipus arabadakileri öldürür, yalnızca bir tek kişi sağ kalır. Öldürülenler arasında Ödipus'un tanımadığı öz babası Laios da bulunmaktadır. Böylece kehânetin bir bölümü gerçekleşir. O sıralarda Sphinks adında bir canavar Teb kenti önünde belirmiştir; yoldan gelip geçenlere bir bilmece sorar ve bilmeyenleri öldürür. Bu canavardan kendini kurtarmak isteyen Kral Kreon, Sphinks'i öldürene Laios'un dul karısı lokaste'yi eş olarak vereceğini vaad eder. Derken Ödipus, Sphinks'in bulunduğu yere gelir, aynı bilmece kendisine de sorulur: «Sabahleyin dört, öğleyin üç, akşamleyin iki ayak üzerinde hareket eden yaratık nedir?»
Ödipus, «insan» diye yanıtlayarak bilmeceyi çözer. Bunun üzerine Spinks kendini denize atar. Ödipus da tanımadığı öz annesi lokaste'yle evlenir. Ancak günün birinde gerçeği öğrenerek büyük bir umutsuzluğa kapılır, kendi eliyle gözlerini oyar. Eşi ve annesi lokaste de kendini asarak canına kıyar. (Ç.N.)

verdiğiniz anlamına gelmez sanıyorum. Eğer psikanaliz, çocuktaki ilk sevi objesinin teknik bir deyimle **yasaksevi** (İnzest) karakteri taşıdığını ileri sürüyorsa, yine insanlığın en kutsal duygularını incitiyor demektir; dolayısıyla, inanmazlık, itiraz ve suçlamayla karşılanmasını göze almak zorundadır. Doğrusu söz konusu davranışa da bol bol hedef olur. Ödipus kompleksini bütün insanlara özgü yazgısal bir durum diye öne sürmesi kadar psikanalizin saygınlığına gölge düşüren bir başka şey olmamıştır. Yunan söylencesinin de anlattığı, elbet bizim ileri sürdüğümüzden ayrı bir şey değildir; gelgelelim, aydın ya da cahil bugün insanların pek çoğu, doğa'nın doğuştan bir tiksintiyi yasakseviye karşı koruyucu önlem olarak insanın içine yerleştirdiğine inanmayı yeğlemektedir.

Tezimizin doğruluğunu kanıtlamak üzere ilkin tarihi yardıma çağırabiliriz. C. Jül Sezar Mısır'a ayak bastığı zaman, orada genç Kraliçe Kleopatra'yla karşılaştı, çok geçmeden Sezar'ın yaşamında büyük bir yer tutan Kleopatra kendisinden küçük kardeşi Ptolemaus'la evliydi ve Mısır hanedanlığında bu öyle yadırganacak bir şey değildi: Yunan asıllı Ptolemaer'lerin* bütün yaptığı, kendilerinden öncekilerin, yani eski Firavunların birkaç bin yıldır uyduğu bir töreyi sürdürmekti sadece. Söz konusu töre, günümüzde de pek sert tepki görmeyen kardeşler arası bir yasakseviydi. Dolayısıyla, eski çağlardaki durum üzerinde yeterli bilgiyi almak için yine başlıca tanığımıza, yani mitolojiye kulak vermemiz gerekiyor. Mitolojiden öğrendiğimize göre, yalnızca Yunanlıların değil, bütün ulusların mitleri babayla kız, hatta anneyle oğul arasındaki sevi ilişkileriyle dolup taşmaktadır. Gerek evrenin

---

* Mısırda İ.Ö. 323'ten 30 yılına kadar egemenliği elinde bulundurmuş Makedonya-Yunan hanedanı. (Ç.N.).

yaradılışının (kozmoloji), gerek kral hanedanlarına ilişkin soyağaçlarının (şecere) yasaksevi temeli üzerine kurulduğunu görmekteyiz. Bütün bu şiirsel yaratılara ne amaçla başvurulmuştur dersiniz? Tanrılarla kralları cani diye damgalamak, insan soyunun nefretini üzerlerine yöneltmek için mi? Kuşkusuz bunun nedeni daha çok, atalardan kalma en eski bir miras niteliği taşıdığı için yasaksevisel isteklerin asla tümüyle insanların ruhlarından sökülüp atılamamasıdır; sıradan insanoğullarının büyük çoğunluğunun bu isteklerden el çekmesinden sonra Tanrılarla onların soyundan gelenlere hâlâ söz konusu istekleri gerçekleştirme ayrıcalığının tanınması da yine aynı nedenden kaynaklanıyor olacaktır. Tarih ve mitolojinin bu öğretileriyle tam bir uyum içinde, yasaksevinin bireyin çocukluğunda günümüzde de varlık ve etkinliğini sürdürdüğünü görmekteyiz.

«Çocuk cinselliği konusundaki bütün bu bilgileri benden nerdeyse saklayacak olmanıza doğrusu gücensem yeridir. Özellikle insanlığın ilk çağlarıyla ilişkisi bakımından anlattıklarınız doğrusu ilginç şeyler.»

Anlatacaklarım, bizi amacımızdan çok uzaklaştırır diye korkmuştum da. Ama bakarsınız yararı da dokunabilir.

«Ancak söyler misiniz, çocuk cinselliğiyle ilgili olarak psikanalitik kuram ne gibi kesin bir bilgi öne sürebilir? Bu konudaki inancınız, acaba yalnız mitoloji ve tarihle aradaki paralelliklere mi dayanıyor?»

Hayır, asla! Dolaysız yapılan gözlemlerden kaynağını alıyor bu inanç. Nasıl oldu, anlatayım: Çocuk cinselliğinin içeriğini ilkin yetişkinlerin, yani yirmi ve kırk yaşları arasındaki kişilerin psikanalizinden çıkardık. Daha sonra çocukların kendi üzerlerinde psikanaliz uygulamalarına başvurduk; aradan geçen zaman içinde uğradıkları tüm biçim değişikliğine

ve üzerlerinin birtakım katmanlarla örtülmesine karşın, yetişkinlerin analizinde çocuk cinselliği konusundaki bulgulamalarımızın küçüklerin analizinde de doğrulandığını görmek küçümsenecek bir başarı değildi.

«Nasıl yani? Küçük çocukları analizden mi geçirdiniz? Altı yaşından küçük çocukları ha? Hiç mümkün mü böyle bir şey? Bu, çocuklar bakımından pek sakıncalı değil mi?»

Pekâlâ mümkün. Dört ve beş yaş arasındaki bir çocuğun ruhunda ne gibi olaylar geçiyor, inanmak zor. İlgili yaştaki çocuklar pek yoğun bir düşünsel etkinlik içindedir; cinselliğin bu erken dönemi, onlar için aynı zamanda düşünsel bir çiçeklenme evresidir. Benim edindiğim izlenime göre, uyuklama dönemine ayak basar basmaz düşünsel gelişimleri de engelleniyor ve çocuklar aptallaşıyorlar. Büyük bir bölümü bundan böyle dış görümündeki çekiciliği de yitiriyor. Erken yaştaki bir psikanalizin doğurabileceği zarara gelince, size şunu söyleyebilirim ki, nerdeyse yirmi yıl önce psikanalizden geçirilen ilk çocuk, aradan geçen sürede sağlıklı ve çalışma gücüne sahip genç bir adam olmuş, ağır ruhsal travmalara karşın buluğ dönemini pürüzsüz atlatmanın üstesinden gelmiştir. Erken analizin sözde öbür **kurbanları**'nın akıbeti, umarım bundan kötü olmayacaktır. Bazı gereksinimleri karşılayan bu çocuk analizleri, gelecekte şimdikinden büyük bir önem kazanır bakarsınız. Nihayet kuramsal açıdan taşıdıkları önem hiç de su götürecek gibi değildir. Söz konusu analizler, yetişkinlerin analizinde kesinlikle yanıtlandırılamamış birtakım sorulara ilişkin açık seçik bilgiler sunar bize, dolayısıyla psikanalisti tehlikeli sonuçlar doğurabilecek yanılgılara düşmekten korur. Çünkü nevrozları hazırlayan nedenler çocuk psikanalizinde suçüstü yakalanır, görülmeden geçilecek gibi değillerdir. Ancak, çocuk üzerinde ruhçözümsel

(psikanalitik) bir etkilemenin, çocuğun yararı açısından eğitsel önlemlerle birleştirilmesi gerekmektedir. Henüz geliştirilip olgunlaştırılmayı bekleyen bir tekniktir psikanaliz. Ne var ki, çocuklarımızdan pek çoğunun gelişim süreçlerinde açıkça nevrotik bir evreden geçtiklerinin gözlemlenmesi, pratikte çocuk psikanalizi konusunda bir gereksinimin uyanmasına yol açmıştır. Daha bir dikkatle durumu değerlendirmeyi öğrendiğimizden bu yana, çocuklardaki nevrozun istisna değil, kural niteliği taşıdığını, çocukluktan toplumsal uygarlığa uzanan yolda adeta ister istemez geride bırakılması gereken bir durak sayılacağını söylemek zorundayız. Vakaların çoğunda erken yaşlardaki bu nevrotik evre kendiliğinden aşılmaktadır. Ancak söz konusu evre, sağlıklı kimselerde de geride birtakım izler bırakmıyor mu? Beri yandan, çocukluk sonrasında nevroza yakalananların hepsinde, zamanında anlaşılan pek belirgin seyretmemiş çocuksal bir nevrozla bağlantının varlığını saptamaktayız. Sanırım bugün dahiliyeciler de, düpedüz benzer bir görüşten kalkarak her insanın çocukluğunda bir yol tüberkuloz geçirdiğini ileri sürmektedir. Aradaki tek ayrım, nevrozlarda bir aşıdan söz açılamayacağı, yalnızca bir yatkınlığın (dispozisyon) söz konusu edilebileceğidir.

Şimdi de sizin kesinlik konusundaki sorunuza döneceğim. Şunu bir kez daha belirteyim ki, çocuklar üzerinde dolaysız psikanalitik gözlemler sonucunda, yetişkinlerin çocukluklarına ilişkin açıklamalarını doğru yorumladığımız kanısı tüm genelliğiyle yerleşti içimize. Ayrıca, bir dizi vakada bulgularımızın bir başka yoldan doğrulandığını gördük. Psikanaliz uygulamalarından elde ettiğimiz malzemeye dayanak, hastaların bilinçli anımsamalarında izine rastlamadığımız bazı dış olayları, çocukluktaki bazı önemli yaşantıları yeniden ürettik (reprodüksiyon); kimi mutlu rastlantılar ve ilgili kişilerin

ana babalarıyla çocukluktaki bakıcılarına başvurarak yaptığımız soruşturmalar ise, bizim bu konuda vardığımız sonuçların doğruluğunu yadsınmaz biçimde kanıtladı. Kuşkusuz pek sık sağladığımız bir başarı değildi bu, ama her ortaya çıkışında bizi alabildiğine etkiledi. Hani şunu söyleyeyim ki, nesnel bir doğrulanmaya olanak versin ya da vermesin, bu çeşit unutulmuş çocukluk yaşantılarının rekonstrüksiyonu (yeniden üretimi) sağaltıcı bir etkiyi içermektedir. Unutulmuş olaylar, önemlerini kuşkusuz çok erken bir zamanda, henüz güçsüz Ben üzerinde bir travma etkisi yapabilecekleri dönemde geçmelerine borçludur.

«Peki, psikanalizle ele geçirilmeye çalışılan bu unutulmuş olayların neler olduklarını açıklar mısınız?»

Çeşitli olaylardır bunlar. En başta çocukta filizlenmeye başlamış cinsel yaşamı sürekli etkisi altında tutabilen izlenimler, örneğin yetişkinler arasında bazı cinsel birleşme eylemlerinin gözlemlenmesi ya da çocukla bir yetişkin ya da bir başka çocuk arasında geçen ve hiç de seyrek rastlanmayan cinsel olayların yaşantıları, çocuğun kulak misafiri olup işittiğinde ya da sonradan kavrayıp kendisini gizemsel ya da netameli bazı konularda açıklığa kavuşturduğunu sandığı birtakım konuşmalar, ayrıca onun başkaları karşısında açığa vurduğu önemli ölçüde sevecen ya da düşmanca duygular ve davranışlardır. Unuttuğu cinsel etkinliğini ve bu etkinliğe yetişkinlerin işe karışarak son verişini çocuğa anımsatmak, ayrı bir önem taşır psikanalizde.

«Bu açıklamanız, hanidir sormak istediğim bir soruyu tarafınıza yöneltmem için bir neden oluşturuyor. Sizin deyişinizle psikanalizden önce görülmeden geçilmiş bu erken çocukluk dönemindeki **cinsel etkinlik**'in içyüzü nedir?»

Bu cinsel etkinlikte düzenli kendini gösteren ve başlıca önem taşıyan bir özelliğin ne tuhafsa daha önceleri de farkı-

na varılmıştır; doğrusu öyle tuhaflığı falan da yok işin, söz konusu özellik görmezden gelinecek gibi değildi, o kadar. Çocuktaki cinsel içgüdünün başlıca dışavurum biçimi, cinsel organları daha doğrusu erkeklik organını uyararak kendi kendine doyum sağlamaktır. Çocuklarda alabildiğine yaygın gözlemlenen bu kötü alışkanlık yetişkinlerce hep bilinmiş, ağır bir günah gözüyle bakılarak yakından izlenip sıkı bir denetim altında tutulmuştur. Çocuklarda rastlanan bu ahlak dışı eğilimin —çünkü söylenenlere bakılırsa, çocuklar, haz sağladığı için söz konusu yola başvurmaktadır— onların doğuştan saf ve şehvetten uzak yaratıklar sayılacağı kuramıyla nasıl bağdaştırılabileceğini bana sormayınız, izin verin de bu bilmeceyi karşı taraf bir çözüme ulaştırsın. Bizi, anlattığımız durumlardan çıkan daha önemli bir sorun beklemekte: İlk çocukluktaki cinsel etkinlik karşısında nasıl bir tutum takınmalıyız? Bu etkinliği bastırma yoluna gitmekle yüklenilecek sorumluluk ortadadır; öte yandan, hiçbir sınırlamaya başvurmadan çocukları söz konusu etkinlikte özgür bırakmak da pek göze alınacak gibi değildir. Aşağı bir uygarlık düzeyindeki kavimlerde ve uygar ulusların alt sınıflarında çocuklardaki cinselliğe gereken özgürlük tanınıyor gibidir. Böyle bir davranış sonucu çocuklar ileride nevrotik hastalıklara yakalanmaktan enikonu esirgenmektedir; beri yandan söz konusu davranış, onları uygarlığın gerektirdiği çalışmalara elverişlilik bakımından alabildiğine büyük kayıplarla karşı karşıya bırakmıyor mu acaba? Bu konuda yeni bir Scylla ile Charybdis* karşısında kaldığımızı gösteren bazı belirtiler yok sayılamaz.

---

* Yunan efsanesine göre Scylla, Charybdis boğazının karşısındaki bir mağarada yaşayan ve gelip geçen denizcileri yiyip yutan bir deniz canavarıdır. Scylla ile Charybdis arasında sözü Almanca'da bir deyim olarak kullanılmakta ve iki belâ ya da iki ateş arasında anlamına gelmektedir. (Ç.N.)

V

«Sanırım, niyetinizi anladım. Psikanaliz uygulamaları için ne gibi bilgilerin gerektiğini bana açıklamak, böylece yalnızca hekimlerin bu işe yetkili kılınıp kılınmayacağı konusunda bir yargıya varmamı sağlamak istiyorsunuz. Bilmem ama, şimdiye kadarki söyleşilerde hekimlikle ilgili pek fazla bir şey geçmedi, bol bol ruhbilimin sözü edildi, biraz yaşambilim ya da cinselbilim üzerinde duruldu. Ama belki henüz sonuna gelmedik işin?»

Elbette gelmedik, henüz arada doldurulacak birtakım boşluklar var. Sizden bir ricada bulunabilir miyim? Şimdiye kadarki söyleşimize dayanarak ruhçözümsel (psikanalitik) bir tedaviyi kafanızda nasıl tasarladığınızı bana anlatır mısınız? Hani öyle anlatın ki, sanki siz kendiniz bu işi yapıyormuşsunuz gibi olsun.

«Oh, ne güzel! Doğrusu tartışma konumuzu böyle bir girişimle kesin sonuca bağlamak niyetinde değilim. ama hatırınızı kırmayarak isteğinizi yerine getireceğim, sorumluluk nasıl olsa sizin. Evet, diyelim hasta bana geldi de birtakım rahatsızlıklardan yakındı. Dediklerimi yaparsa, iyileşeceği ya da düzeleceği konusunda güvence verdim kendisine. Ba-

na rahatsızlığı üstüne bildiği ne var, aklına ne geliyorsa hiç saklamadan tam bir açıkyüreklilikle söylemesini, aralarında tatsız gördüğü şeyler bulunsa bile yine de dürüstlük ilkesinden sapmamasını istedim. Nasıl, psikanalizin bu kuralını iyi bellemiş miyim?»

Evet, ancak bir şey daha istemeniz gerekiyor hastadan: Aklına gelen şey kendisine saçma ya da önemsiz de görünse, yine saklamayıp size bildirmesi.

«Peki, bunu da istiyorum kendisinden. Derken hasta anlatmaya başlıyor, ben de kulak verip söylediklerini dinliyorum. Hastanın konuştuklarından onun ne gibi izlenimleri, yaşantıları ve içgüdüsel istekleri ruhunda baskılama konusu yaptığını çıkarıyor, böyle bir yola başvurmasını da söz konusu izlenim, yaşantı ve isteklerle karşılaştığı zaman Ben'inin henüz bunlarla başedecek güçte olmamasına, üzerlerine yürüyecekken onlardan korkup kaçmasına bağlıyorum. Hasta ele geçirdiğim bulgulamaları benden öğrenir öğrenmez bir zamanki olayları yeniden yaşıyor ve bu kez benim yardımımla ilgili yaşantılar karşısında daha doğru bir yol izliyor. Bunun üzerine Ben'inin ister istemez sineye çektiği sınırlamalar ortadan kalkıyor, kendisi de böylece sağlığına yeniden kavuşuyor. Nasıl, tamam mı?»

Bravo, bravo! Öyle sanıyorum ki, yine tarafıma bir suçlama yöneltecek, hekimlikten uzak bir kimseyi eğitip psikanalist yaptığımı söyleyecekler. Bakıyorum, anlattıklarımı çok güzel özümlemişsiniz.

«Ben yalnızca sizden dinlediklerimi yineledim, o kadar; insan nasıl ezberlediği bir şeyi söyler, işte onun gibi. Yoksa böyle bir işi nasıl yapacağımı nereden bilebilirdim. Sonra aklımın ermediği bir nokta varsa, böyle bir çalışmanın pek çok aylara bakması, her gün bir saat gibi bir zamanı gerektirmesidir. Hani normal bir insan genellikle o kadar çok şey

yaşayamaz; küçüklüğünde baskılama konusu yaptığı nesneye gelince, bu da sanırım bütün hastalarda aynıdır.»

Psikanalizin gerçek ugulamasında öğrenilecek daha pek çok şey vardır. Örneğin, hastanın açıklamalarından onun unuttuğu yaşantıları, onun bir vakit bilinçdışına ittiği içgüdüsel istekleri bulup çıkarmanın hiç de kolay sayılmadığını göreceksiniz. Hasta bakarsınız size bir şey söyler, söylediği ilkin ne kendisi, ne de sizin için bir anlam taşır gibidir. Önce sizin, hastanın psikanalitik kurala uyarak yaptığı açıklamaları pek farklı biçimde anlamaya bir kez karar vermeniz gerekir. İçerdiği değerli cevher, belli birtakım işlemler sonucu ele geçirilecek bir maden gibi tıpkı. Tonlarca madeni işleyeceksiniz de aradığınız değerli cevherden belki birazını ele geçireceksiniz, o kadar. Bu da işte psikanaliz tedavisinin uzayıp gitmesinin başlıca nedenidir.

«Peki, sizin bu benzetmenize göre konuşursak, o kadar çok ham maddeyi nereden sağlayacaksınız?»

Hastanın açıklamalarının, hastadaki çağrışımların aranılan'ın ancak kılık değiştirmiş dışavurumları olduğunu, adeta birtakım imalar niteliği taşıdığını, bu imalardaki gizli içerikleri bulup çıkarmanız gerektiğini benimseyerek. Tek kelimeyle, ister anı, ister çağrışım, ister düş, hastanın sunduğu malzemeyi ilkin **yorumlayacaksınız.** Bu yorum da, hastanın anlattıklarına kulak verirken, bilgilerinizin sizin için belirleyeceği beklentiler çerçevesi içinde yapılacaktır kuşkusuz.

«Yorumlamak ha! İğrenç bir söz! Hiç sevmem işitmeyi. Bu sözü sizden duymakla bütün güvenim uçup gitti. Diyelim ki herşey benim yorumuma bağlı, peki yorumumun doğruluğu konusunda kim güvence verecek? Herşey bu konuda benim keyfime kalmış demektir, öyle değil mi?»

Sakin olun, sakin olun, o kadar da değil. Ne diye kendi ruhu-

nuzdaki olayları ayırıyor, başkalarındaki ruhsal olaylar gibi bunların da belli bir yasallık içinde geçtiğini düşünmüyorsunuz? Çalışmalarınızda belli bir disiplin havasını egemen kılabildiniz de psikanaliz konusunda gerekli bilgileri edindiniz mi, yapacağımız yorumlar sizin kişisel etkinizden uzak kalacak ve isabetli yorumlar niteliğini taşıyacaktır. Hasta karşısında üstlenilecek ödevin bu bölümünde, psikanalistin kişiliğinin önemini yadsımak istiyor değilim. Bilinçdışındaki baskılanmış malzemeyi sesleyebilmek için hassas kulaklar gerekir. Herkesin kulağının da aynı ölçüde hassas sayılacağını söyleyemeyiz. Ve her şeyden önce psikanalisti bu noktada bir yükümlülük beklemektedir; psikanalist, önce kendi üzerinde enine boyuna bir analize başvurarak hastaların sunacakları malzemeye önyargılardan uzak bir tutumla yaklaşma becerisini kazanır. Ne var ki, astronomik gözlemlerdeki «kişisel denkleştirme»ye benzetilecek bir durum varlığını sürdürür herşeye karşın; bireysel faktör, psikanalizde her vakit diğer bütün bilim dallarındakinden daha büyük rol oynayacaktır. Anormal bir insan mükemmel bir fizikçi olabilir; ama anormallik, psikanaliz uygulamalarında ruhsal yaşamın simgelerinin çarpıtılmadan, tüm eciş bücüşlüklerden uzak biçimde ele geçirilmesini engeller. Hiç kimsenin anormalliği kanıtlanıp kendisine benimsetilemeyeceğine göre, derinlik psikolojisine ilişkin konularda genel bir anlaşma zemini bulmak pek güçtür; hatta bazı psikologlar bunun büsbütün olanaksızlığını ileri sürer, her aptalın aptallığını bilgelik diye satmaya hakkı olduğu görüşünü savunurlar. İtiraf edeyim ki, ben bu konuda biraz daha iyimserim; ne de olsa deneyimlerimiz, psikolojide de hayli memnunluk verici uzlaşmaların sağlanabileceğini göstermektedir. Hangi araştırı alanı olursa olsun, hepsinde de giderilmesine çaba harcanması gereken bir güçlük çıkar karşımıza. Zaten psikanalizin yorum tekni-

ğinde de kimi şeyler, örneğin simgelerden yararlanılarak o kendine özgü dolaylı anlatıma ilişkin gerçekler başka bilgiler gibi öğrenilebilir.

«Artık düşünsel bakımdan da olsa ruhçözümsel bir tedavi uygulamasına girişme konusunda içimde hiç heves kalmadı. Değil mi ama, böyle bir tedavide kimbilir daha ne sürprizlerle karşılaşacaktır insan.»

Söz konusu niyetten vazgeçmekle iyi edersiniz doğrusu. Bu işin ne geniş çapta bir eğitim ve pratiği gerektirdiğini görüyorsunuz. Tutalım ki doğru dürüst yorumların üstesinden geldiniz, o zaman da yeni bir ödev karşısında bulursunuz kendinizi: Bekleyecek, yorumunuzu bir başarı umuduyla hastaya açıklamak için uygun anı kollayacaksınız.

«Peki, bir anın uygunluk ya da uygunsuzluğunu nereden anlayacaksınız?»

Bu, pratik çalışmalarla olgunlaştırılıp mükemmelleştirilebilen bir beceri sorunudur. Örneğin, ruhçözümsel tedavi sürecini kısaltayım diyerek yorumlarınızı ele geçirir geçirmez hastaya bildirmeye kalkarsanız, ağır bir yanılgıya düşersenız. Bunu yapmakla hastada direnişlere, yadsımalara ve kızgınlıklara yol açmaktan başka şey geçmez elinize; beri yandan, hastanın bilinçdışına ittiği nesneler üzerinde bir egemenlik kurmasını sağlayamazsınız. Bu konuda uyulması gereken kural, bilinçdışına itilmiş nesneye hastanın kendisinin yaklaşmasını, sizin yorum önerilerinizin kılavuzluğuyla sadece birkaç adım atıp yanlarına varacağı kadar hastanın ilgili nesnelere sokulmasını beklemektir.

«Öyle sanıyorum ki, benim hiçbir vakit öğrebileceğim bir şey değil. Haydi diyelim yorum konusunda bu kurallara uydum, sonra?»

Sonra belki hiç beklemediğiniz bir gerçek karşısında bulacaksınız kendinizi.

«Nasıl bir gerçekmiş bu?»

Hastanıza ilişkin düşüncenizde yanıldığınız, onun yardımcılık ve uysallığına gerçekte asla güvenmemeniz gerektiği, ortak sürdürdüğünüz çalışmanın karşısına hastanın akla gelen bütün zorlukları çıkaracağı, kısaca hastanızın hiç de sanıldığı gibi sağlığına kavuşmak istemediği.

«Yo, bu kadar da değil! Bana şimdiye dek anlattıklarınız içinde en saçma görünen sözler bunlar. Benim için inanılacak yanı yok. Acı ve ıstıraplar içinde kıvranan, yürek paralayıcı bir dille şikâyetlerini sıralayıp duran, iyileşme konusunda hayli büyük özverilere katlanan hasta gerçekte şifaya kavuşmak istemeyecek, öyle mi? Sanırım siz de bu sözleri ciddi söylemiş değilsiniz.»

Kendinizi toparlayın; sözlerim ciddi, konuştuklarım gerçektir; gerçeğin tümü değil elbet, ama pek dikkate değer bir parçasıdır. Hasta iyileşmeyi hem ister, hem istemez. Hastanın Ben'i birlik ve bütünlüğünü yitirmiştir, dolayısıyla istemi de birlik ve bütünlükten yoksun bulunur. Başka türlü olsaydı, zaten nevroza yakalanmazdı.

«Aklı başında biri olsaydım, adım Tell olmazdı.»*

---

* Alman ozanı **Schiller**'in (1759-1805) Wilhelm Tell adlı oyunundan (3. perde, 3. sahne): İmparator adına İsviçre ve Uri'de yönetimi elinde bulunduran Gessler zalim bir kişidir. Sözde halkın imparatora sadakatini sınamak için meydana bir direk diktirerek tepesine bir şapka oturtmuş, direğin önünden gelip geçenlerin şapkaya selam vermesini buyurmuştur. Wilhelm Tell şapkaya selam vermeden geçmek ister, ancak nöbetçi tarafından yakalanır. O sırada karşıdan gelen Gessler, Wilhelm Tell'e davranışının nedenini sorar. Wilhelm Tell de yaptığı şeyin kasdî olmadığını, bir düşüncesizlikten ileri geldiğini söyler. «Aklı başında biri olaydım, adım Tell olmazdı» diyerek bu sözlerini pekiştirir ve bağışlanmasını diler. Wilhelm Tell'in bu sözü, sonradan bir deyim niteliğini kazanmıştır. (Ç.N.).

Bilinçdışına itilmiş malzemeden kaynaklanan birtakım güçler hastanın Ben'i içine bir yolunu bulup sızmıştır; bundan böyle bu Ben içinde tutunur, varlığını sürdürürler. Nasıl Ben bilinçdışına itilmiş nesneler üzerinde egemenliğini elden çıkarmışsa söz konusu kaynaktan çıkıp gelen istekleri de denetim altında tutamaz, zaten normal olarak bunların hiç farkında değildir. Anlayacağınız nevrozlular başka hastalara benzemez, bizim dikkate almaya alışmadığımız güçlükler çıkarır karşımıza. Toplumsal kurumlarımızın tümü, ya işlevini yerine getiren ya da aşırı güçte bir etkiyle bu işlevini görmekten alıkonulan, bizim iyi ya da kötü diye sınıflara ayırdığımız tutarlı ve normal bir Ben'e sahip kişilere göre düzenlenmiştir. Hukuktaki o sorumlu ya da sorumsuz seçeneğinin kaynağını da burada aramak gerekiyor. Gelgelelim, bütün bu kesin yargılar nevrozlulara uymaz. Toplumsal zorunlulukları onların psikolojilerine uydurmanın güçlüğünü itiraf etmeliyiz. Bu durum son savaşta geniş ölçüde yaşanmıştır. Acaba askerlik görevinden kaçan nevrozlular kendilerine hasta süsü veren kimseler miydi, değil miydi? Hem evet, hem hayır. Bunlara kendilerini hasta gösterenler gibi davranılıp hastalıkları pek eza verici duruma sokulur sokulmaz iyileşmiş, ama sözde iyileşenler cepheye yollandı mı, o saat yine kaçıp hastalığa sığınmışlardı. Bu gibi kimseler karşısında nasıl bir yol izleneceği bir türlü kestirilememişti. Aynı durum, sivil yaşamdaki nevrozlular için de geçerlidir. Bunlar da sızlanıp yakınır, ama hastalıklarından da güçleri yettiği kadar yararlanmaya bakarlar. Hastalıklarını ellerinden almaya kalktınız mı, bir dişi arslan yavrusunu nasıl arslanlar gibi sözüne uygun olarak savunursa öylece savunurlar bunu ve söz konusu çelişkiden ötürü kendilerini suçlamanın hiç bir anlamı yoktur.

«Peki o zaman, bu sorunlu insanları hiç tedaviye kalkmamak, kendilerini yazgılarıyla baş başa bırakmak daha uygun

değil midir? Sizin konuşmalarınıza göre, sanırım bu kadar çok çaba harcayıp söz konusu hastaları teker teker tedavi etmek zahmete değmez doğrusu.»

Buna evet diyemeyeceğim. Yaşamın ortaya çıkaracağı çetin durumlara karşı diretmek yerine bunları benimsemek elbet daha doğru yoldur. Nevrozlulardan bazıları, kendilerini ruhçözümsel tedaviden geçirmek için o kadar çaba harcamaya layık kimseler değildir belki; ancak, nevrozlular arasında pek değerli kişiler de vardır. Amacımız, böylesine kusurlu ruhsal bir donanımla elden geldiğince az kişinin uygarlık yaşamı karşısına çıkmasına çalışmak olmalıdır; bunun için de, pek çok deneyim edinip çok şey öğrenmemiz gerekmektedir. Hastaların kişisel değerlerini bütünüyle bir yana bırakırsak, her analiz bizim için yapıcı bir karakter taşır, yeni bilgilere ulaşmamız bakımından bize yarar sağlar.

«Ama hastanın Ben'inde hastalığı elden çıkarmamak gibi bir istek oluşmuşsa, bunun birtakım nedenleri, haklı bir dayanağı vardır elbet. Gelgelelim, bir insan niçin hasta kalmak istesin, bundan ne gibi bir kazanç umabilir, anlaşılacak gibi değil.»

Yo yo, öyle anlaşılmayacak yanı yok bunun. Savaş nevrozlularını düşününüz; askerlik görevi yapmak zorunda değildir bunlar, çünkü hastadırlar. Sivil yaşamda hastalığa, meslek yaşamlarındaki olumsuzlukları ve başkalarıyla yarıştaki yetersizliklerini bağışlatmak, ailede ise aile bireylerinin özveri ve sevgilerini kazanmak ya da isteklerini onlara zorla kabul ettirmek için bir çare diye başvurabilirler. Bütün bu saydıklarım enikonu yüzeysel şeylerdir ve «hastalık kazancı» deyimi altında özetlenebilir. Ancak, dikkate değer bir nokta varsa, bütün bu nedensel halkaların iç içe girerek yaptığı zincirden ve onların mantıksal sonuçları sayılacak davranışlardan

hastanın Ben'inin düpedüz habersiz kalışıdır. Hastanın Ben'inin bunlardan bilgi sahibi olması sağlanarak söz konusu eğilim giderilmeye çalışılır. Ancak hastalığa sarılıp onun bırakılmamasında, kendileriyle pek kolay başa çıkılamayan daha derinlerde saklı başka nedenler de rol oynar. Ne var ki, psikanalizin ruhbilimsel kuramı içinde bir gezintiye çıkmadan söz konusu nedenler kavranılamaz.

«Anlatın anlatın, birazcık daha kuramsal bilgi sunmuşsunuz, ne fark eder?»

Daha önce size Ben ile Es arasındaki ilişkiyi açıklarken, ruhsal aygıt konusundaki öğretinin önemli bir parçasına değinmedim. Diyeceğim, psikanaliz konusunda sürdürdüğümüz araştırmalar, Ben'de kendisine Üstben adını verdiğimiz özel bir mekanizmanın zamanla farklılaşıp ortaya çıktığım göstermiştir. Üstben Ben içine girmekte, Ben'deki yüksek psikolojik örgütü onunla paylaşmakta, beri yandan Es'le arasma pek sıkı bir ilişkiyi de sürdürmektedir. Gerçekte Üstben ilk obje yönelimlerinin bir çökeltesi, Ödipus kompleksinin yıkılıp gitmesinen sonra bu kompleksten geriye kalan mirastır. Bazen Ben'in karşısına dikilip ona bir obje gibi davranabilir, ona karşı çokluk pek katı bir tutum takınabilir. Es ile olduğu gibi Üstben'le de dirlik düzenlik içinde yaşamak Ben için önemlidir. Ben ile Üstben arasında başgösterecek uyuşmazlıklar, ruhsal yaşam için büyük önem taşır. Üstben'in bizim vicdan dediğimiz nesneyi temsil ettiğini sanırım sezdiniz. Üstben'in normal gelişimi, yani yeterince kişisellikten uzak bir karakter kazanması ruh sağlığı bakımından pek gereklidir. İşte bu da, Ödipus kompleksleri doğru dürüst bir değişim sürecini geride bırakmamış nevrozlularda rastlanmayan bir durumdur. Nevrozluların Üstben'i tıpkı bir çocuk karşısında sert bir babanın tutumu gibi, Ben'e düşmanca bir tutum içindedir; bir nevrozlunun ahlaksal yönelimi, Ben'in Üstben

tarafından cezalandırılması gibi ilkel bir biçimde açığa vurur kendini. İşte bu **özcezalandırı** hastalığı bir araç diye kullanır; nevrozlu, sanki benliğine bir suçluluk duygusu egemenmiş, ilgili duygu bir doyuma kavuşmak üzere hastalığı ceza olarak gereksiniyormuş gibi davranır ister istemez.

«Söylediklerinizde gerçekten gizemsel bir hava var. İşin en acayip tarafı, hastanın kendi vicdanındaki bu gücün de bilincine varamayışıdır.»

Evet, daha önce saydığımız bütün önemli durumları ancak şimdi değerlendirmeye başlıyoruz. Bu yüzden, anlattıklarım biraz karanlık düştü, izninizle konuşmamı sürdüreyim. Biz psikanalistler, hastadaki iyileşme çabasına karşı koyan bütün güçleri hastanın «direnişleri» diye nitelemekteyiz. Hastalık kazancı böyle bir direnişe kaynaklık eder, «bilinçsiz suçluluk duygusu» ise Üstben'den kaynaklanan direnişi simgeler, bu duygu bizim en çok korktuğumuz alabildiğine güçlü bir etkendir. Ama psikaliz tedavisinde daha başka direnişlere de rastlarız. İlk çocukluk yıllarında Ben korkudan bir baskılamaya başvurmuşsa, hâlâ bireyde varlığını sürdüren ilgili korku, Ben'in bilinçdışına itilmiş nesneye yaklaşması durumunda bir direniş kılığında açığa vurur kendini. Nihayet, yıllar ve yıllar boyu belli bir yolu izledikten sonra içgüdüsel bir isteğin ansızın önünde beliren bir başka yolda yürümesinin kolay gerçekleşemeyeceğini düşünebiliriz. Söz konusu durumu, Es'in direnişi diye nitelemekteyiz. Bütün bu direnişlerle savaşmak psikanaliz tedavisinde başlıca amacımızdır, bunun yanında yorum ödevi adeta ortadan silinip gider. Ancak, bu savaşla ve direnişlerin alt edilmesiyle hastanın Ben'i öylesine bir değişim geçirir, öylesine güçlenir ki, psikanalitik tedavi sona erdikten sonra hastanın davranışlarını hiç telaş etmeksizin izleyebiliriz. Öte yandan, ne diye bu kadar uzun süren bir psikanalitik tedaviye gereksinim duyuldu-

ğunu da artık anlamışsınızdır sanırım. Geride bırakılan gelişim yolunun uzunluğunun ve malzemedeki zenginliğin bu konuda kesin önem taşımadığını söyleyebiliriz. Daha çok, önemli olan, yolun açıklığı ya da kapalılığıdır. Barış döneminde trenle birkaç saatte alınan bir yolu, savaşta düşmanın direnişiyle karşılaşan bir ordu ancak haftalar sonrası geride bırakabilir. Bu tür savaşlar ruhsal yaşamda da zaman alır. Üzülerek belirteyim ki, tedavi sürecini enikonu kısaltma bakımından şimdiye dek girişilen bütün çabalar başarısızlığa uğramıştır. Bu kısaltmanın en iyi yolu, söz konusu tedaviyi bütün gerekleriyle uygulamaktır.

«Hani içimdeki bir hevese uysaydım da, sizin meslekte bir şarlatan olarak ortaya çıkıp bir başkası üzerinde psikanaliz uygulamasına kalkışmak isteseydim, az önce direniş konusundaki açıklamalarınızla hizaya gelir, bundan vazgeçerdim. Peki, sizin de varlığını kabul ettiğiniz o kendine özgü kişisel etkilemede durum nasıl? Söz konusu direnişlerin üstesinden gelmeye elverecek gibi değil mi?»

Böyle bir soruyu tarafıma yöneltmeniz güzel. Bu kişisel etki, bizim en güçlü dinamik silahımızdır, bizim yeni bir çare diye tedavi sürecine katıp ilgili süreçte bir akış sağladığımız güçtür. Açıklamalarımızdaki düşünsel içerik ise bunun üstesinden gelemez; çünkü çevrenin bütün önyargılarını paylaşan hasta, bilgin eleştirmenlerimiz gibi pekâlâ bize inanmayabilir. Bir nevrozlu psikanaliste başvuruyorsa ona inandığı içindir; psikanalistin şahsıyla özel bir duygusal bağlantı kurabildiğinden kendisine inanır. Nihayet çocuklar da yakınlık duydukları kimselere inanırlar. Bu güçlü «telkinsel» etki gücünden de hangi amaç uğrunda yararlandığımızı daha önce size söylemiştim. Hastalık belirtilerinin bastırılması değildir bu amaç ve böyle olması da ruhçözümsel yöntemi öbür psikoterapi yöntemlerinden ayıran bir noktadır; söz konusu etki

gücüne, varlığında belirecek direnişleri hastanın Ben'inin yenmesini sağlamada itici bir güç olarak başvururuz.

«Peki bunun üstesinden gelince, işler düzene girmiş sayılmaz mı?»

Evet, öyle olması gerekirdi aslında. Gelgelelim, hiç beklenmedik bir güçlük açığa vurur kendini; hastanın kendisiyle kurduğu duygusal ilişkinin bambaşka nitelik taşıdığını sezen psikanalist, belki şaşkınlıkların en büyüğüne kapılır. Psikanaliz uygulamasında bulunan ilk hekim* –bu ben değilim hani– böyle bir olayla yüz yüze gelerek ne yapacağını bilememiş, bu da onu yanlış yollara itmiştir. Yani açıkça söylemek gerekirse, söz konusu ilişki hekime karşı bir sevisel bağlılık karakteri gösterir. Tuhaf, değil mi? Hele psikanalistin böyle bir bağlılığa ön ayak olacak hiçbir eylemde bulunmadığını, tersine insancıl bir davranışla kendini hastadan uzak tuttuğunu, şahsını belli bir çekimserlik ağıyla kuşattığını dikkate alır, üstelik bu sevi ilişkisinin gerçekteki koşulların elverişlilik ya da elverişsizliğine hiç bakmadığını, kişisel alımlılık, yaş, cinsiyet ve meslek konusundaki ayrıntıları umursamadığını öğrenirseniz. İlgili sevgi, doğrudan doğruya **zorlayıcı** nitelik taşır. Doğrusu bu kendiliğinden ortaya çıkan sevisel bağlılıkla başka zamanlar karşılaşılmıyor değildir. Biliyorsunuz, bunun tersi pek sık rastladığımız bir durumdur; ancak psikanaliz uygulamasında her vakit kendini açığa vurur bu sevgi ve tedavi sürecinde aranması gereken bir nedeni yoktur. Psikanalistle ilişkisinin hastada yalnız belli bir ölçüde saygı, güven, şükran duygusu ve insancıl bir sempatinin doğmasını sağlayacağını düşünür, gelgelelim onun yerine bir hastalık belirtisi izlenimi uyandıran bu sevisel bağlılıkla yüz yüze geliverirsiniz.

---

* Josef Breuer anlatılıyor. (Ç.N.)

«Bilmem ama, bana kalırsa, bu sizin psikanalizde güttüğünüz amaçlar için uygun birşey olsa gerek. Seven kimse uysallaşır nihayet ve sevdiği kimse için sevgisinden neler, neler yapmaz!»

Doğru, işin başmda psikanalitik tedavi için olumlu bir durumdur; ancak sonraları, sevisel bağlılık bir derinlik kazanınca, işin içyüzü açığa vurur kendini ve psikanalizin amacıyla uzlaşmayan bazı özellikler taşıdığı görülür. Hasta, sevisel bağlılığından ötürü hekimin sözünü dinlemekle kalmaz, birtakım istekler öne sürer, sevisel ve cinsel doyumlar arar, hekimin yalnız kendisiyle ilgilenmesini ister, kıskançlık duygularına kapılır; söz konusu sevgi giderek daha bir açıklıkla öbür yüzünü açığa vurur; amaçlarına ulaşamadı mı düşmanlıklara ve öç alma duygularına dönüşme eğilimi gösterir. Aynı zamanda, bütün tutkunluklar gibi öbür ruhsal içerikleri geriye iter, psikanaliz tedavisine ve iyileşmeye karşı hastadaki ilginin sönüp gitmesine yol açar; kısacası, söz konusu sevginin hastadaki nevrozun yerine geçtiği, uğraşıp didinmelerimizin bir hastalık belirtisini kovarak yerine bir başkasını geçirmekle sonuçlandığı konusunda hiç bir kuşkumuz kalmaz.

«Doğrusu hazin bir hava esiyor söylediklerinizde. Peki, bu durumda ne yapılabilir? Psikanaliz tedavisine son vermekten başka çıkar yol yok; dediğiniz gibi her vakada böyle bir durumla karşılaşılıyorsa, en doğrusu psikanaliz tedavisinden büsbütün el çekmektir.»

İlkin ortadaki koşullardan yararlanarak, öğrenilecek kimi şeyleri öğrenmeye çalışalım. Ele geçireceğimiz bilgilerin, durumu denetim altına almakta bize yardımı dokunabilir. İçeriği ne olursa olsun, bir nevrozu hastalıklı bir sevisel tutkunluğa dönüştürebilmemiz alabildiğine dikkate değer bir başarı değil midir?

Her nevrozun temelinde sevi yaşamından normal yollarla doyuma kavuşturulmamış bir parçanın saklı yattığına inancımızı, ruhçözümsel tedavi sürecinde karşılaştığımız böyle bir durumun sarsılmaz biçimde pekiştirmiş olması gerekir sanırım. Şimdi bu bilgiyle yine ayaklarımızı sağlam zemin üzerine basabilir, sevisel tutkunluğun kendisini analiz konusu yapmayı göze alabiliriz. Beri yandan, gözlemlerimiz sonucu bir başka gerçeği daha bulgularız: Psikanalitik tutkunluk, bütün vakalarda benim anlatmaya çalıştığım gibi açık seçik ve keskin çizgilerle açığa vurmaz kendini. Peki ama, niçin? Çok geçmeden bunun nedenini görüp anlarız. Hastadaki tutkunluk o tam anlamıyla cinsel ve düşmanca yanlarını ne kadar dışavurmak isterse, hastanın içinde bu dışavurumlara karşı o ölçüde bir direniş kendini belli eder. Söz konusu dışavurumlarla boğuşur hasta, gözlerimizin önünde onları baskılamaya çalışır. İşte bu da, bizim karşılaştığımız olayı kavramamızı sağlar. Hasta psikanaliste karşı duyduğu sevisel yakınlıkta daha önceleri bir kez yaşadığı ruhsal olayları **yinelemektedir**, kendisinde hazır bekleyen ve nevrozunun oluşumuyla sıkı sıkıya bağlantılı bulunan ruhsal tutum ve davranışlarını şimdi psikanalist üzerine **aktarmıştır**. Ve yine hasta bir zaman kendini savunmak için gösterdiği tepkileri gözlerimizin önünde yineler, o unuttuğu dönemden kalmış bütün olayları yeniden yaşamak için güçlü bir istek duyar. Yani bizim önümüze çıkardığı şey, mahrem yaşam öyküsünün çekirdeğidir; **bu çekirdeği anımsamaz da, yaşanılan an içinde elle tutulur gözle görülür biçimde somut yoldan reprodüksiyonuna** (yeniden üretim) **gider.** Böylelikle aktarım sevgisinin bilmecesi çözülür ve biz de psikanaliz tedavisini kendisi için pek tehlikeli görünen bu yeni durumdan yararlanarak sürdürme olanağım ele geçiririz.

«Doğrusu bu buluşa diyecek yok. Peki, gerçekte psikanaliste

âşık olmadığına, yalnızca eski bir sevgiyi yeniden yaşadığına hastanın kendisi o kadar kolay inanabilir mi?»

Artık herşey bunun hastaya benimsetilmesine bakar; dolayısıyla, «aktarım» olayım ele almada tam bir becerinin varlığı zorunludur. Psikanaliz tekniğinden beklentilerin bu noktada en yüksek bir düzeye ulaştığım görüyorsunuz. Aktarım konusunda en ağır hatalar işlenebilir ya da en büyük başarılar sağlanabilir. Aktarım olayını bastırmaya çalışmak ya da üzerinde durmayıp güçlüklerden yakayı sıyırmayı denemek saçmadır; çünkü o ana dek bütün yapılanlar psikanaliz tedavisi adına layık olmaktan uzaktır. Bir aktarım nevrozunun tatsız belirtileri kendilerini açığa vurur vurmaz, hastalara tutup yol vermenin savunulacak yanı yoktur, üstelik bir korkaklıktan başka bir şey değildir bu. Hani cinleri davet edersiniz de, cinler görünür görünmez tabanları kaldırırsınız, tıpkı onun gibi bir şeydir. Doğru, kimi zaman başka türlüsü gelmez elden; zincirinden boşanmasına yol açılmış aktarım olayının denetim altına alınamadığı, dolayısıyla psikanalitik tedavinin yarıda kesilmesine gerek duyulduğu vakalarla karşılaşılabilir; ancak, herşeye karşın, davet ettiği cinlerle hekimin tüm gücünü kullanarak savaşması gerekmektedir. Aktarımın amaçlarına boyun eğmek, hastanın sevecenlik ve cinsel doyum isteklerini yerine getirmek, ahlaksal yönden haklı olarak yapılmayacak bir şey değil, aynı zamanda psikanalizle güdülen amaca ulaşmada teknik çare olarak düpedüz yetersiz bir davranıştır. İçinde önceden hazırlanmış bilinçsiz bir olayı düzeltmeden geçirmeksizin yinelemesi sağlanarak bir nevrozlu iyileştirilemez. Hastayla uzlaşmaya gidilmesi, tedavinin ilerki seyrinde de çalışma ortaklığını sürdürmesine karşılık kendisine kısmî doyumlar sunulması, insanı, hasta sigorta memurunu yola getirmeye uğraşan din adamının gülünç durumuna düşürebilir; sigorta memuru yola gelmeden

kalabilir, din adamı sigortalanır sonunda. Aktarımdan yakayı sıyırmanın tek yolu, olayı geriye doğru izleyip geçmişte hastanın söz konusu sevisel ilişkiyi gerçekten yaşadığı ya da hayal gücünün etkinliğiyle yaratıp ortaya koyduğu zamana dayandırmaktır. Bu da psikanalistten hayli beceri, sabır, serinkanlılık ve özveri isteyen bir iştir.

«Peki nevrozlu açığa vurduğu aktarım sevgisinin aslını ne zaman yaşamış olabilir sizce?»

Çocukluğunda ve genel olarak anne ya da babasıyla ilişkisinde. Daha önceki söyleşilerimizde bu ilk duygusal bağlanımlara ne büyük önem vermek zorunda kaldığımızı anımsayacaksınız. Diyeceğim, halkanın uçları burada birbirine kavuşuyor.

«Bitti mi sözünüz? Sizden öyle çok şey dinledim ki, kafam biraz karışır gibi oldu. Bana bir şeyi daha açıklar mısınız: Şu psikanaliz uygulaması için gerekli bilgiler nasıl ve nereden öğrenilebilir?»

Günümüzde psikanaliz öğretimi yapan iki enstitü vardır. Birincisi *Berlin*'dedir ve oradaki psikanaliz derneğinden Dr. Max Eitingon tarafından kurulmuştur. İkincisi *Viyana Psikanaliz Derneği*'nce yönetilmekte, küçümsenmeyecek özverilere katlanan dernek üyelerinin maddî katkılarıyla ayakta tutulmaktadır. Resmî makamların ilgisi, şimdilik bu yoldaki körpe girişimlerin karşısına güçlükler çıkarmaktan öteye geçmiyor. Bir üçüncü öğretim enstitüsü ise *Londra Psikanaliz Derneği* tarafından Dr. E. Jones'in yönetiminde açılmak üzeredir. Söz konusu enstitülerde ilkin psikanalist adaylarının kendileri psikanalizden geçirilmekte, önemli bütün konularda kuramsal bilgi edinmeleri sağlanıp yaşlı ve deneyimli psikanalistlerin gözetimi altında hafif vakalar üzerinde ilk psikanaliz uygulamalarını gerçekleştirmelerine izin veril-

mektedir. Böyle bir eğitim ve öğrenim için yaklaşık iki yıl gibi bir süre belirlenmiştir. Kuşkusuz bu sürenin bitiminde de acemiliğin kaybolup üstatlık payesine erişildiği söylenemez. Eksik bilgilerin pratik çalışmalar ve genç üyelerin yaşlı üyelerle buluşup görüştüğü psikanaliz demeklerindeki fikir alışverişiyle elde edilmesi gerekmektedir. Psikanalist olarak hazırlanmak hiç de pek kolay ve basit sayılamaz; iş zor, sorumluluk ise büyüktür. Ama her kim böyle bir eğitim ve öğrenim görmüş, kendisi psikanalizden geçmiş, derinlik psikolojisi konusunda günümüzde edinebildiği kadar bilgi edinmiş, cinsellikten anlar duruma gelmiş, o çetin psikanaliz tekniğini bellemiş, yorum sanatını kavramış, direnişlerle savaşıp onları alt edecek ve aktarım olayının içinden yüzünün akıyla çıkabilecek bir yetenek kazanmışsa, **o kimseye psikanaliz alanında amatör gözüyle bakılamaz artık.** Böyle bir kimse nevrotik bozuklukların tedavisini üzerine alacak güce kavuşmuştur, zamanla bu tedaviden beklenen bütün başarılı sonuçları ele geçirebilecek demektir.

VI

«Psikanalizin ne olduğunu ve başarılı bir psikanaliz uygulamasında ne gibi bilgilerin gerektiğini bana anlatmak için büyük çaba harcadınız. Güzel, sizi dinlemem yararlı oldu benim için. Ama bilmiyorum, vereceğim yargı üzerinde açıklamalarınızdan nasıl bir etki bekliyorsunuz. Ben, ortada pek olağanüstü sayılmayacak bir durum görüyorum. Nevrozlar özel bir hastalık türü, psikanaliz de böyle bir hastalığın sağaltımında başvurulan özel bir yöntem, kendine özgü tıbbî bir tedavi yoludur. Beri yandan, tıpta belli bir uzmanlık dalını seçen hekimin, elindeki diplomanın belgelediği bir öğrenimle yetinmemesi genel kuraldır. Hele yalnızca uzmanları geçindirebilecek büyücek bir kentte yerleşmeyi düşünüyorsa. Cerrahlığa heveslenen kimse birkaç yıl bir cerrahî klinikte çalışır; oftalmoloji, larengoloji, vb. dallarda da durum başka türlü değildir; hatta bir psikiyatrist, belki hiçbir vakit bir devlet psikiyatri kliniğinden ya da bir şifa yurdundan uzak kalma olanağına kavuşamaz. Psikanalizde de durum aynıdır; kim bu yeni özel tıp dalının öğrenimini yapmaya karar vermişse, asıl tıp öğreniminin bitmesinden sonra iki yıl bir enstitüde psikanaliz öğrenimi görecek; ilgili öğrenim gerçekten

dediğiniz kadar uzun sürüyorsa, iki yılda psikanaliz tekniğini kavramayı göze alacaktır. Sonra bir şeyi daha fark edecek, bir psikanaliz derneğinde meslektaşlarıyla ilişki içinde bulunmanın kendisi için yararını anlayacak, bütün iş böylece tıkır tıkır yürüyecektir. Ama bu durumda amatör psikanalizinin yeri neresi, anlamadım doğrusu?»

Sizin kendi adına konuştuğunuz gibi davranacak hekim, biz hepimizin bağrına basacağı biridir. Benim öğrencilerim olarak kabul ettiğim kişilerin beşte dördünün zaten hekimliktir mesleği. İzin verirseniz, hekimlerin psikanaliz karşısında nasıl bir tutum takındığı ve ilerde söz konusu tutumun nasıl bir gelişim izleyebileceği konusunda bazı açıklamalarda bulunayım. Psikanalize tek başlarına sahip çıkma konusunda tarihsel bir hakları yoktur hekimlerin; tersine, bu bayların kısa zaman öncesine kadar bütün yaptıkları, en bayağı alaylardan tutun da en ağır kara çalmalara dek psikanalize zarar vermekten öteye geçmemiştir. Böyle bir tutumun geçmişte kaldığı, geleceği ille de etkilemesi gerekmeyeceği yanıtını vereceksiniz haklı olarak. Doğru, bu noktada sizinle aynı düşüncedeyim; ama korkarım, gelecek sizin anlattığınızdan değişik bir görünüm taşıyacaktır.

İzin verirseniz, «şarlatan doktor» deyimine yasal anlam yerine hakettiği bir anlam yükleyeceğim. Yasal bakımdan, elinde hekimliğini kanıtlayacak bir diploma bulunmaksızın hasta tedavisine kalkışan kimse şarlatandır. Ama ben bir başka tanıma öncelik vereceğim: Kim zorunlu bilgi ve yeteneklerle donanmaksızın hasta tedavisine yeltenirse, şarlatan hekim odur. Böyle bir tanımdan kalkarak yalnız Avrupa'da değil, başka ülkelerde de psikanaliz uygulamasında bulunan hekimlerin hatın sayılır bir yüzdesine şarlatan gözüyle bakmak gerektiği savını öne süreceğim. Psikanalizin içyüzünü öğren-

meden ve anlamadan bu hekimlerin pek sık olarak psikanaliz tedavisine başvurduğu görülmektedir.

Böyle bir savı öne sürmenin, hekimlerden böyle bir şey ummanın insaf ve vicdanla bağdaşmayacak bir davranış sayılacağı itirazını tarafıma yöneltmekle boşuna zahmet edeceksiniz. Bir hekim, hekimlik diplomasının bir yağmalama fermanı, hastanınsa afarozlanmış bir kişi sayılmadığını bilir nihayet; yanılgıya düşse bile, hekimin iyi niyetle davrandığını her vakit kabul etmek gerekir, diyeceksiniz.

Gerçekler göz önünde; inşallah sizin dediğiniz gibi bir sonuca varılmasına olanak verir. Ben, şimdi bir hekimin başka yerde titizlikle sakındığı davranışlara psikanaliz alanında nasıl başvurabildiğini açıklamaya çalışacağım.

Burada ilk planda sözü edilmesi gereken olay, bir hekimin tıp fakültesinden psikanaliz uygulamasına hazırlık diye bakılması gerekenin aşağı yukarı karşıtı bir öğrenim görerek çıkmasıdır. Gördüğü öğrenimle dikkati, doğru dürüst kavrayıp gereği gibi etki altına alarak hekimlik başarılarını elde edebileceği nesnel-saptanabilir, anatomik, fiziksel ve kimyasal durumlar üzerine yönelmiştir. Görüş alanı içine, şimdiye kadar anorganik doğa'da da kanıtlanabilen çeşitli güçlerin etkinliği dışında bir yaşam sorunu girmemiştir. Tıp öğrenimi, yaşamsal olayların ruhsal yönlerine ilişkin bir ilgiyi hekimde uyandırmış değildir; yüce, düşünsel işlevlerin araştırılması tıbbı ilgilendirmemekte, bir başka bilim dalının kapsamına sokulmaktadır. Ruhsal fonksiyon bozukluklarıyla uğraşmak yalnızca psikiyatriye bırakılmıştır; ancak psikiyatrinin de bu işi ne türlü ve ne gibi amaçlarla yaptığı bilinmektedir. Psikiyatri, ruhsal bozuklukların bedensel (somatik) koşullarını arayıp bulmaya ve ilgili bozuklukları diğer hastalıklar gibi tedaviye çalışır.

Psikiyatri böyle davranmakta haklıdır, tıp fakültelerindeki öğrenime de besbelli diyecek yoktur. Bu öğrenime tekyanlılık gibi bir suçlama yöneltilmek istenirse, ilkin böyle bir özelliğin suçlama konusu yapılmasına olanak verecek bakış açısını ele geçirmek gerekir. Çünkü her bilim tekyanlıdır gerçekte; çalışmaları belli içerikler, görüş açıları ve yöntemlerle sınırlandırıldığından tekyanlı da kalmak zorundadır. Bir bilimi bir koz gibi bir diğerinin karşısına çıkarma saçmalığına katılmak istemem doğrusu. Örneğin, fizik kimyayı değerden düşürmez, onun yerini alamaz, ama onun tarafından da yeri doldurulamaz. Elbet, psikanaliz ruhsal bilinçdışının bilimi olarak iyiden iyiye tekyanlıdır. Yani tekyanlılık hakkı tıp bilimlerinden esirgenemez. Aradığımız bakış açısını ise, ancak bilimsel tıptan pratikteki tedavi bilimine yöneldiğimiz zaman bulgulayabiliriz. Hasta insan karmaşık bir yaratıktır; bu durumuyla pek güç kavranabilen ruhsal olayların da yaşam tablosundan silinip atılamayacağını bize anımsatması gerekir. Kaldı ki nevroz karşılaşılmak istenmeyen bir vaka, bir nevrozlu ise hukuk kurumlarını ve askerlik şubelerini olduğu kadar tedavi bilimini de güç duruma sokan bir kişidir. Gelgelelim vardır nevrozlu ve tıbbı pek yakından ilgilendiren bir kişidir. Ancak, tıp nevrozluların ne incelenmesi, ne tedavisi bakımından hiç, ama hiç bir şey yapmayarak duruma seyirci kalır. Bizim bedensel ve ruhsal diye ayırdığımız nesneler arasındaki sıkı ilişki karşısında gün gelip organların biyolojisinden ve kimyadan kalkılarak nevrozları gereği gibi anlama ve umarım bunları etkileme yollarının ele geçirileceğini şimdiden söyleyebiliriz. Ancak söz konusu amaç henüz uzak görünmekte, bugün adı geçen hastalıkların yanına tıp yoluyla yaklaşılamamaktadır.

Eğer tıp bilimi hekimlerden salt nevrozlar alanında kendilerine bir yönelim (oryantasyon) sağlamalarını esirgese, yine

katlanılabilirdi buna. Ancak, o daha da ileri gitmekte, hekimleri nevrozlar karşısında yanlış ve zararlı bir tutumla donatmaktadır. Yaşamın ruhsal etkenlerine karşı içlerinde bir ilgi kıvılcımı tutuşturulamamış hekimlerse, bu etkenleri küçümsemeye ve bilim dışı görüp alay etmeye eğilim göstermektedir. Dolayısıyla, söz konusu etkenlere ilişkin hiçbir şeye ciddi bir gözle bakmayıp onların omuzlarına yüklediği yükümlülüğü duymamakta, ruhbilimsel araştırmalara karşı işten anlamayan kimselerin saygısız tutumunu takınıp görevlerini kolaya almaktadır. Değil mi ki nevrozlular da hastadır ve bir hekime başvurmaktadır, onları da tedaviye çalışmak ve bunun için yeni yollar denemek gerekir. Ama bu uğurda uzun bir zaman isteyen hazırlık zahmetini ne diye üstlenmeli? Nasıl olsa böyle de yürüyor iş; hem psikanaliz enstitülerinde öğretilen bilgilerin kaç paralık değeri var, kimbilir? Ve psikanalizden ne kadar az anlarlarsa, o kadar atak davranır hekimler. Ancak gerçekten bilen kişidir ki, alçakgönüllülüğe eğilim gösterir, çünkü bildiklerinin ne denli yetersiz sayılacağını fark eder.

Psikanalizle tıp alanına giren öbür dallar arasında sizin beni yatıştırmak için başvurduğunuz karşılaştırma, diyeceğim yerinde değil. Cerrahide, gözde vb. dallarda tıp fakülteleri, ileride kendisini yetiştirmesi için gerekli olanağı hekime sağlar. Psikanalitik öğretim enstitülerinin sayıları azdır, fazla uzun bir geçmişleri de yoktur ve tıbbın tanıyıp benimsemediği, umursayıp aldırış etmediği bir bilim dalıdır psikanaliz. Hocalarından işittiği pek çok şeye ister istemez inanmış, özgür yargı verecek gibi eğitilmemiş genç hekim, henüz değeri herkesçe benimsenmiş bir otoritenin görülmediği bir alanda hiç kuşkusuz kendisi de bir yol eleştirmen rolü oynayabilmek için ele geçirdiği fırsatlardan seve seve yararlanacaktır.

Böyle bir hekimin şarlatan psikanalist diye ortaya çıkışını kolaylaştıran daha başka koşullar da vardır. Söz konusu hekim, yeterince hazırlanmaksızın göz ameliyatlarına kalkışsa, kataraktlı gözlerdeki perdeleri uzaklaştırmada ve iridektomide uğrayacağı başarısızlıklar, dolayısıyla hastalarını yitirişi çok geçmeden atak davranışlarına son verecektir. Oysa psikanaliz tedavisine yeltenmek, hekim için daha az riskli bir durumdur; çünkü göz hastalıklarında hastalar ameliyatların sağladığı az buçuk başarılarla şımartılmıştır, dolayısıyla cerrahtan şifa beklerler. Ama bir «sinir hekimi» hastalarını şifaya kavuşturmazsa, kimsenin buna şaşmak aklıma gelmez. Nevrozların tedavisinde başarılı sonuçlarla pek şımartılmış değildir halk. Sinir hekimi hiç değilse «kendileriyle hayli ilgilenmiş», ne var ki elden bir şey gelmemiş, iş doğa'nın yardımına ve zamana kalmıştır. Örneğin, kadınlarda ilkin âdet görme, daha sonra izdivaç, en sonunda âdetten kesilmeden beklenir söz konusu yardım. Nihayet ölüm gelip çatar ve gerçekten hastaya yardım elini uzatır. Ayrıca hekim-psikanalistin nevrozlu bir hasta üzerinde uyguladığı tedavide öyle dikkati çeken bir taraf yoktur, dolayısıyla bir suçlama konusu yapılamaz. Öyle ya, ne bir alet, ne bir ilaç kullanılmıştır; hastayla yalnızca konuşulmuş, konuşma yoluyla kafasındaki bir düşünceden kurtarılmaya ya da bir düşüncenin kafasına yerleştirilmesine çalışılmıştır. Bu da nihayet hastaya zarar verecek bir şey değildir; hele hastanın tatsız ve can sıkıcı bulacağı konulara değinmekten kaçındı mı, psikanalizin sert kurallarına bağlı kalmayan hekim-psikanalist, ruhçözümsel tedavi yönteminde kimi düzeltmelere gitmekten, ilgili yöntemin zehirli gördüğü dişlerini söküp atmaktan ve onu hasta için sevimli bir kılığa sokmaya çalışmaktan da kendini alamayacaktır. Yalnız bunu denemekle kalsa gene iyi; çünkü hastada birtakım direnişleri hayata geçirmeyi göze alıp da bunların karşısında nasıl bir tutum takınacağını bilemedi mi,

işte o zaman gerçek anlamıyla gözünden düşer hastanın.

Haksızlık etmeyerek, eğitilmemiş bir psikanalistin hasta üzerinde uygulayacağı psikanalitik tedavinin hastaya beceriksiz bir cerrahtan daha az zararı dokunacağını itiraf etmeliyiz. İşin ehli olmayanların başvuracağı psikanaliz tedavisinden hasta için doğabilecek bütün zarar, onun maddî ve manevî gereksiz harcamalarda bulunmasına, iyileşme şansını ya büsbütün ya da kısmen yitirmesine yol açmaktan öteye geçmeyecektir. Bir başka sakınca da, psikanaliz tedavisinin ününe gölge düşürülmesidir. Bütün bunlar elbet hiç istenilmeyen şeylerdir; ancak, acemi bir cerrahın neşterinde saklı tehlikelerle kıyaslanacak gibi de değildir. Hastada uyanacak hoşa gitmeyen tepkiler aradan bir süre geçer geçmez yine kaybolur, silinip gider ortadan. Hastalığı doğuran yaşamsal travmalar yanında hekimin tedavideki biraz beceriksizliğinin pek sözü edilmez. Nihayet gereği gibi yürütülemeyen tedavi, hasta için olumlu bir sonuca ulaşmadan kalır, hepsi o kadar.

«Psikanaliz uygulamasında şarlatan hekimlerle ilgili sözlerinizi dinledim, konuşmanızı kesmeden yaptım bunu; hekimlere karşı, tarihsel nedenlerini bana açıkladığınız bir düşmanlık duygusu beslediğinize ilişkin bir izlenime kapıldım. Ama bir noktada size hak vermem gerekiyor: Ruhçözümsel bir tedavi ille de zorunluysa, buna iyi yetişmiş kişiler tarafından başvurulması yerinde olur. Peki siz, psikanalize yönelen hekimlerin kendilerini gereği gibi yetiştirmek için, zamanla ellerinden geleni yapacaklarına inanmıyor musunuz?»

Korkarım hayır. Üniversitedeki tıp öğretiminin psikanaliz öğretim enstitüsüne karşı tutumu değişmeden kaldığı süre, hekimler psikanalizi basitleştirip kolaylaştırma bakımından kendilerini kuşkusuz fazlasıyla büyük bir ayartı karşısında bulacaktır.

«Ama amatör psikanalizi üzerinde dolaysız bir söz söylemekten titizlikle kaçınıyorsunuz bakıyorum. Bu durumda bana, psikanaliz uygulamasına başvuran hekimleri denetim olanağı bulunmadığından, bir bakıma öç için ve onları cezalandırma duygusuyla ellerinden psikanaliz tekelini almak ve bu etkinliğin kapısını hekimlikten uzak amatörlere de açmak gibi bir öneriyi ileri süreceğimizi tahmin yollu çıkarmaktan başka şey kalmıyor.»

Benim bu konuda dayandığım nedenleri gereği gibi sezdiniz, kavradınız mı bilmem. Belki ilerde durumu daha tarafsız bir tutumla ele alıp size sunabilirim. Ancak, özellikle vurgulamak istediğim bir nokta varsa, **belli bir öğrenim görerek bu hakkı kazanmamış hiçkimsenin psikanaliz uygulamasına yanaşmaması gerektiğidir.** Söz konusu kimse hekimmiş ya da değilmiş, benim için ikinci derecede önem taşır.

«Peki kafanızda tasarladığınız öneriler nelerdir bu alanda, söyleyebilir misiniz?»

Henüz bu gibi önerilerde bulunacak aşamaya gelmedim, doğrusu ilerde de gelip gelmeyeceğimi bilmiyorum. Sizinle başka bir sorunu ele almak, ama önce bu söyleşimize giriş olarak belli bir noktaya değinmek isterim. Duyup işittiğime göre, yetkili resmî makamlar tabibler odasının ön ayak olmasıyla amatörlerin psikanaliz uygulamasında bulunmasını düpedüz yasaklamayı planlıyormuş. Bu yasaktan, psikanaliz derneğinin gereği gibi öğrenim gören ve pratik çalışmalarla iyice olgunlaşan, ama hekim ünvanını taşımayan üyeleri de etkilenecek. Böyle bir yasak çıkarılırsa, bu işi üstün bir şekilde becerebileceğine güvenilebilecek pek çok kişi psikanaliz uygulamasında alıkonulurken, kendilerine benzer bir güvenin beslenemeyeceği kimseleri böyle bir etkinlikte özgür bırakmak gibi bir durum ortaya çıkacaktır. Ama bu da, çıka-

rılacak bir yasayla varılması amaçlanan bir sonuç olmasa gerekir. Beri yandan bu özel sorun ne pek önemlidir, ne de çözümü bir çetinlik gösterir. Ortada çıkarılacak yasayla fazla zarara uğramayacak bir avuç kişi söz konusudur. Kimbilir, belki bunlar o zaman Almanya'ya göçecek, orada hiçbir yasal engelle karşılaşmaksızın kısa sürede psikanaliz alanındaki becerilerini herkese kabul ettirecek, takdirle karşılanacaklardır. Böyle bir yola başvurmalarına meydan vermemek ve yasal sertliği onlar hesabına yumuşatmak istediniz mi, bunu belli emsallere dayanarak kolaycacık gerçekleştirebilirsiniz. Avusturya'nın mutlakiyetle yönetildiği dönemde, tanınmış şarlatan hekimlerin gerçekten işin üstesinden geleceklerine inanıldığı için belirli alanlarda hekimlikte bulunmalarına **ad personam*** izin verildiği sık sık görülmüştür. Bu iznin verildiği kimseler çokluk taşrada hasta tedavi edenlerdi ve böyle bir izin koparılması için, bir vakit sayılarından geçilmeyen grandüklerden birinin tavsiyesi ve araya girmesi gerekmekteydi. Nihayet aynı yola günümüzde kentte yerleşik kimseler için de başvurabilir ve bu konuda gerekli güvence grandüklerden değil, bilirkişi rolünü oynayabilecek daha başka kimselerden sağlanabilir. Söz konusu yasak çıkarılırsa, bunun Viyana Psikanaliz Öğretim Enstitüsü'ne etkisi, bu enstitünün bundan böyle psikanalist yetişmek isteyen tıp dışı çevrelerden adaylara kapılarını kapaması olacaktır. Böyle bir yola gidildi mi, başka ülkelerde özgür gelişme olanağı bulan düşünsel etkinlik, yurdumuzda bir kez daha baskı altına alınacaktır. Doğrusu yasa ve buyrultular konusunda en çok yargı veremeyecek bir kimse varsa, o da benim. Ama şu kadarını seziyorum ki, yasalarımızda şarlatan hekimler için öngörülen cezaların ağırlaştırılması, Almanya'da sürdürülüp bugün bizim burada da açıkça gerçekleştirilmesi amaçlanan bilim-

* İsim zikredilerek (Ç.N.).

sel çalışmaların ruhuyla hiç bağdaşır yanı yoktur; ayrıca, ilgili yasanın psikanalize uygulanmak istenmesi **anakronik*** bir durumdur; çünkü yasa çıkarıldığı zaman henüz psikanaliz diye bir şey yoktu ve nevrotik hastalıkların kendilerine özgü karakteri henüz bilinmemekteydi.

Şimdi üzerinde konuşulmasını daha önemli gördüğüm bir soruna geliyorum. Acaba psikanaliz uygulamasını resmî makamların müdahalesine açık tutmak yerinde midir? Acaba onu kendi doğal gelişimine bırakmak daha uygun sayılmaz mı? Elbet ben bu konuda bir yargı verecek değilim; ancak, sorun üzerinde de sizden düşünmenizi rica edeceğim. Yurdumuzda öteden beri gerçek bir **furor prohibendi**** varlığını duyurmakta, hepimizin bildiği gibi hiç de iyi yemişler vermemiş vasiliklere, müdahalelere ve yasaklamalara karşı bir eğilim egemenliğini sürdürmektedir. Öyle görülüyor ki, yeni cumhuriyet Avusturyasında da durum pek değişmemiştir. Sanırım, bizim şimdi burada ele aldığımız psikanaliz konusunda bir karara varılırken, sizin de söyleyecek önemli bir sözünüz bulunacak. Bilmem, bürokratik eğilimlere karşı koymak isteğini duyacak mısınız içinizde ya da ilgili konuda bir etkiniz olacak mı? Ama ben sorun üzerindeki kuşkusuz bir ölçüt sayılamayacak düşüncelerimi yine de açıklamadan duramayacağım. Bana kalırsa, buyrultu ve yasaların pek bolluğu, yasaların otoritesi için sakıncalıdır. Ortada gözlemlenebilen bir gerçek varsa, az yasakların bulunduğu yerde ilgili yasaklara titizlikle uyulduğudur; oysa adım başına yasaklarla karşılaşılan yerde, insan düpedüz bu yasakları çiğnemek ayarsına kaptırır kendini. Öte yandan yasa ve buyrultulara, çıktıkları kaynak düşünülürse, bir kutsallık ve dokunulmazlık açısından bakılamayacağını, bunların çokluk içerik yö-

---

* İlgili döneme uygun düşmeyen (Ç.N.)

** Yasaklama çılgınlığı. (Ç.N.)

nünden yetersiz özellik taşıyıp, adalet duygumuzu incitebileceğini ya da bir süre sonra böyle bir nitelik kazanabileceğini, toplumu yönetenlerin hantal davranışından ötürü böyle amaca elverişsiz yasaların düzeltilmesi bakımından onları pervasızca çiğnenip geçmekten başka yapılacak şey kalmayacağını savunmak için anarşist olmak gerekmez. Beri yandan, yasa ve buyrultulara karşı vatandaşların saygılarını yitirmemesi isteniyorsa, uyulup uyulmadıkları ya da çiğnenip çiğnenmedikleri güç denetlenebilecek yasa ve buyrultuların çıkarılmaması yerinde bir davranıştır. Hekimler tarafından başvurulan psikanaliz uygulamaları konusunda söylediklerimizden bazısını, yasayla önlenmek istenen gerçek amatör analizi için de yineleyebiliriz. Psikanaliz tedavisinin seyri her türlü gösterişten uzaktır; ne ilaçlara, ne aletlere yer verilir bu tedavide, yalnız konuşulur, yalnız açıklamalar dinlenir, açıklamalar sunulur, o kadar. Bir amatör psikanalist, yaptığı bütün işin telkinsel sözler söylemek, karşısındakini aydınlatmak ve ruhsal yardım gereksinen kimseler üzerinde tedaviye yönelik insancıl bir etkilemeye başvurmak olduğunu ileri sürerse, kendisinin ille de «psikanaliz yoluyla» hasta iyi ettiğini kanıtlamak kolay değildir; salt hekim de aynı şeyi yapıyor diye amatör psikanalistin bu yoldaki etkinliği yasaklanamaz. İngilizce konuşan ülkelerde «**Christian Science**»* uygulamaları enikonu yaygınlık göstermektedir; Hıristiyanlık öğretilerine dayanılarak yaşamdaki tatsızlıkların diyalektik yoldan yadsınışıdır bu. Hani böyle bir davranışa, insan zekâsının üzüntü verecek gibi yanlış yollara sürüklenmesinden başka bir şey gözüyle görmemek gerektiğini ileri süre-

* Sözcük anlamı: Hıristiyanlık Bilimi; 1886'da İngiltere'de Boston kentinde Baker-Eddy May tarafından kurulmuş bir tarikat; Tanrının gerçek varlığının tanınmasıyla insanların hastalık ve günahlardan kurtulacağını öne sürer. (Ç.N.)

recek değilim; ancak Amerika ya da İngiltere'de böyle bir davranışı yasaklayıp cezalandırmak kimin aklına gelir? Acaba bizdeki yüce makamlar esenliğe götüren yolu bu kadar kesinlikle mi biliyorlar ki, herkesin «gönlünce» mutlu olmaya çalışmasını engellemeye yelteniyorlar? Diyelim ki birçok kimse kendi başına bırakılırsa, birtakım tehlikelerle karşılaşacak ve birtakım zararlara uğrayacaktır; bu durumda baştakilerin ayak atılmaması gereken bölgeleri titizlikle belirleyip, bunun dışında insanoğullarını deneyim ve etkileşim yoluyla elden geldiğince kendi kendilerini yetiştirmeye bırakmaları daha yerinde bir davranış değil midir? Psikanaliz dünyada henüz öylesine yeni bir şey oluşturup halkın çoğunluğu bu alanda henüz öylesine yetersiz bir bilgi sahibi bulunuyor ve resmî bilimlerin psikanalize karşı tutumları henüz öylesine kararsız bir durum gösteriyor ki, şimdiden yasal önlemlerle bu bilimin gelişimine müdahaleyi, ben vaktinden önce atılmış bir adım sayıyorum. Gereksindikleri ruhsal yardımı, onu kendilerine nasıl sağlayacaklarını bilemeyen kişilerden beklemenin zararlı bir davranış sayılacağına, bırakalım hastaların kendileri karar versin. Biz onları ilgili konuda yalnızca aydınlatıp uyaralım, o zaman böyle bir yasaklamaya gitmek zorunluğundan kurtuluruz. İtalya'nın yollarında elektrik iletim hatları üzerinde şu etkileyici veciz sözler okunur: **Chi tocca, muore***. Sarkan teller karşısında yolcuların nasıl davranacağını anlatmak için tamamen yeterlidir bu. Almanya'daki uyarmalar ise, insanın duygularını inciten yersiz uzatmalarla doludur: **Elektrik tellerine dokunmak can güvenliği bakımından tehlikeli olduğu için kesinlikle yasaklanmıştır.** Ne gereği var şimdi bu yasak sözünün? Canını seven kendi önüne kendisi diker söz konusu yasağı; bu yoldan canına kıymak isteyen kimse de, sanırım gelip önce sizden izin almaz.

---

* Dokunmayın, ölüm tehlikesi. (Ç.N.)

«Ama amatör psikanalizi sorunu için emsal gösterilecek daha önce konulmuş yasaklar var. Örneğin, amatörlerin ipnotizma uygulamalarıyla gizbilimsel (okkultik) oturumlarda bulunmalarının ve ilgili yolda dernekler kurmalarının bu yakında yasaklanması.»

Ben, doğrusu bu tür önlemlere hayranlık duyduğumu söyleyemeyeceğim. Son yasaklamanın düşünce özgürlüğüne darbe vuran polis vesayetinin yetki sınırını aşan bir müdahalesi niteliği taşıdığı kesin. Benim gizbilim olaylarına pek inanç beslediğim, hele bunların takdir ve kabulünü özlediğim gibi bir kuşkuya kapılmayınız hani; ancak, şunu belirteyim ki, söz konusu yasaklamalarla insanların bu sözde gizli dünyaya karşı ilgi duymaları önlenemez. Hatta belki pek zararlı bir iş yapılarak, bu tatsız etkinliklere ilişkin özgürce bir yargıya varılmasını sağlayacak tarafsız bilme tutkusunun yolu tıkanır. Ama bu da yine yalnızca Avusturya'da görülen bir durumdur. Başka ülkelerde «parapsikolojik» araştırıların karşısına bile yasal hiçbir engel çıkarılmamaktadır. İpnotizmaya gelince, durum burada psikanalizdekinden biraz ayrıdır. İpnotizma, normal dışı bir ruh durumunun denekte sağlanıp ortaya çıkarılmasıdır ve amatörlerin elinde bugün yalnızca bir gösteri aracı gibi kullanılmaktadır. Eğer başlangıçta pek umut bağlanan ipnotik tedavi zamana dayatabilseydi, o vakit psikanalizdekine benzer durumlarla karşılaşılabilirdi. Kaldı ki ipnotizmanın tarihçesi, psikanalizin geleceği bakımından bir başka doğrultuda örneklik etmektedir. Ben henüz genç bir nöropatoloji doçentiyken, hekimler ipnotizmaya şiddetle karşı çıkar, onu bir dolandırıcılık, şeytansal bir göz boyama ve hastanın yaşamına son derece tehlikeli bir müdahele sayarlardı. Oysa günümüzde aynı ipnotizma uygulamalarını kendi tekellerine almış, hiç çekinmeden bundan bir muayene yöntemi diye yararlanıyorlar ve bazı sinir hekimleri için ip-

notizma izlenen tedavi yönteminin hâlâ temel aracını oluşturuyor.

Ama yasal düzenlemelerin mi, yoksa özgürce uygulanmasına izin verilmesinin mi psikanaliz bakımından daha yararlı bir davranış sayılacağı konusunda önerilerde bulunmayı düşünmediğimi daha önce belirtmiştim. Bildiğim bir şey varsa, çözümünde kanıtlardan çok, kesin söz sahibi kişilerin eğilimlerinin belki etkili rol oynayacağı köklü bir sorun bu. Bana bir **laisses faire*** politikasının yerindeliğini gösteren noktaları daha önce özetlemiştim; ama etkin bir müdahele politikasında karar kılınırsa, hekim olmayanların psikanaliz uygulamalarını ne pahasına olursa olsun önlemeyi amaçlayan böyle ölü doğmuş ve haksız bir önleme başvurmakla yerinde bir iş yapılacağını sanmıyorum. O zaman konu üzerine daha çok eğilme zorunluğu belirecek, ruhçözümsel tedavi uygulamasına hangi koşullarda izin verileceğini saptamak, psikanalizin ne olduğu ve psikanaliz uygulamasının ne gibi hazırlıkları gerektirdiği konusunda ilgilileri bilgilendirecek otorite sahibi bir merkezin kurulmasına ve psikanaliz öğretim olanaklarının zenginleştirilmesine çalışmak gerekecektir. Yani bu konuya ya ilişilmemeli ya da bir düzen ve açıklık getirecek gibi el atılmalı, mekanik bir yol izlenip eskimiş bir yönergeden çıkarılacak bir yasakla işe müdahaleden sakınılmalıdır.

---

* Bırak kendi haline (Ç.N.)

VII

«Ah, siz hekimler, siz hekimler! Söyleşimizin asıl konusuna girmenizi bir türlü sağlayamıyorum. Hâlâ benim karşımda kaçamak davranıyorsunuz. Soru şu: Tutalım ki belirli koşullar yerine getirildi; psikanaliz uygulamasının tekelini hekimlere bırakmalı mı, bırakmamalı mı? Ne de olsa hekimlerin elbette büyük çoğunluğu sizin sözünü ettiğiniz o şarlatan kimseler değillerdir. Öğrenci ve yandaşlarınızdan büyük bölümünün hekim olduğunu siz kendiniz belirttiniz. Kulağıma geldiğine göre, bu hekimler amatör psikanalizi konusunda sizin görüşünüzü asla paylaşmıyormuş. Öğrencilerinizin, psikanaliz uygulamasına girişmeden hekimlerin yeterince hazırlanması gerektiği vb. koşullara ilişkin düşüncenizi benimseyeceğini kuşkusuz tahmin edebilirim; ancak, bu öğrenciler, psikanaliz uygulamasından amatörlerin uzak tutulmasını ilgili düşünceyle bağdaşmaz bir davranış saymayacaktır. Böyle mi durum acaba ve eğer böyleyse, bunu nasıl açıklarsınız?»

Bakıyorum, bu konuda gerektiği gibi bilgi edinmişsiniz; evet, böyledir durum. Hepsi değilse bile hekim meslektaşlarımdan büyük bir bölümü bu konuda benim tarafımı tutmuyor, nevrozluların psikanalitik yoldan sağaltım yetkisinin yalnızca hekimlere verilmesini istiyor. Nihayet bizim saflar-

da da düşünce ayrılıklarının doğabileceğini buradan görmektesiniz. Benim tutumum açık; ancak, amatör analizi konusunda karşıt görüşleri savunmamız, arkadaşlar arasındaki uzlaşma havasını ortadan kaldırmıyor. Öğrencilerimin bu davranışını size nasıl açıklasam bilmem? Kesinlikle söyleyemeyeceğim nedenini; ama öyle sanıyorum ki, sınıf bilincinin gücüyle açıklanacak bir şey bu. Onlar, benden daha değişik bir gelişim yolunu geride bıraktılar.

Meslektaşlarından soyutlanmış durumda olmaları kendilerini rahatsız ediyor, tam hak sahibi kişiler olarak meslek'e kabul edilmek istiyorlar ve böyle bir hoşgörü için yaşamsal önemini bir türlü kavrayamadıkları bir noktada bir özveriyi üstlenmeye rıza gösteriyorlar. Belki de durum başka türlüdür; rekabet nedenleriyle davrandıklarını ileri sürmek, onları bayağı bir zihniyetle damgalama anlamı taşımakla kalmayacak, aynı zamanda tuhaf bir kısa görüşlülükle suçlamak olacaktır. Çünkü onlar başka hekimleri de psikanaliz çalışmalarının içine almaya hazır; ellerindeki, hastaları ister meslektaşlarıyla, ister amatör psikanalistlerle paylaşmak, maddî durumları için pek fark etmeyecektir. Ama belki bir başka neden de ilgili konuda rol oynamaktadır. Bu öğrencilerim psikanaliz uygulamalarında, hekime amatör psikanalistler karşısında kesin bir üstünlüğü garantiler görünen bazı faktörlein etkisi altında kalmış olabilir.

«Üstünlüğü garantilemek mi? Anlaşıldı nihayet. Demek en sonunda böyle bir üstünlüğün varlığını itiraf ediyorsunuz? O zaman sorun kesin bir karara bağlanmış demektir.»

Böyle bir itirafta bulunmak zor değil benim için. Bu size, sandığınız gibi gözlerimin gerçeği seçemeyecek kadar kamaşmadığını gösterir. İlgili durumlara değinmeyi daha sonralara bıraktımsa, ele alınmaları yine kuramsal konuşmaları gerektireceği içindi.

«Bu sözlerle ne demek istediğiniz anlayamadım.»

İlkin bir tanı sorunu var ortada. Psikanalizden geçirilmek istenen hastanın böyle bir tedavi yöntemine elverişli olup olmadığı, yani kendisine bu yoldan yardım edilip edilemeyeceği konusunda elden geldiğince kesinlik sağlanmaya çalışılır. Ancak, böyle bir durum hastanın gerçekten bir nevroza yakalanmasında söz konusudur.

«Sanırım bu, hastanın şikâyet konusu yaptığı belirtilerden anlaşılacaktır.»

İşte size yeni bir güçlük. Bunu her vakit tam bir kesinlikle bilemeyiz. Hasta bir nevrozun dış tablosunu göstermesine karşın, bakarsınız rahatsızlığı ayrıdır; onmaz bir akıl hastalığının başlangıç evresinde bulunmakta ya da beynindeki yıkıcı bir hastalık sürecinin hazırlık evresini yaşamaktadır. Bu ikisini birbirinden ayırmak her vakit kolay değildir ve ayırıcı tanı rahatsızlığın her evresinde hemen konulamaz. Böyle bir tanının sorumluluğunu kuşkusuz yalnızca hekim üstlenebilir. Daha önce söylediğimiz gibi, böyle bir vakayı uzun süre teşhis edememesi ya da bu konuda bir açıklığa kavuşamaması pek o kadar büyük önem taşımaz; çünkü bunun sonucunda bir sakınca doğmuş, boşuna bir iş yapılmış değildir. Gerçi hastanın psikanalitik tedavisi de hastaya bir zarar vermez; ancak, bunun yok yere harcanmış bir çaba olduğu anlaşılacak, üstelik bazı kişiler başarısızlıktan psikanalizi sorumlu tutacaktır. Doğru, haksızlık edeceklerdir böyle davranmakla; yine de bu gibi tepkilere yol açmaktan sakınmak daha doğru bir yoldur.

«Ama hazin bir hava esiyor bu sözlerinizde; bir nevrozun nitelik ve oluşumuna ilişkin olarak bana şimdiye kadar söylediklerinizi yine kökünden söküp atıyor.»

Hiç de değil. Nevrozların, gerek hastalar, gerek psikanalist-

ler bakımından içinden çıkılması güç ve tatsız durumlar olduğu görüşünü pekiştiriyor, o kadar. Yeni açıklamaları daha derli toplu bir kılığa sokup sunmam, belki biraz giderecektir şaşkınlığınızı. Sözünü ettiğimiz vakalarda gerçekten bir nevrozun oluştuğunu, ama bunun ruhsal değil, bedensel karakter taşıdığını, ruhsal olmayıp bedensel nedenlere dayandığını söylemek belki daha yerinde bir davranıştır. Bilmem anlatabiliyor muyum?

«Anlamaya anlıyorum ama, bunları ruhbilimsel gerçeklerle bağdaştıramıyorum doğrusu.»

Bağdaştırırsınız, bağdaştırırsınız; yeter ki, canlı bir nesnenin insanın karşısına çıkarabileceği güçlükleri göz önünde tutun. Bir nevrozun özünü nasıl saptamıştık? Ben'in, yani dış dünyanın etkisiyle gelişip ortaya çıkan ruhsal aygıtta bu yüce mekanizmanın Es'le realite arasında aracılık işlevini yerine getiremeyişi, bu güçsüzlüğünden ötürü Es'in yönelttiği içgüdüsel isteklere kapılarını kapayışı, ama bunun karşılığını birtakım sınırlamaları, hastalık belirtilerini ve başarısız tepkisel ürünleri sineye çekerek ödemesi diye, öyle değil mi?

Hemen hepimizin çocukluğunda, Ben böyle bir güçsüzlük durumunu yaşar; bu yüzden, ilk çocukluk yıllarında geçen olayların ilerisi için önemi pek büyüktür. İlk çocukluk yıllarının olağanüstü yükü altında —çünkü birkaç yıl içinde taş devriyle günümüz uygarlığı arasındaki o devcileyin uzaklığı geride bırakmamız, beri yandan özellikle erken cinsellik döneminin içgüdüsel isteklerine karşı kendimizi savunmamız gerekmektedir— Ben'imiz baskılamalara sığınır ve bir çocuksal nevrozla karşı karşıya bırakır kendini, bunun çökeltisini de ilerde başgösterecek nevrotik hastalanmalara bir yatkınlık olarak ergenlik yıllarından içeri taşıyıp götürür. Bu durumda her şey, erginliğe kavuşmuş bireyin yazgısı tarafından belirlenir. Birey çetin bir yaşamla yüz yüze gelir de iç-

güdüsel isteklerle realitenin karşıkoymaları arasında fazla derin bir uçurum açılırsa, Ben iki tarafı birbiriyle uzlaştırma girişiminde başarısızlığa uğrayabilir; çocuktaki doğuştan yatkınlığın engellemesi ne denli güçlüyse, başarısızlık o denli büyüktür. Bu durumda bilinçdışına itim olayı yinelenir, içtepisel istekler Ben'in egemenliğinden kurtularak geriye dönüş yoluna sapar ve kendilerine yerdeş ürünler sağlarlar; bunun sonucu olarak da zavallı Ben çaresiz kalıp nevroza yakalanır.

Şimdi bir noktayı saptayalım: Bütün olayın düğüm noktası ve ekseni bensel örgütün nisbeten güçlülüğüdür. Bunu yaptık mı, nedensel (etiyolojik) toplu bakışımızı kolaylıkla bütünleyebiliriz. Çocuksal Ben'deki güçsüzlüğün, erken dönemdeki cinsel isteklerle başa çıkamayışın ve daha çok tesadüfi çocukluk yaşantılarının nevrozlara yol açabileceğini gördük. Ancak, nevrozların oluşumunda çocukluktan öncelerine ilişkin kimi nedenler de rol oynayamaz mı acaba? Örneğin, doğuştan bireydeki bir güçsüzlüğün ve Ben'in karşısına daha işin başından beri alabildiğine çetin ödevler çıkaran Es'teki içgüdüsel yaşamın dizginlenmez güçlülüğünün bunda payı yok mudur? Ya da Ben'in gelişim sürecinde bilinmedik etkenlerden kaynaklanan özel bir güçsüzlük, böyle bir neden oluşturamaz mı? Hiç kuşkusuz ilgili etkenler etiyolojik önem taşıyabilir ve kimi vakalarda bu önem alabildiğine büyüktür. Es'teki içgüdüsel isteklerin gücünü her vakit göz önünde tutmamız gerekir. Söz konusu istekler aşırı güçlenmiş durumdaysa, tedaviden pek başarılı sonuçlar elde edilebilme umudu yoktur. Ben'in gelişimini engelleyen nedenler konusunda henüz pek az bilgiye sahibiz. Demek oluyor ki, bunlar başlıca bünyesel bir zemin üzerinde gelişmiş nevroz vakalarıdır. Doğuştan elverişli böyle bir zemin bulunmaksızın, sanırım bir nevroz pek ortaya çıkmamaktadır.

Ama Ben'in nisbeten güçsüzlüğü bir nevrozun doğuşu için kesin etken niteliği taşıyorsa, ilerde bireyin geçireceği organik bir rahatsızlığın da, Ben'de bir güçsüzleşmeye yol açması durumunda bir nevrozu doğurabilmesi gerekmektedir. Ve bu da geniş ölçüde rastlanan bir durumdur. Böylesine bedensel bir rahatsızlık Es'teki içgüdüsel yaşamı etkileyerek içgüdüsel isteklere Ben'in başedebileceği sınırın ötesinde bir güç kazandırabilir. Örneğin, kadındaki âdet görme bozukluklarıyla âdetten kesilmenin yol açtığı değişikliklere, bu tür olaylar için normal bir model gözüyle bakabiliriz. Ya da organizmadaki genel bir hastalanma, hatta merkezî sinir sistemindeki organik bir rahatsızlık ruhsal aygıtın beslenme koşulları üzerine çullanarak onu işlevini sınırlandırmaya ve bensel örgütün ayakta tutulması gibi üst düzeydeki çalışmalarını tatile zorlar. Bütün bu durumlarda aşağı yukarı aynı nevroz tablosuyla karşılaşır, nevrozlarda ise her vakit aynı psikolojik mekanizmaya, ama çokluk hayli bileşik karakter taşıyan alabildiğine çeşitli bir etiyolojiye rastlarız.

«Şimdi bakın, hoşlanmaya başladım sizden. Hele şükür bir hekim gibi konuştunuz. Eh bu durumda, nevroz gibi pek karmaşık tıbbî bir konunun da ancak bir hekim tarafından ele alınabileceğini itiraf edersiniz sanırım.»

Korkarım, bu sözlerinizle konu dışına çıkıyorsunuz. Bizim üzerinde durduğumuz, sayrıbilimi (patoloji) ilgilendiren bir şeydi; oysa psikanalizde bir tedavi yöntemi söz konusudur. Hekimin her vakada ilkin ruhçözümsel bir tedavinin yerindeliğine karar vermesi gereğini kabul ediyor, daha doğrusu istiyorum bunu. Biz psikanalistlerin üzerine eğildiği nevrozlardan pek çoğu Allaha şükür psikojen karakter taşıyıp patoloji açısından kuşku uyandırmayan vakalardır. Hekim bunu bir kez saptadı mı, hastanın tedavisini rahatlıkla bir amatör psi-

kanaliste bırakabilir. Psikanaliz derneklerimizde hep böyle yapılagelmiş, hekim ve hekim olmayan üyeler arasındaki sıkı işbirliğiyle tehlikeli birtakım yanılgılara düşülmesi hemen tümüyle önlenmiştir. Ancak, amatör psikanalistin hekimi yardıma çağırması gereken bir ikinci durum daha vardır: Ruhçözümsel tedavi sürecinde bazen en çok bedensel olmak üzere öyle belirtilerle karşılaşılabilir ki, bunları bir nevroz kapsamına almak ya da bunlara nevrozla ilgisiz olarak kendini açığa vuran bedensel bir hastalık gözüyle bakmak konusunda tereddütler doğabilir. İlgili konudaki kesin yargıyı da yine hekime bırakmak gerekmektedir.

«Anlaşıldığına göre amatör psikanalist, psikanaliz tedavisini yürütürken de hekimsiz yapamamaktadır. Bu da, onun işe yararlılığı aleyhinde yeni bir kanıttan başka bir şey değil.»

Hayır, böyle bir duruma amatör psikanalizi aleyhinde bir kanıt gözüyle bakılamaz; çünkü tedaviyi hekim de yürütse, aynı durumda başka türlü davranmazdı.

«Anlamadım.»

Yani teknik bir kural gereği, psikanalist, tedavi sürecinde bu çeşit iki anlama gelen belirtilerle karşılaştı mı, kendisi bir yargı vererek işi kestirip atmaz, psikanalizin uzağındaki bir hekime, diyelim bir dahiliyeciye başvurur, kendisi hekim olsa ve tıb bilgisine güvenini hâlâ sürdürse bile yine ondan bir rapor almaya bakar.

«İyi ama bana gereksiz görünen bir davranış bu, ne diye kural diye konmuş bilmem?»

Gereksiz denemez, hatta böyle bir davranışın pek çok nedeni vardır. Birincisi: Organik ve ruhsal tedavi tek elden istenildiği gibi yürütülemez. İkincisi: Psikanaliz tedavisinde başgösterecek aktarımsal ilişkiden ötürü nevrozlu hastayı fizik ba-

kımından muayene etmeyi, tedaviyi yürüten hekim uygun bulmayabilir. Üçüncüsü: Psikanalist, ilgisini alabildiğine yoğunlukla ruhsal etkenler üzerine yönelttiği için, kendi tarafsızlığından ne kadar kuşkulansa yeridir.

«Amatör psikanalizine karşı tutumunuz, şimdi bir açıklık kazandı benim için: Amatör psikanalistlerin olması gerektiği üzerinde diretiyorsunuz; ancak, bunların üstlenecekleri ödevi yerine getirmedeki yetersizliklerini de yadsıyamadığınızdan, varoluşlarını bağışlatmaya ve kolaylaştırmaya yarayacak nice söz varsa bulup söylüyorsunuz. Oysa ben, ikinci sınıf hekim rolü oynayacak amatör psikanalistlerin ne gereği var, bir türlü anlamıyorum. Haydi şimdiye kadar yetiştirilmiş birkaç amatör psikanalisti bırakalım; ama hiç değilse yenileri yetiştirilmemeli, öğretim enstitüleri hekimlikle ilgisi bulunmayanlara kapılarını kapamakla yükümlü kılınmalıdır.»

Böyle bir sınırlamayla bütün tarafların çıkarlarının gözetileceğini bilsem, ben de sizin görüşünüze katılırdım. İlgili çıkarların da hastanın çıkarı, hekimlerin çıkarı ve –last not least.*– gelecekteki bütün hastaların çıkarlarını da içeren bilimsel çıkar olmak üzere üçe ayrıldığını kabul edersiniz sanırım. İsterseniz, buyrun bu üç çıkarı sizinle ayrı ayrı ele alıp inceleyelim.

Psikanalist, hekimmiş ya da değilmiş, hasta için fark etmez nihayet; yeter ki, tedavi başlamadan ya da tedavi yürütülürken başgösterebilecek kimi olaylarda bir hekim raporuna başvurulsun ve hastalığa yanlış tanı koyma tehlikesi önlensin. Hasta için son derece önemli bir şey varsa, psikanalistin kendisine güven duygusu verecek kişisel özellikler taşıması ve üstlendiği ödevi yerine getirebilmesi için yeterli bilgi, gö-

* Son olarak aynı derecede önemli. (Ç.N.)

rüş ve deneyimlerle donanmış olmasıdır. Sanılabilir ki, hasta kendisini tedavi edenin hekim olmadığını ve bazı durumlarda bir hekimin yardımına başvurmaksızın işin içinden çıkamayacağını bilirse, psikanalistin otoritesine gölge düşürür bu. Hiç kuşkusuz, hastalarımıza kendilerini tedavi eden psikanaliste ilişkin bilgi vermekten asla kaçınmış değiliz; bu arada edindiğimiz bir kanıya göre, sınıfsal önyargılara hastalar hiç aldırmamakta, hangi taraftan gelirse gelsin kendilerine sunulan şifayı kabule hazır bulunmaktadır. Hekimler de ilgili durumu çoktan farketmiş, dolayısıyla enikonu bir kırılıp incinme duygusuna kapılmışlardır. Hem bugün psikanaliz uygulamasında bulunan amatör psikanalistler sağdan soldan koşup bir araya gelmiş rasgele kişiler değil, akademik formasyon sahibi kimseler, felsefe doktorları, pedagoglar, büyük bir yaşam deneyimine ve üstün bir kişiliğe sahip bazı hanımlardır. Beri yandan, bir psikanaliz öğretim enstitüsünün bütün öğrencilerinin kendilerini psikanalizden geçirtme zorunluğu, bunların o çetin psikanalitik tedavi uygulamasına elverişliliğine ilgilileri her şeyden çok inandıracaktır.

Şimdi de hekimlerin çıkarına gelelim. Bu çıkarın, pysikanalizi tıp kapsamına almak ve tıbba mal etmekle gözetileceğini sanmıyorum. Tıp öğrenimi şu anda beş yıl sürüp son sınavların verilmesi altıncı yılın bir hayli içerisine sarkıyor. Her birkaç yılda bir öğrencilere yeni yeni yükümlülükler yükleniyor, yerine getirilmemesi öğrencinin gelecek için hazırlığının yetersiz sayılmasını zorunlu kılan istekler yöneltiliyor. Hekimlik mesleğini elde etmek hayli çetin bir iştir; uygulaması ise ne pek doyurucu, ne pek avantajlıdır. Haklılığı su götürmeyen bir görüşle, hastalığın ruhsal yönüne de hekimin aşina olmasının zorunluluğu benimsenip tıp öğrenimi biraz da psikanaliz öğrenimiyle genişletilirse, bu, öğrencilerin öğ-

renecekleri bilgilerde bir artma, dolayısıyla öğrenim yıllarında bir uzama anlamı taşıyacaktır. Bilmem, psikanaliz üzerinde hak iddia etmenin yol açacağı böyle bir sonuç, hekimleri memnun bırakacak mı? Ancak, bu sonuç pek kaçınılacak gibi değildir. Üstelik hekimlerin çıkıp geldiği toplumsal kesimlerin maddî koşullarının, genç kuşağı elden geldiğince kısa sürede geçimlerini sağlamak zorunda bırakacak kadar kötüleştiği bir dönemde böyle bir sonuca varıldığını düşünün!

Ama belki siz tıp öğreniminin yükünü psikanaliz uygulaması için gerekli hazırlıklarla çoğaltmayı ve geleceğin psikanalistlerinin ancak tıp öğrenimini tamamladıktan sonra zorunlu psikanaliz öğreniminden geçmelerini daha yerinde bir davranış sayabilir, bunun yol açacağı zaman kaybının pratikte önem taşımayacağını, çünkü otuz yaşın altındaki genç birine asla hastaların güven beslemeyeceğini, hastalara ruhsal yardımda bulunulabilmesinin böyle bir güven koşuluna dayandığım söyleyebilirsiniz. Gerçi buna, toy bir hekimin bedensel hastalıklar konusunda da hastalarından pek fazla güven bekleyemeyeceği ve genç bir psikanalistin bir psikanaliz polikliniğinde deneyimli pratisyen psikanalistlerin gözetimi altında çalışarak vaktini pekâlâ değerlendirebileceği yanıtı verilebilir.

Ancak, bana daha önemli görünen bir şey varsa, önerinizle, bu zor dönemlerde gerçekten hiçbir ekonomik yanı içermeyen bir güç israfını salık veriyor olmanızdır. Psikanaliz öğrenimi hekimsel hazırlık çemberiyle bir noktada kesişirse de, ne bu çemberi kapsamına alır, ne de onun kapsamına girer. Bugün için insana hayal gelebilecek bir iş gerçekleştirilip bir psikanaliz yüksek okulu kurulsa, ilgili okulda tıp fakültelerinin programlarındaki pek çok dersin öğreniminin yapılması gerekirdi: Her zaman öğrenimin çekirdeğini oluşturacak derinlik psikolojisinin yanı sıra biyolojiye giriş dersi okutula-

cak, öğrencilere elden geldiğince geniş çapta cinsel yaşam bilgisi verilecek, psikiyatri kapsamındaki hastalık tablolarıyla tanışmaları sağlanacaktır. Öte yandan, psikanaliz öğretimi uygarlık tarihi, mitoloji, din psikolojisi ve edebiyat gibi hekimin uzağında yer alıp, onun hekimlik çalışmasında karşı karşıya gelmediği dalları da içerecektir. Adı geçen dallarda kendisine gereği gibi bir yönelim (oryantasyon) sağlayamayan bir psikanalist, eli altındaki malzemenin büyük bir bölümünü anlamaktan yoksun kalacaktır tıp fakültesinde öğretilenlerin büyük bölümünden kendi amaçları için bir türlü yararlanamayacaktır. Ayak kemiklerini, hidrokarbon yapısını, ayrıca beyin sinir liflerinin izlediği yolları öğrenmek, tıbbın patojen (hastalandırıcı) basiller ve bunlarla savaşılması, serum reaksiyonları ve doku tümörleri konusunda saptadığı gerçekleri, hepsi doğrusu takdire değer bütün bu bilgileri edinmek bir psikanalist için hiç önem taşımayacak, onu asla ilgilendirmeyecek, ne onun bir nevrozu dolaysız anlayarak tedavisine yardım edecek, ne de çalışmalarında hepsinden çok gereksindiği düşünsel yeteneklerin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Hekim tıbbın bir başta dalına, örneğin diş tedavisine yönelse de yine benzer bir durumun söz konusu olacağı gibi bir itirazda bulunmayınız! Çünkü o zaman da hekim sınavdan geçtiği birçok derslere ilişkin bilgileri kullanamayacak, beri yandan okulda öğretilmeyen pek çok bilgiyi daha önceki bildiklerine ek olarak öğrenmek zorunda kalacaktır. Ama yine her iki durum arasında bir özdeşlik kurulamaz sanıyorum. Nihayet diş tedavi biliminde de sayrıbilimin (patoloji) önemli görüş açıları, iltihaplanmaya, cerahatlenmeye, nekroza ve vücuttaki organların etkileşimine ilişkin öğretiler önemini korur; oysa edindiği deneyimler psikanalisti başka olguların yer alıp, başka yasaların egemenliğini sürdürdüğü bir başka dünyaya çekip götürür. Felsefe **Beden-**

sel ile **Ruhsal** arasındaki uçurumu ne kadar kapamaya çalışırsa çalışsın, bizim deneyimlerimiz, hele pratiğe yönelik çabalarımız için böyle bir uçurum varlığını sürdürmektedir.

Örneğin bir fobili ya da saplantı-nevrozluyu rahatsızlığından kurtarmaya uğraşan kimseyi tıp öğrenimi üzerinden geçen dolambaçlı bir eğitime zorlamak haksız ve yersiz bir davranıştır. Ayrıca, psikanaliz büsbütün baskı altına alınamadı mı, bir başarı sağlamayacaktır bu. Bir ülke canlandırın hayalinizde; öyle bir ülke ki, belli bir yerinde karşınıza iki yol çıkıyor; yollardan biri kısa ve düz, ötekisi uzun, dönemeçli ve dolambaçlıdır. Kısa yolun başına levha koyuyor ve o yana sapılmasını yasaklıyorsunuz, belki birkaç çiçek tarhının önünden geçiyor da yol, siz tarhlara zarar gelsin istemiyorsunuz. Bu durumda koyduğunuz yasağa uyulma şansı, ancak kısa yolun sarp ve zahmetli olup uzun yolun yumuşak bir bayırla yukarı tırmanması durumunda söz konusudur. Gelgelelim, durun böyle değil de dolambaçlı yol daha eziyetliyse, koyduğunuz yasağın sağlayacağı yararı ve çiçek tarhlarımızın başına gelecekleri kolaycacık kestirebilirsiniz. Ben nasıl hekimleri bir psikanaliz öğrenimine razı etmenin üstesinden gelemeyeceksem, siz de amatörleri zorlayıp onlara tıp öğrenimi yaptıramayacaksınız korkarım. Çünkü insan nasıl bir yaratıktır, biliyorsunuz.

«Psikanaliz tedavisine özel bir eğitim görmeden girişilemeyeceğinde, tıp öğretiminin ise öğrencileri psikanalize hazırlama gibi bir ek yükü sırtlanamayacağında ve bir psikanalist için tıp bilgilerinden çoğunun gereksiz sayılacağında haklıysanız, peki o zaman mesleğinin omuzlarına yüklediği yükümlülüklerin altından kalkabilecek kişilikte hekim ülküsünü ne yapacağız?»

Söz konusu güçlüklerden bizi kurtaracak ne gibi bir çıkış yo-

lunun bulunduğunu önceden söyleyebilecek durumda değilim: Ayrıca, böyle bir çıkış yolunu bulgulamak da benim işim değil. Benim gördüğüm yalnız iki şey var. Birincisi: Sizin için psikanalizin en iyisi varolmaması gereken çetin bir ceviz niteliği taşıdığı –elbet, nevrozlu da yine sizin için çetin bir ceviz oluşturmakta–, ikincisi ise, alabildiğine sık görülen psikojen (ruhsal kökenli) nevrozların zahmetli tedavisini üstlenecek ve ilgili hastaların yararı için kendileriyle sürekli bağlantı içinde kalacak bir kısım psikoterapistin varlığını hekimlerin hoşgörüyle karşılamasının, şimdilik bütün tarafların çıkarlarına uygun düşeceğidir.

«Sorun üzerinde söyleyeceğiniz son söz mü bu, yoksa daha başka diyecekleriniz var mı?»

Var elbet; nihayet bir üçüncü çıkarı, bilimsel çıkarı da söz konusu etmek istiyordum biliyorsunuz. Bu konuda söyleyeceklerim sizi pek ilgilendirmeyecek, ama benim için inadına önemli. Psikanalizin tıp tarafından yutulmasını ve psikiyatri ders kitaplarında, psikiyatrinin tedavi bölümünde, bilgisizliğimizin yaratıları olup kısa süreli etkilerini insanların hantallığına ve korkaklığına borçlu ipnotik telkin, kendi kendine telkin, ikna (persuasyon) gibi yöntemlerin yanı başında yer almasını hiç özlenir bir durum görmemekteyiz. Psikanaliz daha parlak bir geleceğe layık bulunuyor ve umarım bu geleceğe de kavuşacak, **derinlik psikolojisi** ve ruhsal bilinçsiz'in öğretisi kimliğiyle, insan uygarlığını konu alan ve onun sanat, din ve toplum düzeni gibi kurumlarının oluşum tarihçesiyle uğraşan bütün bilimlerin başvurmadan yapamayacağı bir aşamaya erişecektir.

Öyle sanıyorum ki, zaten şimdiye kadar söz konusu bilimlere ilişkin sorunların çözümünde, psikanaliz, yabana atılmayacak önemli katkılarda bulunmuştur. Ancak, uygarlık tarih-

çileri, din psikologları, dilbilimciler vb. buyruklarına sunulan yeni araştırı aracından yararlanmayı kavradıkları vakit ele geçirilecek başarılar yanında bunlar küçük çapta katkılar gibi kalacaktır. Nevrozların tedavisi, psikanalizin uygulama alanlarından yalnızca biridir; belki gelecek, bunun en önemli bir alan olmadığını gösterecektir. Hani salt hekimlerin çıkarıyla ilgisi bakımından bu uygulama alanı uğrunda diğer bütün uygulama olanaklarını gözden çıkarmanın yerinde sayılamayacağı bir kez kuşkusuzdur. Psikanalizle bilimin pek çok dalı arasında sıkı bir ilişki bulunuyor, bir zarara yol açmadan bu ilişkiye müdahale etmek kolay değildir. Yöntem ve bakış açılarını kendi konuları üzerinde uygulamak için çeşitli manevî bilim temsilcilerinin psikanalizi öğrenmeleri gerekiyorsa, psikanaliz literatürüne geçen verilere tutunmaları elvermez bunun için. Böyle bir girişimin üstesinden gelmelerini sağlayacak bir tek yol vardır: Kendilerini bir psikanalizden geçirtmek. Böylece, psikanalize gereksinim duyan nevrozluların yanı sıra psikanalize düşünsel nedenlerden başvuran, ama bunun kendilerine sağlayacağı başarıyı ve yeteneklerindeki güçlenmeyi elbette memnunlukla karşılayan bir grup kimse daha çıkmaktadır karşımıza. Söz konusu analizlerin yapılabilmesi de, tıp bilgisinin kendileri için hiç de pek büyük önem taşımayacağı bir psikanalist topluluğunun varlığını zorunlu kılmaktadır.

Ancak bunlar —isterseniz öğrenci psikanalistler diyelim kendilerine— alabildiğine titiz bir öğrenim görecektir. Kırık dökük bir öğrenimle yetinmek zorunda bırakılmaları istenmiyorsa, kendilerine öğretici ve inandırıcı vakalar üzerinde deneyimler edinme fırsatını vermek gerekir. Bilme tutkusu gibi bir dürtüyü içlerinde duymayan sağlıklı kimseler kendilerini psikanalizden geçirmeyecekleri için, öğrenci psikanalistleri hekimsel nitelik taşımayan ilerdeki çalışmalar için ye-

tiştirmede yine yalnızca nevrozlulara başvurulacak ve psikanalist adayları nevrozlular üzerinde titiz bir denetim altında sürdürecekleri uğraşlarla gereği gibi eğitilecektir. Ama bütün bu iş belli bir ölçüde devinim özgürlüğünü gerektirir ve cimrice sınırlamaları kaldırmaz pek.

Ama belki psikanalizin bu salt kuramsal çıkarlarına inanmıyor ya da bunların pratik amatör psikanalizi sorunu üzerinde bir etkisi olabileceğini kabul etmek istemiyorsunuz. O zaman size şu kadar söyleyeyim ki, psikanalizin şarlatan hekimlikten uzak sayılıp hekimlerin pek hak iddia edemeyeceği bir başka uygulama alanı daha bulunmaktadır, o da eğitimbilimdir. Bir çocuk hoşa gitmeyen bir gelişimin belirtilerini açığa vurmaya başlar da neşesiz, inatçı, dalgın bir durum alırsa, çocuk doktoru, hatta okul doktoru ilgili belirtileri yok etmek için hiçbir şey yapamayacak, çocuk ürkeklik, iştahsızlık, kusma ve doğru dürüst uyuyamama gibi apaçık nevrotik semptomlar gösterse bile bunları tedavi için yine elinden bir şey gelmeyecektir. Oysa ruhçözümsel etkilemeyi eğitsel önlemlerle birleştiren bir tedavi, çocuğun yaşadığı çevre koşullarıyla ilgilenmeyi küçümsemeyen ve çocuğun ruhsal yaşamından içeri bir kapı açıp girebilen kişilerce sürdürüldü mü, bir çırpıda hem nevrotik belirtiler ortadan kaldırılacak, hem başlangıç evresindeki karakter değişikliği giderilebilecektir. Çocuklarda karşılaşılan çokluk hafif nevrozların ileriki yaşamda kendini açığa vuracak ağır hastalanmalara bir yatkınlık olarak taşıdığı önemi kavramamız, koruyucu önlem bakımından çocuk psikanalizinin seçkin bir yol sayılacağını bize göstermektedir. Henüz psikanalize düşman kişilerin varlığı yadsınamaz; bunların pedagog psikanalistlerin ya da psikanalist pedagogların çalışmalarını ellerindeki ne gibi çarelere başvurarak köstekleyebileceğini bilmiyorum hani; ayrıca, bunun öyle kolay üstesinden gelebileceklerini de sanmıyorum. Ama doğru, hiç fazla güvenmeye gelmez.

Şunu da belirteyim ki, yetişkin nevrozluların ruhçözümsel

tedavisine ilişkin bütün görüş açılarını henüz ele geçirmiş değiliz. Uygarlık nerdeyse katlanılmaz bir baskı yapıyor üzerimizde, bizden yaşam biçimimizde bir düzeltmeye gitmemizi istiyor. İçinde bulunduğu güçlüklere karşın psikanalizin insanları böyle bir işe hazırlayabileceğini ummak, bilmem pek hayalî bir şey midir? Belki bir gün bir Amerika'lının aklına eser de biraz para harcar ve ülkesindeki social worker'lerin* psikanaliz eğitiminden geçirilmelerini ve uygarlık nevrozlarıyla savaşacak yardımcı kişiler olarak yetişmelerini sağlar.

«Ha ha, desenize yeni bir selamet ordusu.»**

Neden olmasın? Değil mi ki hayalimiz her vakit geçmişteki modellere göre çalışır. Böyle bir şey gerçekleştiği zaman öğrenme tutkusuyla dolup taşacak kimselerin Avrupa'ya akacak seli Viyana'ya uğramadan geçip gidecek, çünkü buradaki psikanaliz çalışmaları vaktinden önce konulmuş bir yasak şokunun kurbanı olacaktır. Bakıyorum gülümsüyorsunuz! Sizin vereceğiniz kararı etkilemek için bunları söylüyor değilim, gerçekten böyle bir amaç güttüğüm yok. Çünkü bana inanmadığınızı biliyorum; beri yandan, ilerde bunun böyle olacağı konusunda size güvence de veremem. Ancak, bildiğim bir şey var ki, o da şu: Sizin amatör psikanalizi sorununda vereceğiniz karar hiç de pek önemli değil. Nihayet yerel bir etki gösterebilir bu karar. Ama psikanalizin iç yapısından kaynaklanan gelişim olanakları yönergelerle, yasaklarla etkilenecek gibi değildir ve işin önemli yanı da budur.

---

* Hastayla ailesi ya da çalıştığı yer arasındaki ilişkileri düzenlemeyi amaçlayan Sosyal Hizmet Görevlileri. (Ç.N.)

** İng. Salvation Army; 1865'de William Booth tarafından temeli atılmış Hıristiyanlık örgütü; örgütün merkezi Londra'da olup yoksullara, evsiz barksız kimselere, cezaevlerinden salıverilenlere ve alkoliklere yardım amacı güder, kendi hastaneleri ve çocuk bakımevleri bulunmaktadır; bir de dergi çıkaran örgütün askeri bir yapısı vardır. (Ç.N.)

«Amatör Psikanalizi» Kitabına Sonsöz 1927

Şimdi buradaki tartışmalara kaynaklık eden küçük yazımın kaleme alınmasına doğrudan yol açan neden, hekim sayılmayan bir meslektaşımız Dr. Reik'in şarlatan hekimlik suçlamasıyla Viyana makamlarınca mahkemeye verilişiydi. Bütün soruşturmalar yapıldıktan ve çeşitli bilirkişi raporlarına başvurulduktan sonra bir dava açılmasına gerek görülmediği sanırım hepinizce bilinmektedir. Ancak, böyle bir sonucun benim kitabın bir başarısı olduğunu sanmıyorum; durum bir dava açılmasına pek elverecek gibi değildi anlaşılan; ayrıca tedaviden zarar gördüğü gerekçesiyle Dr. Reik'i yetkili makamlara şikâyet eden kimseye pek sözüne güvenilir biri diye bakılamayacağı ortaya çıkmıştı. Dr. Reik'a karşı sürdürülen soruşturmanın durdurulması, Viyana mahkemesinin amatör psikanalistler sorununda aldığı ilke niteliğinde bir karar anlamına gelmemektedir belki. Ben yazımda «tarafsız dinleyici» kahramanım yarattığım zaman, hayalimde bizim yüksek görevlilerden biri, Reik davası üzerinde kendisiyle bir konuş-

---

* **Amatör Psikanalizi** ilk kez kitap olarak 1926'da, Sonsöz ilk kez 1927'de **The International Journal of Psycho-Analysis** dergisinde yayınlandı. (Ç.N.)

ma yaptığım ve isteğine uyarak kendisine bu konuda özel bir rapor sunduğum iyi niyet sahibi ve pek olgun bir kişi vardı. Konuşmamızda ilgili kişiye görüşümü benimsetmeyi başaramadığımı biliyordum; dolayısıyla, kitabımda kendisine yer verdiğim tarafsız kişiyle ikili söyleşimizi de bir anlaşmayla sonuçlandırmaktan kaçındım.

Ayrıca, amatör psikanalizi konusunda psikanalistlerin birleşerek ortak bir tutum takınmalarını sağlayabileceğimi ummuş değilim.

Dergideki Macaristan Psikanaliz Derneği'nin bu konudaki görüşüyle New York Psikanaliz Derneği'nin görüşü dikkate alınırsa, belki benim yazımın hiçbir sonuç vermediği, herkesin daha önce savunduğu bakış açısını elden çıkarmak istemediği gibi bir izlenim uyanacaktır. Ancak ben, bunun da doğruluğuna inanmıyorum. Bana göre, birçok meslektaşın aşırı tekyanlılığmda biraz yumuşama sağlanmış, çokları da amatör psikanalizi sorununun geleneksel kurallara göre çözümlenemeyeceği, sorunun yeni bir durumdan doğduğu, dolayısıyla yeni bir usavurumu gerektirdiği konusundaki görüşümü benimsemiştir.

Ayrıca sorunu tümüyle yeni bir ışık altında ortaya koyuşum, takdir görmüşe benziyor. Ben işin önemli yanının, psikanalistin elinde bir hekim diploması bulunup bulunmadığı değil, psikanaliz uygulaması için gerekli bir öğretim ve eğitimden geçip geçmediği olduğuna baş köşede yer vermiştim. Meslektaşlar tarafından üzerinde yoğun olarak tartışılan en uygun psikanaliz öğreniminin hangisi sayılmak gerektiği sorunu da, ilgili saptamadan aldı kaynağını. Benim görüşüm, üniversitenin geleceğin hekimlerini yükümlü kıldığı öğrenime en uygun öğrenim diye bakılamayacağı yolunda idi ve şimdi de hâlâ bu tezi savunmaktayım. Tıp öğrenimi, bana

psikanalistlik mesleğine götüren zahmetli ve dolambaçlı bir yol gibi gelmektedir. Tıp öğrenimi psikanaliste zorunlu birtakım bilgileri sağlıyorsa da, onun ilerde asla yararlanamayacağı bir sürü bilgi yükünü de sırtına vuruyor, dolayısıyla ilgi ve düşüncelerini ruhsal olaylara yöneltmekten hekimi alıkoyuyor. Bu durumda psikanalistler için yeni bir öğrenim programının belirlenmesi ve ilgili programın manevî bilimlere, psikolojiye, uygarlık tarihine ilişkin dersleri öngörmesi gerekmektedir. Psikanalistin öğrenmesi gereken o kadar çok şey var ki, psikanaliz uygulamasıyla doğrudan ilgisi bulunmayıp ancak dolaylı olarak zekâ egzersizlerine ve duyusal gözlemlere yararı dokunacak hiçbir bilgiye söz konusu öğretim programında yer verilmemesi zorunludur. Benim önerime karşı, psikanaliz öğretimi yapacak yüksek okulların varolmadığı, bunun ideal bir durumu yansıttığı itirazına başvurmak rahata kaçmaktır. Elbet, ideal bir durumdur bu; ama gerçekleştirilebilen ve gerçekleştirilmesi gereken bir durumdur. Bizim psikanaliz öğretim enstitülerimiz, bütün o körpe yetersizliğine karşın, yine de bu yolda ilk adımı atmıştır.

Henüz üzerinde hararl hararl tartışılan bir noktayı, yukarıdaki saptamalarımda pek doğal bir şeymiş gibi görerek akıl yürüttüğüm, okuyucuların gözünden kaçmamıştır sanıyorum. Bu da, psikanalize tıbbın özel bir dalı diye bakılamayacağıdır. Bunu benimsememekte nasıl direlilebildiğini doğrusu anlamıyorum. Psikanaliz bir psikoloji parçasıdır; ancak, geleneksel anlamda bir tıp psikolojisinin parçası görülemez; ayrıca, sayrısal (patolojik) olayların psikolojisi de değildir psikanaliz, düpedüz psikolojidir. Elbet tümü değildir psikolojinin, ancak onun altyapısı, belki doğrudan doğruya temelidir. Psikanalizin tıbbın amaçları uğrunda bir uygulanma olanağım içermesi şaşırtmasın hani, nihayet elektrik ve röntgen ışınları da tıpta kendine uygulama alanı bulmuştur, oysa

bunların her ikisi de fizik kapsamına girer. Tarihsel kanıtlarla da söz konusu gerçeği değiştirmenin yolu yoktur. Elektriğe ilişkin öğretinin çıkış noktasını sinir-kas preparatındaki bir gözlem oluşturmuştur; ama bu böyledir diye elektrik fizyolojinin bir parçasıdır gibi bir savı öne sürmek kimsenin aklından geçmez. Psikanaliz için, nihayet hastaların yardımına koşmaya çalışan bir hekimin bulguladığı bir bilim değil mi, denir hep. Ancak, bu söz, psikanalizin değeri bakımından kuşkusuz hiçbir anlam taşımaz. Ayrıca, tarihsel açıdan öne sürülen bu kanıt pek sakıncalıdır. Böyle bir kanıta sarılan hekimlerin işin başından beri psikanalize karşı ne kaba, ne hınç dolu bir davranışa saptıklarını anımsatmak isteriz; buradan da, tıbbın bugün psikanaliz üzerinde bir hak ileri süremeyeceği sonucunu çıkarabiliriz. Böyle bir sonucun çıkarılmasını doğru bulmuyorsam da, hekimlerin psikanalize libido kuramı açısından talip olmalarının, Abraham'ın alt basamaklarının birincisine mi, yoksa ikincisine mi bağlanması gerektiği, objeyi yoketmek amacıyla mı, yoksa varlığım alıkoymak için mi objeye sahip çıkılmak istendiği konusunda bugün bile içim kuşkulardan arınmış eğil.

Tarihsel kanıt üzerinde biraz daha duralım: Anlatılmak istenen kişi ben olduğum için, ilgilenenlere bu konuda dayandığım nedenler konusunda bilgi verebilirim. 41 yıllık hekimlik hayatımda kendime ilişkin öğrendiğim bir şey varsa, gerçekte hiçbir vakit doğru dürüst bir hekim olamadığımdır. Hekimlik mesleğini seçmişsem, başlangıçtaki amacımdan zorla bir saptırılışın sonucudur bu. Dolambaçlı uzun bir yolu izledikten sonra başlangıçtaki doğrultuya yeniden kavuşmam, yaşamımın en büyük mutluluğudur. Hasta insanların yardımına koşmak gibi bir gereksinimi yaşamımın ilk yıllarında duyduğumu anımsamıyorum, sadizme karşı pek büyük bir yatkınlığım da yoktu; dolayısıyla, içimde bu tür bir yatkın-

lıktan birtakım türevlerin gelişip çıkması da söz konusu olamazdı. Ayrıca, hiçbir vakit «hasta-doktor» oyunu oynamadım küçükken, anlaşılan çocukluğumda başka şeylere ilgi duymuştum. Gençlik yıllarımda bu dünyanın bilmecelerine biraz akıl erdirmek ve elimden gelirse çözümlerine kendim de biraz katkıda bulunmak gereksinimini şiddetle hissetmeye başladım. Tıp fakültesine yazılmam söz konusu amaca götürecek en iyi yol göründü bana; ama sonra zooloji ve kimyayı denedim, burada da başarısız kaldı çalışmalarım; derken beni hayatımda etkilemiş en büyük otorite V. Brücke'nin öğüdüne uyarak, o zamanlar dokubilim'e (histoloji) pek bağlı bulunan fizyolojide karar kıldım. Gerekli bütün sınavları vermiştim, ama hekimliğe karşı hiç ilgi duyduğum yoktu; pek sayın hocam Brücke beni uyardı, maddî durumumun hiç de iç açıcı olmayışı karşısında kuramsal bir kariyerden kaçınmam gerektiğini söyledi. Böylece dokubilimden nöropatolojiye geçtim, ardından yeni uyarmaların ve teşviklerin etkisiyle nevrozlar konusuna eğildim. Ama öyle sanıyorum ki, hekimliğe karşı doğru dürüst bir yatkınlığımın bulunmayışı hastalarıma bir zarar vermemiştir; çünkü hekimin tedaviye yönelik ilgisindeki aşırı duygusallık hastanın pek işine yaramaz. Hekimin serinkanlılığı ve elden geldiği kadar düzgün çalışması, hastanın yararını en çok gözeten bir davranıştır.

Bu yazımın amatör psikanalizi sorununun açıklığa kavuşturulmasına kuşkusuz pek bir katkıda bulunduğu söylenemez. Psikanalizin kendine özgü bir değer taşıdığı ve tıp alanındaki uygulamalardan bağımsız bir yol izlemesi gerektiği görüşünü savunmam, benim bunu yapabilecek yetenekte olduğumu kanıtlamaya yarayacak bir belge niteliği taşır yalnız. Ancak, burada bir itiraz yöneltilecek, psikanalizin tıbbın mı, yoksa psikolojinin mi bir dalı sayılacağının bir doktora konusu oluşturacağı ve pratik bakımdan ilginç bir yanı içerme-

diği söylenecektir. Üzerinde tartışılan konunun bir başka nitelik taşıdığı, yani hastaların tedavisinde psikanalizden yararlanılıp yararlanılmaması sorunu olduğu, psikanaliz kendisinden yararlanılması iddiasıyla ortaya çıkıyorsa özel bir dal kimliğiyle, örneğin radyoloji gibi tıp bilimi kapsamına alınması ve bütün tedavi yöntemleri için geçerli kurallara onun da uyması gerektiği söylenecektir. Ben de doğruluğunu takdir ve itiraf ediyorum bunun; ancak, benim istediğim, tedavi amacının bilimi bir kenara itmemesidir. Ne yazık ki bütün karşılaştırmalar ancak bir yere kadar geçerliliğini korumakta, derken bir nokta gelerek karşılaştırılan iki şey birbirinden ayrılıp uzaklaşmaktadır. Psikanalizde radyolojidekinden bir başka durum söz konusudur; fizikçiler röntgen yasalarını incelemek için hasta insana gereksinim duymaz; oysa psikanalizin elinde insanın ruhsal yaşantıları dışında araştırma konusu yapabileceği malzeme yoktur, ancak insan üzerinde öğrenilebilen bir bilimdir psikanaliz; anlaşılması hiçbir güçlük çıkarmayan özel koşullar nedeniyle nevrozlular sağlıklı insanlara göre psikanaliz için çok daha öğretici ve kolay ele geçirilebilir bir malzemedir. Psikanalizi öğrenmek ve uygulamak isteyen bir kimsenin elinden de ilgili malzemenin çekilip alınması, öğrenim ve eğitim olanaklarının rahat yarısından kendisini yoksun bırakmak demektir. Nevrozlu hastanın çıkarını öğrenim etkinliğine ve bilimsel araştırılara kurban etmek aklımın ucundan geçmez. İşte benim amatör psikanalizi sorununa ilişkin küçük yazım, bazı önlemlerin dikkate alınarak iki tarafın çıkarlarının pekâlâ birbiriyle uzlaştırılabileceğini ve böyle bir çözümün en başta doğru anlaşılmış hekimlik çıkarını da gözeteceğini kanıtlamaya çalışmaktadır.

Alınacak önlemleri ben kendim sayıp döktüm; doğrusu tartışmanın bu konuya yeni bir şey eklemediğini söyleyebilirim. Beri yanda şu noktaya dikkati çekmek isterim ki, tartış-

mada ağırlık noktaları çokluk gerçeğe aykırı düşecek gibi dağıtılmıştır. Ayrıca, tanı koymanın güçlüğü, pek çok vakada bedensel (somatik) belirtilerle ilgili yargıdaki kesinsizlik, yani söz konusu durumlarda hekimin bilgisinin gerekliliği ya da hekimin işe el atmasının zorunluğu konusunda söylenenlerin hepsi doğrudur; ancak böylesi kuşkuların hiç baş göstermediği ve hekime gereksinim duyulmadığı vakaların sayısı bununla kıyaslanamayacak kadar büyüktür. Söz konusu vakalar bilimsel hiçbir ilginçlik taşımayabilir, ama bireyin yaşamında yeterince önemli rol oynar, dolayısıyla bunların pekâlâ üstesinden gelecek amatör psikanalistlerin psikanaliz tedavisinde bulunmasına haklı bir neden oluştururlar. Bir süre önce, hekimlikten uzak bir kimsenin hekimlikle ilgili bir etkinlikte bulunmasına şiddetle karşı çıkan hekim bir meslektaşımı psikanalizden geçirmiştim. Ona bir fırsatını bulup şöyle dedim: Bakın, üç aydan uzun bir süredir çalışıyoruz sizinle. Psikanaliz sürecinin neresinde tıp bilgilerime başvurmak zorunluğunu duydum, söyler misiniz? Kendisi de böyle bir zorunlukla karşılaşılmadığını itiraf etti.

Ayrıca, bir hekimin konsültasyonuna başvurmaya her vakit hazırlıklı bulunması gereken amatör psikanalistin, hastada bir hekim yardımcısı, bir masör vb. den daha büyük bir otorite sağlayamayacağı savına da pek önemli bir gözle baktığım yok. Buradaki benzetme kanımca yine yerinde değil; öte yandan, hekimin otorite sahibi olması hastanın duygusal aktarımına bağlıdır, bir diplomayı elinde bulundurması hastayı hiç de hekimin sandığı gibi pek etkilemez. Bu işi kendisine meslek edinmiş amatör psikanalist, dünyevî bir ruh bakıcısı kimliğiyle hakettiği saygınlığa kavuşmakta güçlük çekmeyecektir. «Dünyevî ruh bakımı» deyimi ister hekim olsun, ister olmasın, bir psikanalistin insanlara karşı yerine getireceği ödevi genellikle tanımlayabilecek bir sözdür. Pro-

testan ve hatta son zamanlarda Katolik rahipler arasındaki dostlarımız, kendi etkinlik bölgelerindeki müminlerde görülebilecek yaşamsal tutuklukları, kendilerine çatışmalara ilişkin psikanalitik açıklamalarda bulunup sarsılmış imanlarını tazeleyerek gidermektedir. Bizim hasımlarımız olan Adler'ci bireysel psikologlar, tutunacak dalları kalmamış ve çalışamaz duruma gelmiş hastalarda aynı değişikliği, ilgili kişilerin ruhsal yaşamlarının yalnızca bir köşeciğini aydınlatıp, onlara bencil ve kuşkulu içgüdüsel isteklerinin hastalıklarındaki payını göstererek ve kendilerinde sosyal yaşama karşı bir ilgi uyandırarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Gücünü psikanalizden alan her iki yöntemin de psikoterapide yeri vardır. Biz psikanalistler ise, hastanın elden geldiği kadar eksiksiz ve derinliğine bir analizini kendimize amaç edinir, hastayı Katolik, Protestan ya da sosyalist bir toplum içine çekip alarak onu iyileştirmek gibi bir yol izlemez, gerek baskılamalardan ötürü bilinçdışında yanına ulaşılamayacak bir konumda bulunan, gerek Ben'inin geriye itimleri ayakta tutmak üzere verimsiz bir biçimde harcamak zorunda kaldığı enerjiyi yeniden buyruğuna vererek hastayı içten zenginleştirmeye çalışırız. Böyle davranarak yaptığımız şey, en âlâsından bir ruh bakımıdır. Acaba böyle bir yola sapmakla çok yüksek-lerde bir amaç mı belirledik kendimize? Hem hastalarımızın çoğunluğu bu uğurda harcayacağımız zahmete layık mıdır? Acaba hastadaki bozukluğu içten onaracak yerde dıştan payandalarla desteklemek daha ekonomik bir davranış sayılmaz mı? Bir şey söyleyemeyeceğim bu konuda; ancak bildiğim bir şey var ki, o da şudur: Psikanalizde ta baştan beri tedavi ve araştırma etkinliği arasında bir dayanışma bulunmaktadır: Bilgi başarıya ulaşılmasını sağlamakta, yeni bir şey öğrenilmeksizin tedavi işleminin üstesinden gelinememekte, tedavinin ferahlatıcı etkisini yaşamadan ise bir açıklı-

ğa kavuşulamamaktadır. Bizim psikanaliz yöntemi, bu önemli dayanışmanın korunduğu biricik yoldur. Ancak ruh sağlığına ilişkin psikanaliz çalışmalarını sürdürerek ruhsal yaşama ilişkin henüz körpe bilgilerimizde bir derinliğe ulaşabilmekteyiz. Bilimsel alandaki bu kazanç umudu psikanaliz uğraşılarımızın en soylu, en sevindirici özelliğidir; bu umudu nasıl tutar da rasgele pratik düşüncelere kurban edebiliriz?

Tartışmalarda geçen kimi sözler, amatör psikanalizi konusundaki yazımın yine de bir noktada yanlış anlaşıldığı kuşkusunu bende uyandırıyor. Bakıyorum, sanki kendilerini psikanaliz uygulamasında bulunmaya genellikle elverişsiz kişiler diye öne sürmüşüm ve psikanaliz dışında bırakılmalarını istemişim gibi hekimler bana karşı savunulmaya kalkılıyor. Oysa böyle bir şeyi amaçladığım yok. Ortada böyle bir izlenimin uyanmasının nedeni, belki de, polemik bir karakter taşıyan yazımda eğitimden geçmemiş hekim psikanalistlerin hekim olmayanlara göre hasta için daha büyük sakıncalar doğuracağını açıklamak zorunda kalışımdır. Benim bu konudaki gerçek görüşümü, bir zaman Simplicissimus'ta kadınları hedef alan bir alaya öykünerek dile getirebilirim sanıyorum: Bir konuşma sırasında taraflardan biri güzellikte erkeklerden üstün bu yaratıkların güçsüz ve çetin taraflarından yakınır. Bunun üzerine ötekisi şöyle yanıtlar: Ama yine de kadın **kendi türünde** varolan yaratıkların en iyisidir. Hani ben de psikanalist yetiştirmek için dilediğimiz okullara kavuşamadığımız süre tıp öğrenimi görmüş kişiler arasından geleceğin en iyi psikanalistlerinin çıkacağını kabul etmiyor değilim; ancak bunların, gördükleri tıp öğrenimini psikanalitik öğrenimin yerine geçirmemeleri, tıp fakültelerindeki öğrenimle kamçılanan tekyanlılıklarını yenmeleri, psikolojik gerçekleri psikolojinin yardımcı kavramlarına başvurarak bul-

gulamak ön planda önem taşıyorken, endokrinoloji ve merkezî sinir sistemiyle flört etmek ayartısına kendilerini kaptırmamaları gerekmektedir. Beri yandan, ruhsal olaylarla bunların organik, anatomik ve kimyasal temellerine ilişkin sorunların ancak her iki alanda öğrenim yapmış kimseler, yani hekim psikanalistlerce bir çözüme ulaştırılabileceği görüşünü de paylaşmaktayım. Ancak, bunun psikanalizin tümünü oluşturmadığım, psikanalizin öbür yüzü için manevî bilimlerde öğrenim görmüş kişilerin çalışma ortaklığından asla yoksun kalamayacağımızı unutmamalıyız. Pratik nedenlerden ötürü bir hekimsel psikanalizi psikanaliz uygulamalarından ayırma alışkanlığını edinmiş bulunuyor, hatta yayınladığımız yazılarda bile ilgili alışkanlığa yer veriyoruz. Bu doğru değildir; gerçekte ayırıcı sınır bilimsel psikanalizle onun tıp ve tıp dışı alanlardaki uygulamaları arasından geçer.

Amatör psikanalizine en kaba ve hoyrat biçimde Amerikalı meslektaşlarımız tarafından karşı çıkıldığı görülüyor. Sanırım bu meslektaşların savunduğu görüşü birkaç sözle yanıtlamak boşuna bir çaba olmayacaktır. Amerikalı meslektaşlardaki karşı çıkışın yalnız ve yalnız pratik birtakım nedenlerden kaynaklandığı kanısını açığa vurmakla, psikanalizi bir tartışma uğrunda pek sömürmüş sayılmam. Amerikalı meslektaşlar, ülkelerinde amatör psikanalistlerin ne uygunsuz davranışlarda bulunup psikanalizi nasıl kötüye kullandıklarına, hastalar üzerinde nasıl zararlı etkilere yol açıp öte yandan psikanalizin ününe gölge düşürdüklerine tanık olmaktadır. Bu durumda bir isyan duygusuyla söz konusu vicdansız, zararlı kişilerden kendilerini uzak tutmak ve amatör psikanalistleri her türlü psikanaliz etkinliği dışında bırakmak istemelerinde anlaşılmadık bir taraf yoktur. Ne var ki, durumun böyle oluşu, onların amatör psikanalistlere karşı düşmanca tutumlarının önemini azaltmaktadır.

Çünkü amatör psikanaliz sorunu yalnız pratik düşünceler dikkate alınarak bir çözüme bağlanamaz ve Amerika'nın yerel koşulları da bizim ilgili konudaki tutumumuzu belirleyecek tek etken değildir.

Amerikalı meslektaşlarımızın amatör psikanalistler konusunda en başta pratik nedenlere dayanan kararı, bana pratik değil gibi gözüküyor; çünkü böyle bir karar, duruma egemen koşullardan yalnızca birini bile değiştirecek gücü gösteremez. Taşıdığı değerin örneğin bir baskılama denemesinin taşıdığı değerden kalır yeri yoktur. Mademki amatör psikanalistler etkinlikten alıkonamayıp kendilerine karşı açılan savaşta kamuoyundan destek görülemiyor, bu durumda onlara öğrenim ve eğitim fırsatının sağlanması, üzerlerinde bir denetim olanağının ele geçirilmesi, etkinliklerine hekim demeğince izin verilmesi, psikanaliz çalışmalarında onların da katkılarına başvurularak uğraşılarında teşvik edilmeleri, dolayısıyla ahlaksal ve ussal düzeylerini üst bir aşamaya çıkarma konusunda içlerinde gereken hevesin uyandırılması ve böylelikle kendilerinin de varolduğu gerçeğinin dikkate alınması daha doğru bir davranış sayılmaz mı?

Viyana, Haziran 1927.